

**TÜRKİYE
DİYANET
VAKFI**

HAZİRAN 1996 - SAYI: 39

haber bülteni

1996 KUTLU DOĞUM HAFTASI

**"Bir Dal Gül Ver" Kampanyası
Hanım El İşleri ve Gıda Kermesi**

**II. Uluslararası İlmî Sempozyumu"
"Değişim Sürecinde İslâm"**

Türkiye Diyanet Vakfı'ndan

Bozyazı Anadolu İmam Hatip Lisesi

Açıldı

TÜRKİYE DİYANET VAKFI

HABER BÜLTENİ
HAZİRAN 1996
SAYI : 39

SAHİBİ
Türkiye Diyanet Vakfı Adına
Mehmet KERVANCI
Genel Müdür

Yayın Koordinatörü
Süreyya BALKIŞ
Genel Müdür Yardımcısı

Yazı İşleri Müdürü
Yusuf ERDOĞDU
Basın-Yayın ve Halkla İlişkiler
Müdürü

Yayına Hazırlayan
Mehmet Şükrü EROĞLU
Yüksel SEZGİN

Dizgi - Grafik
Hasan ÇALIŞKAN

Adres :
Dr. Mediha Eldem Sokak No: 72/B
06640 Kocatepe - ANKARA
Tel : 417 12 35 • Fax : 417 12 45

Baskı :
TÜRKİYE DİYANET VAKFI
YAYIN MATBAACILIK ve TİCARET İŞLETMESİ
Bayındır Sokak No: 55 • Kızılay - ANKARA
Tel: 425 27 75 • Fax : 417 00 09

İÇİNDEKİLER

BAŞYAZI	1
1996 Kutlu Doğum Haftası	2
“Bir Dal Gül Ver” Kampanyası	10
Kutlu Doğum Haftası Münasebetiyle Düzenlenen Yarışmalar	11
Hanım El İşleri ve Gıda Kermesi	14
Forum “Türkiye’de Gençliğin Gözünde ‘Değişim Sürecinde İslâm”	15
Hanımlara Yönelik Panel	15
Kutlu Doğum Haftası “II. Uluslararası İlmî Sempozyumu” ‘Değişim Sürecinde İslâm’	16
Şube Şube Kutlu Doğum	38
Türkiye Diyanet Vakfı’ndan Teröredelere Gıda Yardımı	41
KOMAŞ’tan Antalya’ya Süper Mağaza	42
Türkiye Diyanet Vakfı tarafından yaptırılan BOZYAZI Anadolu İmam Hatip Lisesi açıldı	44
Türkiye Diyanet Vakfı’ndan Kuzey Irak ve Kırım’a Yardım	51
Kurban Kampanyası	54
Şube Faaliyetleri	55
Yeni Çıkan Yayınlarımız	56

Başıyazı

Bilindiği gibi "Bir memleketin veya bir toplumun düşünce ve sanat hayatıyla maddi ve manevi varlığına has niteliklerin tümü"ne medeniyet denir. "Medeniyetin imkanlarından yararlanan veya bu imkanlardan yararlanan bir ülkede erdemli bir hayat yaşayan" insanlar da medeni olarak adlandırılırlar.

Bu sebeple toplumlar ve milletler daima medeniyetlerini tekamül ettirebilme gayreti içinde olurlar. Bir medeniyetin kurulabilmesi için de bilimsel gelişmenin sağlanması lazımdır. Onun için toplumu bilimsel olarak geliştirmek şarttır.

Öte yandan toplumu bilimsel olarak geliştirebilmek için, toplumu meydana getiren insanı eğitmek ve o'nu bilim üretebilecek bir seviyeye getirmek kaçınılmaz bir zarurettir.

İnsanın fiiliyatı, yani ne yapıp yapamayacağı da, dünya görüşüyle direkt ilgilidir. İnsanın bir olay karşısında alacağı tavır ve kararlar, o'nun dünya görüşü içinde değerlendirildiğinden, bu görüşün oluşturulması tesadüflere bırakılmamalıdır.

Toplumlarda ve milletlerde bilimlerin gelişebilmesi de; o toplumların tarihinde olan tecrübî bilgilerin, daha sonra elde edilecek değişik bilgilerle genişletilmesine bağlıdır. Bu manada, toplum ve milletlerin daha önceki medeniyetlerine ait değerlerin açıklığa kavuşturulması ve bu değerlerin toplum seviyesine yayılması gerekir.

Dünya üzerinde değişik medeniyetlerin dayandığı Dünya görüşleri olmakla birlikte, bizi daha fazla ilgilendiren İslâmın dünya görüşüdür. Yani İslâmın dünya görüşünün, fikirlerinin ve doktrinlerinin; toplum bireylerinin kafalarına net, şeffaf tanımlarla ve sistematik olarak düzenlenmiş bir bilgi binası ile yerleştirilmesidir.

Bunun için de; önce ulemânın bu sistemi soyut olarak geliştirmesi; ulemânın geliştirdiği bu soyut dünya görüşünü, aydınların somutlaştırarak eserlerine yansıtması ve halka aktarması; nihayet bu dünya görüşünün eğitim kurumları ve kitle iletişim vasıtasıyla yaygın bir şekilde dağıtılması lazımdır.

Dünya, bugün global bir köy haline gelirken bizleri kitle iletişim araçlarıyla şartlandıran başka kültürlerle ait kodları ve simgeleri hiç farkına varmadan bize enjekte eden bir dünyaya doğru gidiyoruz.

Günümüzün insanı, aileden, tarihten gelen bazı değerlerle yüklü; ama büyük ölçüde, kit-

Mehmet Kervancı
Genel Müdür

le iletişim araçlarının simgeler dünyasında doğuyor ve bu simgelerle besleniyor. Biz, var olan değerlerimizi, bu simgeler dünyasında başkaları gibi iletişim araçlarına yüklemesek, konuştuğumuz onca veriyi, bir değer halinde kodlamazsak ve propaganda yöntemleriyle iletişim araçlarıyla dünyaya dağıtamazsak, bu değerler, sadece ve sadece bize ait olarak, kapalı bir dünyada kalmaya mahkumdur ve böylece olmaktadır.

Bu mülâhazalar altında bizim de yapmamız gereken şeyler olmalı diye düşündük ve **Türkiye Diyanet Vakfı** olarak 1989 yılında **Kutlu Doğum Haftası** diye bir hafta ihdas ettik. O günden bu yana bu haftayı geliştirerek devam ettiriyoruz.

Şimdi ne yapıyoruz bu **Kutlu Doğum Haftası**nda; birkere uluslararası sempozyumlarla, sahasında temayüz etmiş dünya çapında haklı bir üne sahip olan ilim adamlarını biraraya getiriyor, daha önce bahsettiğimiz, İslâmın dünya görüşünün açıklığa kavuşturulmasını sağlamaya çalışıyoruz. Bu fikirleri çeşitli yollarla, somutlaştırılmak üzere, edebiyatçılar, sanatkarlar, mimarlar ve eğitimciler gibi aydınlara ulaştırmaya çalışıyoruz. Son olarak da yurtiçi ve yurtdışında yapılan binlerce konuşma, panel, sempozyum, çeşitli yarışmalar ve sergilerle toplumun her kesimine yayılmasını temine gayret ediyoruz.

Bu mânada 1996 yılı **Kutlu Doğum Haftası**nda; yurtdışı ve yurtiçinden çok sayıda ilim adamının katıldığı "II. Uluslararası İlmî Sempozyum" ile; 79 il, 439 ilçede; 1445 ilim adamının katıldığı 171 panel, 432 konferans, değişik forum, tören, mevlüd, yarışma, konser ve kampanyalar icra edilmiş, K.K.T.C., Balkanlar, Türk Cumhuriyetleri ve Avrupa'da da bir çok eğitim kültür ve sanat faaliyetlerine yer verilmiştir.

Yukarıda belirttiğimiz bir diğer husus da, günümüzde bilgi veya haberin simge ve kodlarla ulaştırılması zarureti idi.

İşte bütün bu faaliyetleri ihtiva eden **Kutlu Doğum** deyimi de bir koddur ve yeni bir koddur. İki senedir **Kutlu Doğum Haftası** içerisinde ikinci bir kod kullanıyoruz. O da "**Bir Dal Gül Ver**" kodudur. Yani 20 Nisan'da Hz. Peygamberin sevgisiyle, insanların sevdiklerine, Peygamberimizin remzi olan bir gül vermesi ve dolayısıyla toplumda sevginin yaygınlaştırılmasıdır.

Sevginin gönüllerde yeşermesi dileklerimizle, nice **Kutlu Doğumlara...**

1996 KUTLU DOĞUM HAFTASI

- ❑ *Türk Milleti'nin dinî hayatı ve tefekkürü cami duvarları ile sınırlı değildir.*
- ❑ *Türk Milleti inançlıdır, hoşgörülüdür, dinini bir kavga konusu olarak değil, barış ve huzur kaynağı olarak görür.*

Türkiye Diyanet Vakfı Kutlu Doğum Haftası'nın 8. sini bu yıl 20-26 Nisan tarihleri arasında ülke genelinde çeşitli etkinliklerle kutladı.

Türkiye Diyanet Vakfı, 1989 yılından itibaren Peygamber Efendimizin doğum yıldönümlerini, her yıl 20-26 Nisan tarihleri arasında "Kutlu Doğum Haftası" adıyla, ilmi ve kültürel toplantılarla kutlamaktadır. Kutlamaların 8. si bu yıl Türkiye genelinde konferans, panel ve diğer sosyal-kültürel faaliyetlerle icra edilmiştir. Türkiye Diyanet Vakfı; bu etkinliklerle, Peygamber Efendimizin mesajlarını, günümüz şartlarını da dikkate alarak geniş halk kesimlerine ulaştırmanın faydalı olacağına inanmaktadır. Bu anlayış içinde 1996 yılı "Kutlu Doğum Haftası" çerçevesinde ağırlıklı olarak "Değişim Sürecinde İslâm" konusu üzerinde durulmuştur.

Peygamberimizin dünyayı teşrifleri, asırlardır milletimiz tarafından "Mevlid Kandili" olarak kutlanmaktadır. Feyze vesile olan Mevlid Kandili, ilk defa XIII. asırda Erbil Atabegi Muzafferüddin Gökbörü tarafından bir ilim, sanat, kültür faaliyetine mesnet teşkil etmiş, iki ay süren kandil kutlamaları bir medeniyet hamlesine dönüştürülmüştür. O dönemde, Mevlid Kandili münasebetiyle ilim adamları biraraya gelip ilmi-fikrî sohbetler yapıyor, halk sokaklara dökülerek Mevlidi bir bayram havasında kutluyordu.

Süleyman Çelebi'nin, Serhad Akıncıları dilinden kaleme aldığı Vesiletün-Necat isimli şiirin, Mevlid adıyla yüzyıllardır sevinçte, tasada; doğumda, ölümden okunagelmesi ve bu geleneğin

elan bugün de canlı bir şekilde devam etmesi, Peygamber sevgisi etrafında teşekkül eden milli ruhun ifadesidir.

Türk Milleti'nin dinî hayatı ve tefekkürü cami duvarları ile sınırlı değildir; hayatın içinde canlı bir şekilde hissedilmekte ve yaşatılmaktadır. Değişen hayatın kargaşası, yeni iletişim araçlarının oluşturduğu düşünce dünyası, dinî tefekkürün ve hayatın canlanabilmesi için yeni imkânlar da sunmaktadır. Yüce dinimiz huzurlu ve sağlıklı işleyen bir toplumun en büyük hayat kaynağıdır.

Dinî tefekkürü camî dışına taşırmak, değerli ilim ve fikir adamlarımızın araştırmalarını, düşüncelerini halka aktarabilmek için, Mevlid Kandilini hayırlı bir vesile telakki ettik. Yüzyıllardır bir ilim ve kültür bayramı şeklinde kutlanan Mevlid geleneğini canlandırmak istedik. Bu düşünce ile Peygamberimizin doğum gününü "Kutlu Doğum Haftası" olarak ilan ettik.

"Kutlu Doğum Haftası"nı ihya etmekteki gayemiz, Erbil Atabegi Muzafferüddin Gökbörü ve Mevlid yazarı Süleyman Çelebi ile aynıdır. Aynı kaygılar, aynı inanç bizi bu haftayı ihyaya yöneltmiştir. Mevlid'i; Türk Kültürü'nün sağlam bir mesnedi, milletimizi birlik ve bütünlük içinde nurlu geleceklere taşıyacak sağlam bir gelenek olarak görüyoruz.

Programlarımızı hazırlarken, konularımızı tesbit ederken, yarışmalar düzenlerken gözettiğimiz gaye hep budur.

Takip ettiğimiz geleneğin gücü, hâlâ dipdiri yaşaması, gelecek için de bizleri emniyet altına almaktadır. Türk Milleti inançlıdır, hoşgörülüdür, dinini bir kavga konusu olarak değil, barış ve huzur kaynağı olarak görür.

Mevlid'le ifadesini bulan kültür atmosferi, bu geleneğin devamıdır. 1989'dan beri icra ettiğimiz programlardan devşirdiğimiz fikir ve kültür iklimi, Türkiye Diyanet Vakfı'nın hayırlı bir yolda olduğunu göstermektedir.

Bu yıl sekizincisini gerçekleştireceğimiz Kutlu Doğum Haftası 79 il ve 439 ilçede 171 panel, 432 konferans, değişik forum, tören, mevlid, yarışma, konser ve kampanyalarla icra edildi. Programlara, profesör, doçent, yardımcı doçent, doktor, araştırma görevlisi, öğretim üyesi düzeyinde il ve ilçe müftüleri de dahil olmak üzere toplam 1445 kişi katıldı.

1996 Kutlu Doğum Haftası AÇILIŞ TÖRENİ

8. Kutlu Doğum Haftası'nın açılışı 20 Nisan 1996 Cumartesi günü Başbakan Mesut Yılmaz, Devlet Bakanı Cemil Çiçek, Diyanet İşleri Başkanı ve Vakfımız Mütevelli Heyeti Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz, Refah Partisi'ni temsilen Genel Başkan Yardımcısı Şevket Kazan, Doğru Yol Partisi'ni temsilen Genel

Başkan Yardımcısı İsmail Köse, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Alparslan Türkeş, Ankara Valisi Erdoğan Şahinoğlu, çok sayıda milletvekili ve kalabalık bir topluluğun katılımıyla gerçekleştirildi.

Açış konuşmasını Diyanet İşleri Başkanı ve Vakfımız Mütevelli Heyeti Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz yaptı.

Mehmet Nuri YILMAZ (Diyanet İşleri Başkanı ve Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı)

Kutlu Doğum Haftası, Türkiye'nin, en büyük fikir ve kültür organizasyonudur

Türkiye Diyanet Vakfı, hayırlı bir proje başlattı. Mevlid-i Nebvi'yi, Kutlu Doğum adıyla, bir ilim ve kültür faaliyetine vesile yaptı. Vesile hayırlı olunca, netice de hayırlı oluyor.

Vakfımızın sekiz yıldır aksatmadan kutladığı, üzerine titredığı Kutlu Doğum; Türkiye'de, yepyeni bir sanat ve fikir iklimi oluşturdu. Bu iklimde güzel ürünler yetiştirdi.

Kutlu Doğum Haftası, Türkiye'nin, en büyük fikir ve kültür organizasyonudur. Türkiye'nin dört bir yanında, hemen her il ve ilçemizde, bu hafta vesilesiyle konferanslar veriliyor, paneller, sempozyumlar düzenleniyor; resim, şiir, kompozisyon yarışmalarının değerlendirmeleri yapılıyor.

İslâm Araştırmaları Ödülü, bu yıl, genç bir ilim adamımıza verildi. Genç

ilim adamlarımız, bize gurur veren eserler vücuda getiriyorlar. Türkiye ayağa kalkıyor, hayra koşuyor. Peygamber sevgisiyle gönüller şenleniyor. Yitirdiğimiz bir medeniyeti, bütün ihtişamıyla yeniden keşfediyoruz, yeniden inşa ediyoruz; geleceğimize, umutla, inançla bakıyoruz.

Mehmet Nuri YILMAZ (Diyanet İşleri Başkanı ve Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı)

İşte, Kutlu Doğum Haftası, bu özellikleri, bu umutları yeşertiyor; Türkiye, geleceğe hazırlanıyor.

Hazret-i Peygamberimiz (A.S.V)'ın bazı özelliklerini bu vesileyle, kısaca arz etmek istiyorum. Kûre-i arz üzerinde, beşer hayatının başladığı günden beri, muhtelif zamanlarda ve muhtelif mekânlarda peygamberler zuhur etmiştir. Bunların sonuncusu, iki cihan güneşi, kâinatın efendisi Hazret-i Muhammed (A.S.V)'dır. Onun, diğer peygamberler arasında müstesna bir yeri vardır.

Hazret-i İsa, İsrailoğullarına gönderilmişti, sadece onları irşada memurdu. Hazret-i Peygamberin gönderilmesiyle, milli peygamberlik devri sona erdi; evrensel nebilik dönemi başladı.

Bu neye benzer; odada lamba yanmaktadır, tabii odalar çoğalınca lambala-

rın sayısı da çoğalmaktadır; ama, güneş doğunca, lambaya hacet kalmaz. Bu mahallî peygamberler, birer lamba mesabesindeydi. Mekke'den, hakikat güneşi Hazret-i Muhammed (A.S.V)'in doğmasıyla, artık dünya aydınlandı, lambalara gerek kalmadı.

Hazret-i Peygamberimiz, hiçbir dinî şahsiyete nasip olmayan en büyük muvaffakiyeti gerçekleştiren bir zattır. Hiçbir peygamber, Hazret-i Peygamberin zamanındaki gibi rezaletle batmış, ahlakî denaet içerisinde yaşayan bir toplum bulamamıştı. İşte, Peygamberimiz, putperest, hurafeperest, çocuklarını diri diri toprağa gömen, zulmeden, hak-hukuktan inhiraf eden bir milleti -bir Batılı ilim adamının, fikir adamının tabiriyle vahşi bir canavarı- güvercin haline getirdi; bir istihale meydana getirdi. Bu büyük bir inkılap, cihan çapında yapılmış bir inkılap.

Hazret-i Peygamber, bunu, bu büyük muvaffakiyeti bizzat icra etmiştir. Diğer peygamberler, tebliğlerinin, irşatlarının semeresini almadan bu dünyadan çekilip gitmişlerdir; ama, Hazret-i Peygamber, bu dünyada yaşarken mesaisinin neticesini görmüştür.

Tabîî, bir tabip tıp ilminde yedi tuğra sahibi olduğunu söylemekle, büyük doktor olmaz. Büyük doktor, en muannid hastalığı mağlup eden doktordur. En büyük müceddid, en büyük peygamber de, büyük olduğunu söyleyen değil, en büyük yeniliği vücuda getirendir. İşte, Hazret-i Peygamber, hem maddi hem manevi sahada, büyük bir değişiklik, yenilik meydana getirmiştir.

Onun müntesiplerine bakınız, arkadaşlarına bakınız. Namaz'a davet olunduğu zaman kendilerinden geçerlerdi; zühdü takvanın, son noktasına ermişlerdi. Onlar, sanki bu dünyada yaşamıyorlardı. Bu kadar kendilerini Allah'a veren, ihlas ve samimiyetle kulluk vazifelerini yerine getiren insanlar, dünyayı da ihmal etmemişler, en büyük fetihleri meydana getirmişlerdi. En kahraman fatihler, o devirde yetişen insanlardır.

Onlar, onların karşısında mağdur kit-

leler üstünde kaim kuvvetlerin kayzerleri, hükümdarları, devleri, kendilerinin âdeta mutlak kudretin jüpiterleri olduklarını sanan kisraları buz gibi eriyip gitmişlerdir. Allah'ın en sadık kulları oldukları gibi, dünyanın da en başarılı fatihleri olmuşlardır.

Hazret-i Peygamberimiz, muhitinin mahsulü değildir. Bir ülkede tıp ilmine ilgi gösterilirse, orada doktor çıkar; metafiziğe halk ilgi duyuyorsa, filozoflar varsa, o muhitte filozoflar yetişir; sanata ilgi duyuluyorsa sanatkarlar yetişir. Hazret-i

Teredddüdüünüz varsa, şüpheniz varsa, Hazret-i Muhammed'i okuyunuz, Hazret-i Muhammed'i anlayınız, onu düşününüz tereddüdüünüz, şüpheniz, vesveseniz zail olur.

Peygamberin yaşadığı muhitte, putperestliğe ilgi vardı; kumar vardı, içki vardı -biraz önce ifade ettiğim gibi- kız çocuklarını, diri diri toprağa gömmek vardı. Allah'ın Resulü, daha çocukluk devrinden itibaren, bunlardan nefret ediyordu.

Şu halde, O, vahye mazhar olmuş, Allah'ın bir elçisidir. Cenab-ı Hak onu sevmiş; Onu, insanlığı tenvir etmek için yaratmıştır; O, yüce bir şahsiyettir.

Onun getirdiği din, zaman ve mekânla sınırlı değildir, muhatabı bütün beşeriyettir; ister sarı ırktan olsun, ister siyah ırktan olsun, Allah'ın Resulü, hepsini şefkatle kucaklamıştır. Büyük Mevlana'nın dediği gibi, onun vatan anlayışı şuydu:

"İn vatan Mısır-u, Irak-u, Şablist
İn vatan, şehrist ki ora nablist."

"Onun vatani, ne Mısır, ne Irak, ne de Şamdır; Onun vatani, öyle bir ülkedir ki, adı yoktur." Nerede Allah'ın Resulünün aşkı varsa, nerede onun sevgisini taşıyan Müslümanlar varsa, Hazret-i Muhammed oradadır. Onun için, muhatabı bütün beşeriyettir; getirdiği din, alemşumul bir dindir diyoruz.

Böyle bir Peygambere ümmet olduğumuzdan dolayı, Cenab-ı Hak'a sonsuz şükürler olsun. Bu, bizim için büyük bir bahtiyarlıktır. Hazret-i Peygamber, bizim her şeyimizdir. Düşünüyorum; acaba Peygamber olmasaydı, bizim halimiz nice olurdu?! Allah'ı idrak edebilir miydik; O'nun varlığını idrak edebilir miydik; insanca yaşayabilir miydik? Bize, her şeyi öğreten, hayatın ve memnûn sırrını belleten o yüce şahsiyettir.

Bir tasavvuf erbabının dediği gibi "Şahid-i Hak'tır Muhammed, başka burhan istemem." Allah'ın varlığının şahididir; Allah vardır; şahidiniz, deliliniz, işte Hazret-i Muhammed. Tereddüdüünüz varsa, şüpheniz varsa, Hazret-i Muhammed'i okuyunuz, Hazret-i Muhammed'i anlayınız, onu düşününüz tereddüdüünüz, şüpheniz, vesveseniz zail olur. En büyük şahit odur.

Cenab-ı Hak, onun şefaatinden bizi mahrum etmesin. Böyle bir günde, Peygamberimizi anmak bahtiyarlığına bizi erdirdiği için, Cenab-ı Hak'a hamdü senalar olsun.

Bu haftanın hayırlara vesile olmasını, tüm insanlığın hidayet ve barışına vesile olmasını Cenab-ı Hak'tan niyaz ediyorum.

Cemil ÇİÇEK (Devlet Bakanı)

21.YÜZYIL DİN ÇAĞIDIR

✓ Din, hayatı yönlendiren, şekillendiren sosyolojik, tarihî, fıtrî ve aklî bir gerçektir. Medeniyetlerin özüdür, millî bütünlüğümüzün de çimentosudur.

İkinci konuşmacı olarak kürsüye gelen Devlet Bakanı Cemil Çiçek Kutlu Doğum Haftası'nın anlam ve önemi hakkında bir konuşma yaptı.

Bugünden başlayarak bir hafta süreyle ve Diyanet İşleri Başkanlığımızın öncülüğünde bir doğumu kutluyoruz. Bu doğum, Kutlu Doğumdur. Bu, bizim için, bütün Müslümanlar için, hatta gelmiş gelecek bütün insanlık için, aynı zamanda mutlu bir doğumdur. Dünyaya gelen, teşekkür eden, Allah'ın son elçisidir; bütün zamanların en doğru habercisidir; barış ve esenlik olan İslâm'ın Peygamberidir. İnaniyoruz ki, onun aziz ruhu, bizim bu toplantımızdan haberdardır. O'na selam olsun.

Bu doğum günü, millet olarak, dinî hayatımızda ve kültürümüzde uzun asırlar içinde oluşan derin bir Peygamber sevgisi, O'nun şefaatına ermek hasreti bütün ruhları sardığı gibi, toplum olarak da, bayramlarda, kandillerde, tekrar tekrar O'nun tebliğiyle yüz yüze gelmek, evrensel mesajı öğrenmek ve anlamak bakımından, büyük önem taşımaktadır. Bu manada, Kutlu Doğum Günü, içtimai hayatımız açısından farklı bir gündür ve öyle olmalıdır.

İnsanlığın büyük ızdıraplarla geçirdiği kuşku çağı geride kaldı. Dünyanın dört bir yanında, en başta da gelişmiş ülkeler-

de, büyük kitleler halinde maneviyata, dine dönüş var. İki asırlık idrak gecikmesi sona eriyor. Dinî yok farz ederek, hayatı, insanı ve toplumu tanzim etmek mümkün olmadı, olamıyor; çünkü, din, hayatı yönlendiren, şekillendiren sosyolojik, tarihî, fıtrî ve aklî bir gerçektir. Medeniyetlerin özüdür, millî bütünlüğümüzün de çimentosudur. İçinde yaşadığımız zaman diliminin ve gelecek zamanın en belirgin özelliği budur. Bundan dolayı, 21 inci Yüzyıl, başka özellikler yanında, bir din çağıdır; yeniden maneviyata dönüş çağıdır. Bu gerçeği en evvel kavrayanlar, dini, yeni ve çağdaş bir aktivite olarak toplumların gündemine taşımaya çalışıyor. Uzun tecrübelerin verdiği bir imkânla, âdeta,

doğru anlamak ve doğru kavramak için. Dine karışmak, onun lüzumunu tartışmak yerine, onu sevmek, onunla barışmak içindir. Çünkü, İslâm, barıştır, esenliktir, güvenliktir. Ancak, unutulmamalıdır ki, sevmek için bilmek, bilmek için de tanımak gerekir. Bugün, bizim toplumumuzda da en az bilinen şey, İslâmdır ve onun Yüce Peygamberidir.

Kutlu Doğum Haftasının amacı ve önemi, bu hafta vesilesiyle yoğun bir şekilde bu bilgilendirmeyi sağlamaktır. İslâm açısından doğru bilgi, doğru yorum, doğru kullanım, bizim ve bütün İslâm toplumunun en temel ihtiyacıdır. Bu, bizi, slogancılıktan ve her türlü istismardan kurtaracak yegâne yoldur.

*İslâm, barıştır, esenliktir, güvenliktir.
Unutulmamalıdır ki, sevmek için bilmek,
bilmek için de tanımak gerekir. Bugün, bizim
toplumumuzda da en az bilinen şey, İslâmdır ve
onun Yüce Peygamberidir.*

Toplumumuzun temel ihtiyacı bu ise, Diyanet İşleri Başkanlığı olarak, Kutlu Doğum günlerini, yalnızca ve sadece hamaset yüklü, geçmişe atıflarla dolu, heyecan unsuru ağır basan programlarla değil -ki, bu hususta çok zaman kaybettiğimiz kanaatini taşıyorum-

akıl, mantık ve ilim temeline oturan, en evvel kendimizi, teşkilatımızı sorgulayan, topluma, İslâm adına, Onun Peygamberi adına ne verdiğimiz, ne söylediğimizi, ne yaptığımızı ciddi bir şekilde denetimden geçirmeye yönelik bir yaklaşımla ele almalıyız. Doğru olan budur; hepimizin hayrına olan da budur.

Bugün, yüzde 99'unun Müslüman olduğunu sıkça vurguladığımız bizim top-

yeni baştan dinî değerlere sarılıyorlar. Batılı televizyon kuruluşlarının çoğu, bu arada BBC, dinî yayınlara büyük yer veriyor. Din üzerine kurulu mizahî tutumları yasaklamaya, eğitim programlarında da dinî kavramları öne çıkarmaya çalışıyor. Dünya, bu gelişimi ve değişimi yaşıyor.

Bu kısa izahatın temel amacı, içinde yaşadığımız bu gelişmeyi ve değişmeyi

**Müslümanlar,
peygamberlerini gereği gibi
tanımış olsalardı, onun
gösterdiği yoldan
gitselerdi, onun öğrettiği
kurallara göre hareket
etmiş olsalardı, bugünün
dünyasında, bu kadar
etkisiz kalmazlardı.**

anlaşılmış ve idrak edilmiş olsaydı, bugün üzerinde yaşadığımız dünya, çok başka bir dünya olurdu. O manada belirtilen şekilde, Peygamberimizin aslı görevini bilseydik, onun yolunda gitseydik, bugün tüm insanlar -ki o bütün insanlığa gönderilmiş bir peygamberdir- huzur içinde, sadet içinde ve refah içinde olurlardı. Tüm insanlar değil, o insanların aşağı yukarı dörtte birini teşkil eden yeryüzünde yaşayan tüm Müslümanlar, peygamberlerini gereği gibi tanımış olsalardı, onun gösterdiği yoldan gitselerdi, onun öğrettiği kurallara göre hareket etmiş olsalardı, bugünün dünyasında, bu kadar etkisiz kalmazlardı. Ve yine, bütün Müslümanlar, Peygamberlerini gereği gibi tanımış olsalardı, bugün Peygamberlerin hidayet چراغını yakutları topraklar, kan gölüne dönmezdi, can pazarına dönmezdi. Eğer bugün, yeryüzünde yaşayan bütün Müslümanlar, Peygamberlerini tanısalardı, onun öğütlerine, onun tavsiyelerine kulak verselerdi, dostun kim olduğunu, düşmanın kim olduğunu çok iyi bilirler; dostlarına daha sıcak ilgi gösterirler, ellerini uzatırlar; düşmanlarına karşı -kin demiyorum; ama- dikkatli, tedbirli olurlardı.

İşte, gördüğümüz bütün bu eksikliklerin, bu haftanın havası içerisinde daha iyi anlaşılacağına inanıyorum ve böylece, o Yüce Peygambere, gereği gibi ümmet olmanın, an be an ruhlarımızı aydınlatacağına, kaybetdiğimiz yolu, bize bulduracağına gönülden iman ediyorum.

Bu nedenle, başta Sayın Devlet Bakanımız Cemil Bey olmak üzere, Sayın Diyanet İşleri Başkanımızı ve Diyanet Vakfının değerli yöneticilerini, böyle bir programı sürdürme başarısı gösterdiklerinden dolayı tekrar tebrik ediyorum; hepimiz için Cenab-ı Allah'tan rahmet ve Yüce Peygamberimizden şefaet niyaz ediyorum.

İsmail KÖSE

(DYP Genel Başkan Yardımcısı)

**Milletimizi mutluluğa
götürecek Yüce
Dinimizin kıymetini
bilmeliyiz.**

Bu güzel toplantıyı tertipleyen Diyanet Vakfımıza ve Diyanet Teşkilatımıza şükranlarımı sunuyorum.

Her günümüzü aynı ruhla yaşamamız gerektiğine inandığımız içindir ki, bu haftanın 365 güne inhisar etmesi ve buradan almış olduğumuz feyizle, yılımızı aynı şekilde geçirmek en büyük temennimizdir. Her gün, her hafta olmasa da, yılın bir haftasının, sebab-i hayatımız Cenab-ı Peygamberimiz için tertiplenmiş olması, bizi her yıl bu mutluluğa ulaştırmaktadır.

Bunu tertipleyen, düzenleyen, bu manevi havayı, bir hafta da olsa, insanlarımızın gönüllerine aksettirmek suretiyle medya kanalıyla evlerine girmese dahi, okullarına girmese dahi, bu zamandan istifade etmek suretiyle, mensubu bulunduğu dinin, Yüce Peygamberinin ismini bilmesi ve yine tabiatımızda her zaman dikkatimizi çekmesine rağmen, en güzel çiçeklerin bir örneği olan gülle beraber özdeşleştirilmesi de, çok daha güzel bir mana vermektedir.

Bugün, dünyada yaşanan olaylara baktığımızda, dün de aynı olayların parçası vardır, yarın da olacaktır. Dün, yine insanlığa sevgiyi ve insan hayatının önemini ortaya koymak suretiyle Kur'an'ımızdaki prensipleri ortaya koyan Cenab-ı Peygamberimizin, bugün için, bu prensiplerin çok daha önemli olduğunu görmemek, insanın gözlerinin kör, gönüllerinin kararmış olmasından kaynaklanmaktadır.

Bakınız, etrafımızdaki olaylara, dünyamızdaki felaketlere ve kendi bünyemiz-

deki olaylara. İşte, bugünün, bu güzel manevi havasının, bütün bu insanlık katliamlarına son vermesini diliyoruz ve İslamın o güzel prensiplerinden, insan hayatına son vermenin, bir insanın ebediyen cehennemde kalma cezasıyla cezalandırılacağı prensibinin, insanlığına tekrar hatırlatılmasının çok önemli olduğunu ifade etmek istiyorum.

Cenab-ı Peygamberimizin Medine'de ortaya koymuş olduğu prensiplere ve son Arafat'ta koymuş olduğu ilkelere, daha henüz insanoglu, şu anda oluşturmuş olduğu, bütün kuruluşlarda yayınlamış olduğu cümleleriyle, prensipleriyle ulaşamamıştır.

İşte, Müslüman Türk Milleti olarak ifihar etmiş olduğumuz, önce Müslüman olmamız ve tabii, İslâmî bize getiren Cenab-ı Peygamberin ümmeti olmamızdan dolayı Allah'a ne kadar şükretsek altından kalkmamız mümkün değildir.

Bu bakımdan, her gün daha fazla derinliğine incelediğimizde, her yönüyle incelediğimizde, insanımızı her yönüyle tatmin edecek, milletimizi mutluluğa götürecektir bu Yüce Dinimizin kıymetini bilmemizin ve onun rehberi, önderi ve bize bu prensipleri getiren Yüce Peygamberimizin değerini kavramamız çok daha önemli olacaktır.

Bu duygu ve düşüncelerle, Cenab-ı Peygamberimi salat ve selamla selamlıyorum; bu güzel toplantıyı tertipleyenlere şükranlarımı sunuyorum; sizlere saygılar sunuyorum.

Alparslan TÜRKES (MHP Genel Başkanı)

**O'nun ahlâkıyla ahlâklanmak,
her Müslüman için, saadet yolunu açan
tek çaredir.**

Sekiz yıldan beri, çok güzel bir düşünceyle başlatılmış olan Kutlu Doğum Haftası, hakikaten, Diyanet İşlerinin ve Vakfımızın isabetle düzenlemiş olduğu bir faaliyettir. Bu yönden, söze başlarken, bunu düşünen, düzenleyen heyete ve Diyanet mensuplarına şükranlarımızı arz etmeyi bir görev sayıyoruz.

İslâmın Yüce Peygamberi, Kâinatın Efendisi, Hatemül Embiya, Allah'ın Sevgilisi, varlığıyla, sözleriyle, icraatıyla insanlığa büyük mutluluk getirmiştir. O'nun ahlâkıyla ahlâklanmak, her Müslüman için, saadet yolunu açan tek çaredir.

Hazret-i Muhammed'in bütün davranışı, hayatı, sözleri, emirleri, insanlığın ufkunu aydınlatmış olan, insanlığı iyiliğe, şerefe, yükselişe yöneltmiş olan kıymetli işaretlerdir, emirlerdir.

**İslâmın Yüce Peygamberi,
Kâinatın Efendisi, Hatemül
Embiya, Allah'ın Sevgilisi,
varlığıyla, sözleriyle, icra-
atıyla insanlığa büyük mutlu-
luk getirmiştir.**

Veda Hutbesi, O'nun, bütün insanlığa, en ulvî son talimatıdır. Orada, insan hakları işaret edilmiştir; orada, kadın hakları işaret edilmiştir; orada, Arap'ın Arap olmayana üstünlüğü yoktur, Müslümanın Müslümana üstünlüğü, ancak, ibadet ve takvasıyla, ihlasıyla tespit edilebilir emriyle, hem ilahi hem çok ulu bir direktifi bize emanet etmiştir.

Büyüklüğünü ve insanlığa yapmış olduğu kıymetli lütuflar ve aydınlatmalarını saymakla bitirmek mümkün değildir. Onun

doğumunu, kutlu bir doğum olayı olarak, her yıl anmak ve bunun üzerinde konuşmak, gençlerimizi, insanlarımızı doğru yola sevk etmek için önemli bir vesile meydana getirmektedir. Bunu iyi değerlendirerek, milletimizin ahlâken daha yüksek duruma gelmesinde, bu gibi olayları iyi değerlendirmemiz gerekmektedir.

Kutlu Doğum Haftasının, bütün vatandaşlarımıza, Türkiyemize, bütün Türk âlemine ve İslâm âlemine, bütün insanlığa hayırlar getirmesini niyaz ederek, hepimize sevgi ve saygılar sunarım.

Bir Dal Gül Ver Kampanyası

"Bir Dal Gül Ver" Kampanyası 20 Nisan 1996 Cumartesi günü Kocatepe Camii Konferans Salonu'nda Diyanet İşleri Başkanı ve Vakfımız Müttevelli Heyeti Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz'ın Başbakanımız Sayın Mesut Yılmaz'a bir dal gül vermesiyle başladı.

Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.V.)'in doğum yıldönümü, münasebetiyle geçen yıl başlatılan "Bir Dal Gül Ver" kampanyası, Vakfımızca bu yıl da, 20-26 Nisan tarihleri arasında, Türkiye genelinde çeşitli etkinliklerle kutlanan Kutlu Doğum Haftası çerçevesinde, "Bir Dal Gül Ver" kampanyasının II. si icra edildi.

Bilindiği üzere gül; edebiyatımızda Peygamber Efendimizin rumuzu olarak kullanılmıştır. Vakfımız; hem Peygamberimizi anmak, hem de O'nun rahmet ve sevgi peygamberi olduğundan hareketle, içinde bulunduğumuz zor günlerde insanları bir sevgi hâlesi etrafında toplamak amacıyla, geçen yıl olduğu gibi bu yıl da "Bir Dal Gül Ver" kampanyası düzenledi. Kampanya münasebetiyle Kocatepe Camii Konferans Salonu Fuayesi'nde seçkin eserlerin yer aldığı bir de "Gül Çeşitlemeleri Sergisi" açıldı. Serginin açılışı Devlet Bakanı Cemil Çiçek ve Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Alparslan Türkeş tarafından yapıldı. Sergi, hafta boyunca açık kaldı ve konuya ilgi duyan vatandaşlar tarafından büyük ilgi topladı.

Dünyanın yeni yapılanma ve arayışlar içerisine girdiği; bunalımlardan kurtulmanın yollarını aradığı şu günlerde, sıkıntının, kaosun, huzursuzluğun panzehiri olan sevginin gönüllerde yeşertilmesi bir mecburiyettir. Dünya sevgi üzerine kurulmuştur. Sevgi ve hoşgörü bütün problemlerin yegane çözüm kaynağıdır. Sevgi en güzel ifadesini Gül'de bulur. Bu mânada, sevgisi bütün insanlığı kucaklayan Peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.V.)'in doğum yıldönümünde, bütün vatandaşlarımızın sevdiklerine bir dal gül vermesinin, insanımızın birbirine daha sıcak bakmasına vesile olacağı ve güzel bir hoşgörü ortamı yarattığı inancındayız.

Diyanet İşleri Başkanı ve Vakfımız Müttevelli Heyeti Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz, Başbakanımız Sayın Mesut Yılmaz'a bir dal gül verirken.

"Gül Çeşitlemeleri Sergisi" açılışından görüntüler.

KUTLU DOĞUM HAFTASI

Münasebetiyle Düzenlenen Yarışmalar

Bu sene, Kutlu Doğum Haftası münasebetiyle değişik alanlarda ve değişik kesimlere hitap eden bir dizi yarışmalar düzenlendi. Bu yarışmalarda dereceye giren eserlerin sahipleri Ankara'ya davet edilerek, Kutlu Doğum Haftası açılış programında kendilerine ödülleri verildi.

Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Arası Şiir Yarışması

Türkiye dışındaki Türkler arasında, bilhassa değişik Türk lehçelerini konuşan Türk devletleri ve topluluklarında, Allah, Hz. Peygamber, İslâm ve Vatan sevgisini yaygınlaştırmak ve dolayısıyla, dinî bakımdan kendine dönüşü sağlayacak eserler elde etmek; Kutlu Doğum Haftası ve faaliyetlerini bu sahalarda tanıtip yaygınlaştırmak amacıyla Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları arasında "İslâm'da Vatan ve Millet Sevgisi" konulu bir şiir yarışması açıldı.

Türk dünyasını tek ve müşterek kültür zemini olarak kabul eden bir anlayışla açılan bu yarışmaya katılan eserler incelendiğinde Türk dünyasının kültür zeminin müşterekliği büyük bir sevinçle tekrar müşahade edilmiştir. Bu müşahade ileriye daha bir umutla bakışımızı perçinleştirdi.

Yarışmaya katılan eserler Vakfı-

mızca oluşturulan jüri tarafından değerlendirildi.

Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları arasında açılan "İslâm'da Vatan ve Millet Sevgisi" konulu yarışmaya gelen yüzlerce eser arasından birinciliği Kırm'dan Şakir Selim, ikinciliği Azerbaycan'dan Mehmet İsmail, üçüncülüğü Tacikistan'dan Muhammedali Muhammed Kerimoğlu alırken 6 esere de mansiyon ödülü verildi.

Lise ve Meslek Liseleri Arası Bilgi Yarışması

Öğrencilerin, sosyal ilimler alanında eğitim-öğretimi müfredat seviyesinde ve doğru olarak öğrenmesi; bu alandaki bilgilerin derinleştirilmesi; öğrencilerin ve velilerin "Kutlu Doğum Haftası"na ilgilerinin sağlanması ve Hz.Peygamber sevgisinin yaygınlaştırılması amacıyla Türkiye genelinde lise ve meslek liseleri arasında genel kültür yarışması düzenlendi. Milli Eğitim Bakanlığı İl Millî Eğitim Müdürlükleri ile İl Müftülükleri organizesinde yapılan yarışmalar neticesinde önce il birincileri ve daha sonra da bölge birincileri tesbit edildi. 8 bölge birincisi okulun yarı final ve final yarışması ise yine Millî Eğitim Bakanlığı İl Millî Eğitim Müdürlüğü ile Vakfımız organizesinde 22 Nisan 1996 Pazartesi günü Kocatepe Camii Konferans Salonu'nda yapıldı.

Yarışma neticesinde, Erzurum İmam-Hatip Lisesi birinci olurken, Kayseri Nuh Mehmet Baldöktü Anadolu Lisesi ikinciliği, Elazığ Anadolu Lisesi üçüncülüğü, Çanakkale Çan İmam-Hatip Lisesi de dördüncülüğü kazandı. Birinci gelen okulun öğrencilerine 30'ar milyon TL. verilirken okula da 150 milyon TL. ikinci gelen okul öğrencilerine 20'şer milyon TL., okula 100 milyon TL., üçüncü gelen okul öğrencilerine 15'er milyon TL. okula 75 milyon TL. verilerken, dördüncü gelen okul öğrencilerine de 10'ar milyon TL., okula da 50 milyon TL. ödül verildi.

Yarışmada Türkiye Birincisi olan Erzurum İmam-Hatip Lisesi öğrencileri

EFENDİM

Bir nefes, bir çağrı duyuyorum, sevgilim duyuyorum
Sesini özlüyor, seni istiyor bu gönül biliyorum.
Bahar rüzgârları eser sessiz bir çığlıktır bu biliyorum,
Bu Kutlu Doğum Haftası'nda hissediyorum acıları.

Yorgun bir sonbahar mevsiminde, soluyorum Efendim,
Bir çiçek gibi, kuruyorum, sensiz soluyorum Peygamberim.

Çağlara bir çağlayan ırmak gibi koşarcasına yüreklere
Duyuyoruz, anıyoruz gözlerinden akan sesin, yanıklarda busesi
Melekler inmiş, kelebek hafifliği uçuyoruz enginlerde
Özlüyoruz tekbirlerle yıkan fetihlerdeki bu sesin

Dargın bir âhlar nefesinde seni soruyoruz Efendim,
Seninle yaşamak için, Filistinlerde ölüyoruz Peygamberim.

Yürekləri Ferahlatan; bir muştı, ismini anmak için dillerimde,
Sana reva görülen işkence, inci dişlerin kumlarda,
Ahlarımız göğe çıktı, Bilâllerle yüceldi bu dâva
Ağlıyorum Efendim, gülmek için eteklerinin dibinde.

Kırgın bir karalar içinde yüreğim, yaslarda anneler Efendim,
Ne zaman gülecek Keşmir'lerde anneler Peygamberim?

Mekke'de kan damlıyor, mübarek ayaklarının izlerine,
Sesine bir ses katışmıyor, hani yüreklerdeki titreşimler
Bir bak halime, ne olur Efendim, bir bak ne olur?
Yüreğim ayaklar altında, canlar pazarlarda satılıyor.

Sargın bir aşk içinde, gözlerim şişlenmiş Efendim
Kan ağlıyor İslâm diyarı gören yok, bilinmiyor Peygamberim.

Kaşlarını yıkıyorsun, Uhud yaslara büründü Bosna'da
Sabah, akşam niyâzda kuşlar, kurtlar, börtü böcekler.
Bir insan duymuyor, herkes duydu figânı, Afgan dağlarında,
Yas mı desem mahallede ırmak mı akan gözden yaş mı?

Akan su değil, topraklar kanla bulandı ölüyorum Efendim,
Şehitlik ne kolay, yüzünü göreceğim tesellidir Peygamberim.

Sabahlar olmuyor geceler uzadı, Çeçen diyarında biliyorsun
Yoruldu çocuklar ağlamaktan, çiçekler açmıyor Çezayir'de
Bu yürek bu yükü taşımaz, şefaatin olmasa ey Sevgilim
Kanımız donmuş, kan lekesi suratlarımızda, yaşayan leşiz.

İşlemiyor beynimiz, çalışmıyor elimiz, satılıyor namuslar Efendim,
Ben-i Kurayzalar çok, yanındayız Ebu Cehillerin Peygamberim.

Sen gideli aşk bahçesi târumar oldu, hikmet çaresiz ihlâs,
Çoktan soldu bu bahçede diktığın gül, örümüyor güzel bulbul
Beklemekteyiz yollarını, ne olur Efendim bekletme bizi
Güneş kızgın, beklemekteyiz rahmeti, güldürme Ebu Lehebleri

Ey güzeller güzeli, nebîler nebîsi, Allah'ın sevgilisi Efendim,
Seninle nefes alıp vermekteyiz, sana gelmekteyiz peygamberim.

Şeyda Sönmez
Köprü Köy Ortaokulu/ERZURUM

İlkokullar Arası Resim Yarışmasında Birinciliği Paylaşanlar

1. Alev Akın	Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu Konak/İZMİR
2. Şafak Seven	Kurtuluş İlköğretim Okulu EDİRNE
3. Arda Korhan	Şerif Remzi İlköğretim Okulu Hatay/İZMİR
4. Hatice Baygüven	Prof.İhsan Koz İlköğretim Okulu TRABZON
5. Ozan Akkoyun	Merkez Atatürk İlköğretim Okulu Koçarlı/AYDIN
6. Hatice Ural	Kızılırmak İlköğretim Okulu Bafra/SAMSUN
7. Ayca Yücel	Cumhuriyet İlköğretim Okulu /HAKKARİ
8. Derya Çeliker	Melahat Şefizade İlköğretim Okulu Kadıköy/İSTANBUL
9. Pelin Üye	Anıttepe İlköğretim Okulu Beşevler/ANKARA
10. Özlem Balkır	Kıbrıs İlköğretim Okulu ESKİŞEHİR
11. Ayşe Nur Battal	Özel Muradiye İlköğretim Okulu Bahçelievler/ANKARA
12. Neslihan Koyuncu	Ahmet Bileydi İlköğretim Okulu ANTALYA

FECR-İ SADIK

.....

Nicedir bekledi yorgun sahra yolcularını Medî'ne,
Cemrenin düştüğü meltem doldu Kuba Mescidi'ne.
Bir ışık indi nura susamışların meskeni Veda Dağı'na
Semâları inletir kalplerden çağlayan "Taleal Bedru Aleyna"
Yiğit şehitlere mezar oldu; şanlı Bedir
Uhud'da dalından kopan gül gibi Hamzalar şehid edilir.
Gazâ bayrağı Hendek'te coşar, gökyüzünü kucaklar,
Toprak şühadâya bağrını açar; sonuna kadar.
Gökler şehidimin kanlarını suluyor ağlarcasına
Bir Ali koştu, bir Ömer coştı zulmeti boğarcasına.

.....

Sümeyye Ulu

Eyüp Anadolu İmam-Hatip Lisesi/İSTANBUL

Ortaokul Öğrencileri Arası Şiir Yarışması

Öğrencilerin duygularını şiirle ifade etmelerine yardımcı olmak, dolayısıyla yeni kabiliyetlerin ortaya çıkmasını sağlamak; Hz. Peygamber sevgisini yaygınlaştırmak amacıyla ortaokul öğrencileri arasında "Peygamber Sevgisi" konulu bir şiir yarışması düzenlenmiştir. Yarışma neticesinde üç eser birincilik, ikincilik ve üçüncülüğü alırken, 7 esere de mansiyon verilmiştir.

İlkokul Öğrencileri Arası Resim Yarışması

Çocuklarda cami sevgisini arttırmak, caminin çevremizdeki ve sosyal hayatımızdaki yeri ve işlevi konusunda duygu ve fikir geliştirmek, bu duygu ve fikri sanat yoluyla resimlerine aktarmak amacıyla ilkökul öğrencileri arasında bir resim yarışması açılmıştır. Yarışmalara gelen yüzlerce eser jüri tarafından titizlikle değerlendirilmiş ve neticede 12 eser birinciliğe layık görülmüştür. Yarışmada sergilenmeye layık görülen 38 eser de birinci gelen eserlerle Vakfımız salonunda 20-26 Nisan 1996 tarihlerinde bir hafta süreyle sergilendi.

K.İrak Türkmenleri
Dini Lideri
Beşir Demirci
İlkokul Öğrencileri
arasında düzenlenen
yarışmada dereceye
girenlere
ödüller verirken.

Ortaokullar arası Şiir Yarışmasında dereceye giren öğrenciler ödülleri MHP Genel Başkanı Alparistan TÜRKŞ'ten alırken.

Ortaokul Öğrencileri Arası Şiir Yarışması

Ödül alan öğrenciler

1.lik ödülü	Şeyda Sönmez	"Efendim"	Köprüköy Ortaokulu/ERZURUM
	Sümeyye Ulu	"Fecr-i Sadık"	Eyüp Anadolu İ.H.L./İSTANBUL
2. lik ödülü	Kamil Furkan Efe	"Kutlu Hayat"	Nuh Mehmet Küçükçalık Anadolu Lisesi Kocasinan/KAYSERİ
3.lük ödülü	İkbal Banu Ceviz	"Allah'ın Habibi"	Anadolu Lisesi/DENİZLİ

İslâmî İlimler Araştırma Ödülü

Vakfımız, inceleme ve araştırmayı teşvik etmek amacıyla, 1995 yılından itibaren her yıl İslâm Dini ve kültürü alanında yapılmış ilmi bir araştırmaya ödül vermektedir.

Bu amaçla açılan yarışma çeşitli ilim çevrelerinde büyük ilgi uyandırdı.

Yarışmaya katılan eserler, çeşitli ilim dallarında temayüz etmiş ilim adamlarından oluşturulan jüri tarafından titizlikle değerlendirildi.

Bu değerlendirme neticesinde "İslâmî İlimler Araştırma Ödülü" adıyla organize edilen 125 milyon TL. ödülü, Dr. Mehmet Görmez'in "Sünnet ve Hadis'in Algılanması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu" adlı eserine verildi.

Türk Cumhuriyetleri ve Diğer Müslüman Topluluklar Arası Kur'an-ı Kerim Okuma Yarışması

Türk Cumhuriyetleri ve topluluklarında Kur'an tilavetini özendirerek; vatandaşların ilgisini Kur'an-ı Kerim'e ve Kutlu Doğum Haftası'na yöneltmek, dinî inkişafa yardımcı olmak amacıyla böyle bir yarışma düzenlenmiştir. Yarışmada Tacikistan'dan Vahab Abdulhayrof üçüncü oldu.

Balkanlar ve Kıbrıs Türkleri'ne Yönelik Na't Yarışması

Kıbrıs ve Balkanlarda bulunan soydaş ve dindaşlarımızı ortak bir kültür zemininde buluşturmak, dolayısıyla, Kutlu Doğum Haftası faaliyetlerini bu sahalarda tanıtop yaygınlaştırmak amacıyla Balkan ve Kıbrıs Türkleri arasında "Na't" yarışması düzenlenmiştir. Yarışma neticesinde Yugoslavya'dan Iskender Muzbeg, K.K.T.C.'den Bülent Fevzioglu, Yununastin (Gerece) den Abdurrahman Tevfik, Yugoslavya'dan Bayram İbrahim'in eserleri mansiyon ödülüne layık görüldü.

Balkanlar ve Kıbrıs Türkleri arasında düzenlenen Na't Yarışmasından Mansiyon alan Bülent Fevzioglu ödülünü Devlet Bakanı Cemil Çiçek'in elinden alırken.

HANIM EL İŞLERİ ve GIDA KERMESİ

Türkiye Diyanet Vakfı'nca Kutlu Doğum Haftası münasebetiyle, 20-26 Nisan 1996 tarihleri arasında Kocatepe Camii avlusunda Hanım El İşleri ve Gıda Kermesi' açıldı.

5 Sefaret, 33 Kuruluş ve 61 şahsın katılımıyla açılan ve her gün 10.00-19.30 saatleri arasında açık kalan Kermeste; el emeği gözü el işleri ve çeşitli yiyecekler sergilendi ve satışa sunuldu.

Kermesin açılışı Devlet Bakanı Sayın Cemil Çiçek tarafından yapıldı.

forum

Kutlu Doğum Haftası münasebetiyle, gençlerimize yeni ufuklar açmak, uygar bir ortamda tartışmalarını sağlamak amacıyla, her görüşten gencin katıldığı "Türkiye'de gençliğin gözünde değişim sürecinde İslam" konulu bir forum düzenlendi.

Ankara Öğretmen Evi'nde düzenlenen foruma değişik düşüncelere sahip çok sayıda öğrenci katıldı.

Kutlu Doğum Haftası'nın anlam ve önemini dile getiren öğrenciler, Türkiye'de gençliğin gözünde değişim sürecinde İslam konusunda hazırladıkları tebliğleri sundular.

Vakfımız tarafından **Kutlu Doğum Haftası** münasebetiyle düzenlenen foruma ilginin bir hayli fazla olduğu gözlemlendi.

Başkent Öğretmenevinde düzenlenen FORUM'a gençlerin ilgisi birhayli fazlaydı.

Hanımlara Yönelik PANEL

Kutlu Doğum Haftası münasebetiyle, Haftanın anlam ve önemini dile getirmek, Peygamber Efendimizin hayatı ve mesajlarını anlatmak amacıyla Vakfımız tarafından hanımlara yönelik bir panel düzenlendi.

Panelde sunulan tebliğlerin yanısıra, ilahiler okundu ve slayt gösterileri düzenlendi. Kalabalık bir topluluğun katıldığı panelde bayanlar zaman zaman duygulu anlar yaşadılar.

Kutlu Doğum Haftası II. ULUSLARARASI İLMÎ SEMPOZYUMU *Değişim Sürecinde İslâm*

✓ Kutlu Doğum Haftası münasebetiyle II. Uluslararası İlmî Sempozyum bu yıl 20-22 Nisan tarihleri arasında gerçekleştirildi. Sempozyuma yurtiçinden ve yurtdışından seçkin ilim adamları katılarak "Değişim Sürecinde İslam" konusunda tebliğlerini sundular. Sunulan tebliğler müzakereye açıldı ve konu bütün detaylarıyla ele alındı.

I OTURUM

Kur'an ve Sünnette Değişim

Sempozyum, 20 Nisan 1996 Cumartesi günü Vakfımız Yayın Kurulu Başkanı Prof.Dr. Süleyman Hayri Bolay'ın başkanlığını yaptığı ve tebliğci olarak, Dr. Ömer Özsoy ve Prof.Dr. Selahattin Polat'ın katıldığı I. oturum. Prof.Dr. Süleyman Hayri Bolay'ın açış konuşmasıyla başladı.

Prof.Dr. Süleyman Hayri Bolay; Değişimin İslâmın gelişle başladığını ve İslâm Peygamberinin, bulunduğu toplumu, bir cehalet devrinden, bir medeniyet zirvesine çıkardığını ve o zirvenin, maddî yönden gerilemekle beraber, manevî yönden, bugün de devam etmekte ve aynı zamanda da canlanma gayreti içerisinde olduğunu söyledi.

Kur'an'ı Kerim'de, Müslümanların veya insanların kendi nefislerindeki değiştir-medikçe, Cenab-ı Hakk'ın onları değiştirmeyeceğini ifade eden Bolay; "Yani, insanın kendi nefsinin değiştirmediği müddetçe, toplumda insana karşı çıkan veya onu zorlayan şartları değiştirmeyeceğini ifade etmektedir. Bu dahi, kişilerin, değişimin odak noktası olduğunu göstermektedir.

Dolayısıyla, Peygamberimizin kalbinde başlayan İslâm medeniyeti, gelişerek, dünya İslâm toplumuna dönüşmüştür. Bugün de, muhtemelen, içimizdeki ve dışımızdaki gelişmeler, bu gelişmelerin hangi istikamette olacağını bizlere hissettirmektedir.

Değişim, kalkınma, hızlı da olabilir, yavaş da olabilir; ama, bunu yavaşlatacak amilleri veya hızlandıracak amilleri, insanın bizzat kendisinin idare edebilmesi icap eder." dedi.

Daha sonra Türkiye Diyanet Vakfı tarafından Türkiye genelinde kutlanan Kutlu Doğum Haftası hakkında özet bilgi veren Hayri Bolay önümüzdeki senelerde bu programın bütün Türk dünyasını ve İslam dünyasını kapsayacak bir muhtevaya ulaşacağını belirtti.

Prof.Dr. Selahattin POLAT

Prof.Dr. Polat, "Sünnette Yenilenme" tebliğinde üç temel mesele üzerinde duracağını belirterek, bu meseleleri şu başlıklar altında topladı.

1. Hazret-i Peygamberin peygamberlik süresince meydana gelen değişimler karşısındaki tutumu; yani, Asr-ı Saadette ki, yirmidört sene zarfında meydana gelen değişimler karşısında, sünnetin nasıl bir tavır aldığı.

2. Peygamberimiz zamanında meydana gelen toplumsal değişimin mahiyeti; yani, nasıl bir değişim gerçekleştirdiği.

3. O'nun zamanından günümüze kadar geçen yani 14 asırlık zaman zarfında meydana gelen büyük değişim sonucunda günümüze geldik. Biz, bu gün günümüzde nasıl uygulanabilir kılacağız?

I. oturumda tebliğlerin sunulmasını müteakip müzakerelere geçildi. Müzakerelerde Doç.Dr. Hayri Kırbaçoğlu, Dr. İlhami Güler, Prof.Dr. Orhan Karmış ve Prof.Dr. Suad Yıldırım söz aldı.

II. OTURUM

Oturum Başkanlığını Prof.Dr. Kemal Karpat'ın yaptığı II. Oturuma konuşmacı olarak Doç.Dr. Ahmet Davutoğlu, Prof.Dr. Abdurrahim Ali, Prof.Dr. Ali Kettani ve Prof.Dr. İlber Ortaylı katılırken, Doç.Dr. Yünni Sezen, Dr. Harun Anay ve Prof.Dr. Hamid Algar da müzakereci olarak katıldı. Konuşmacıların tebliğleri özet olarak aşağıda sunulmuştur.

Doç.Dr. Ahmet DAVUTOĞLU

İslâm Tarihinde Genel Siyasi Değişime Bir Bakış

"Öncelikle, süre çok sınırlı olduğu için, siyasi değişimi anlamak bakımından, İslâm tarihi çalışmalarında karşılaşılan bazı metodolojik meselelere kısaca değinmek istiyorum. Sonra da, acaba, İslâm tarihindeki siyasi değişimi -özellikle 19 uncu Yüzyıla kadar olan siyasi değişimi- anlamlandırmak bakımından, daha farklı bir yaklaşım sergilenebilir mi; özellikle, devrî dönüşümleri izah eden bir yöntem uygulanabilir mi; bu konularda, bazı sorularla birlikte bir tahlil geliştirmeye çalışacağım.

Her şeyden önce, İslâm tarihi çalışmalarında, metodolojik yöntemle ilgili üç temel meselede, İslâm tarihinin anlaşılmasında ciddi birtakım yanlışlamalar ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

Birincisi, mukayeseli çalışmalarda, İslâm tarihini anlamakta, özellikle siyasi değişimi anlamakta ciddi şekilde eksiklik bırakılmış olması. Teferruatına girmek

çok zor. Yarın İstanbul'da yapılacak sempozyumda, bu konudaki yöntem problemlerinin birkısmına daha derinlemesine girmek mümkün olacak. Özellikle, dikey ve yatay mukayeselerde, yani eşzamanlı, İslâm tarihinin değişik safhalarındaki siyasi değişimleri, eşzamanlı toplumlarla mukayese ve dikey olarak, yani farklı zamanlardaki İslâm toplumlarıyla mukayese konusunda ciddi bir çalışma eksikliği söz konusu.

İkincisi de, mutlakçı yaklaşım ile itibarı, yani, absortist ve rölativist tarih metodolojilerinin, kimi zaman tutarsız şekilde kullanılması dolayısıyla, çok büyük genellemelere varılması söz konusu. Mutlakçı yaklaşımdan kastım, tarihin bugün geldiği noktada, bugün yaşadığımız dönemdeki verileri esas alarak, geçmişe yönelik olarak tarihi yorumlamaya çalışmak, o dönemle ilgili, özgün olarak, o dönemin şartlarıyla ilgili olarak yapılan tahliller de, ciddi birtakım sonuç yaklaşımlarına yol açabiliyor.

Üçüncüsü de, genellikle İslâm tarihçilerinde görülebilen bir husus. Fıkıh usulü ile tarih usulü konusunda, fıkıh yöntemi ile tarih yöntemi konusunda bazen alanların birbirine geçmesi söz konusu ve fıkıh usulünde, yani bir İslâm toplumunun siyasi anlamda ne şekilde organize olması gerektiği sorusu ile, geçmişte ne şekilde organize olduğunu tahlil sorusu, kimi za-

Doç.Dr. Ahmet DAVUTOĞLU

man birbiriyle iç içe geçmiş şekilde anlaşıyor ve bu da, siyasî değişmeyi anlamakta ciddi bir problem çıkıyor.

Bu yöntem problemleri, hem Batı'daki yaklaşımlarda, Batı'daki İslâm tarihi çalışmalarında hem de Müslümanlar tarafından yapılan İslâm tarihî çalışmalarında, genellikle lineer, çizgisel ve belli kesintilerle takip edilen bir İslâm tarihindeki siyasî değişim anlayışını ortaya koyuyor. Mesela, Batı'daki birçok İslâm tarihçileri, İslâm tarihi üzerine çalışmalar yapanlar için, 1258 ve 1492 yılları; 1258, İslâm tarihinde siyasî değişim anlamında, doğu eksininin çöküşü, 1492 de, Batı'da Endülüs'ün çöküşüyle, İslâm tarihinde siyasî değişimin bir ölçüde, tam olarak kesif bir düşmeye, çöküntüye geçtiği ifade edilir. Ama, bir - iki kıyaslamayla ortaya koymak gerekirse, 1258'de Bağdat düşerken, bundan yaklaşık elli sene önce, 1197'de Müslümanlar Delhi'ye girmişlerdi ve 1206'da da Delhi Sultanlığını kurmuşlardı. Yani, o dönemde, Batı Avrupa'ya göre, Avrupa'ya göre çok daha gelişmiş bir medeniyet eksenini, Hindistan'ı tesirleri altına almışlardı. Gerçekten çok keskin bir düşüş yaşanmış olsaydı, İslâm toplumlarının siyasî dinamizmi, çok köklü bir medeniyetin siyasî merkezini alacak ölçüde gelişmiş olamazdı. Aynı şekilde, 1492'de Endülüs düşerken, 1453'te İstanbul fethedilmiştir; yani, Batı'daki en büyük imparatorluk geleneğinin merkezi, Müslümanlar tarafından fethedilmiştir.

Burada, lineer olarak, kesik çizgiler halinde anlaşılan siyasî değişimin, birtakım yapılsamalar ortaya çıkarmış olduğunu açık bir şekilde görüyoruz.

Fıkıh usulü ve tarih usulüyle ilgili, kimi zaman ortaya çıkan yöntem problemlerinde de, mesela, birçok İslâm tarihçisi tarafından -modern dönemde özellikle- Dört Halife Dönemi ile saltanatlar dönemi arasında o kadar keskin bir ayırım yapılmıştır ki, bu fıkhen doğrudur. Dört Halife Dönemindeki uygulamalar, fıkha, İslâm hukukuna delil teşkil eder; ama, tarih usulü açısından, dört halife dönemi sonrası saltanatları tek bir tarihî devre olarak

değerlendirmek, tarih olarak yanlış. O zaman, saltanatların, değişik saltanatlar dönemleri arasındaki mahiyet farkları anlaşılamaz hale geliyor. Sanki, Emeviler ile Osmanlılar, Abbasiler ile Endülüs Emevileri veya Timur Devleti, benzer nitelikteki siyasî yapılanmalarımız gibi bir yanlış algı-lama söz konusu oluyor.

Bu yaklaşımın aksine, acaba, tarihi böyle çok uzun, keskin çizgilerle tasnif etmekten, ayırmaktan, kısa dönemli devrî dönüşümler yoluyla izah edebilir miyiz İslâm tarihindeki siyasî değişmeyi? Ben, bu konuda, tam bir determinizme, mutlak anlamda bir determinist anlayışa sapmamak şartıyla, özellikle güç temerküzü, siyasî güç temerküzü, siyasî yapı oluşumu ile, bir üçgen olarak tasavvur ediniz lütfen. Siyasî güç oluşumu ve güç temerküzü, bunun ortaya çıkardığı yayılma ve genişleme ve bu genişlemenin getirdiği bir bunalım süreci, bu bunalım süreci sonunda, iç ve dış faktörlerin de devreye girmesiyle, yeni bir siyasî güç temerküzü söz konusu. Böyle bir şemada, İslâm tarihindeki siyasî değişmeyi anlamlı bir şekilde izah edebileceğimiz kanaatindeyim.

Siyasî güç temerküzünden kastım, o anda, belli bir siyasî eksen, siyasî bireyin kendini tanımlaması bakımından, siyasî yapının oluşumu bakımından, bir temerküz halini yaşaması, bir konsolidasyon halini yaşamasıdır.

Yayılmadan kastım, sadece askeri yayılma anlamında, diğer coğrafyalara yayılma değil; dikey anlamda da, o yayılma esnasında ortaya çıkan yeni sosyal, siyasî tabakaların, siyasî sisteme nasıl entegre edildiklerini anlamak açısından söylüyorum ve bunun getirdiği bunalım da, çok yönlü sosyopolitik bir bunalım süreci.

Bu açıdan, sekiz değişim sürecini, Peygamber Efendimizin Medine'ye hicretiyle başlayan ve bugüne kadar gelen dönemi -belki bunu sekiz değil, daha fazla veya daha az tutabiliriz- bu yöntemle siyasî değişimi şu şekilde tasnif edebileceğimiz kanaatindeyim:

Birinci siyasî değişim, ilk olarak Peygamber Efendimizin hicretiyle ortaya çı-

kan ve gerçekten bireyin kendini bir sosyal çevre içinde anlamlandırmak bakımından da, değişik sosyal grupların, yani Evs, Hazreç, Muhacirler, hatta onun dışındaki Yahudilerin de siyasî sisteme entegre edilmesi bakımından, Medine'de bir güç temerküzü oluştu.

Bu arada şunu ifade etmek istiyorum: Her güç temerküzü, her siyasî yapılanma, bir medeniyet eksenini değişikliğini de beraberinde getiriyor; yani, bir bölgede yoğunlaşma söz konusu oluyor İslâm tarihi içinde.

Bu güç temerküzünün eksenini Medine'dir. Yayılma eksenini, hemen akabinde -ki, teferruatına girmek burada mümkün değil- Arabistan Yarımadası tümüyle İslâm toplumunun yayılma alanı içine girmiş ve Arap kabileleri, değişik Arap kabileleri, siyasî sistemin içine entegre edilmiştir. Buradan çıkan bunalım, özellikle Peygamber Efendimizin vefatıyla söz konusu olan bir bunalımdır; ki, siyasî otoritenin niteliği bunalımdır, niteliği sorusudur. Belki de, İslâm tarihinin siyasî anlamda en kritik dönemi, Peygamber Efendimizin vefatıyla ortaya çıkan konjoktürdür. Hazret-i Ömer'in "Kim Peygamber öldü derse, onun kellesini alacağım" dediğinde Hazret-i Ebubekir'in verdiği cevap, aslında siyasî otoritenin daha sonra oluşumu bakımından, çok önemli bir dönüm noktasıdır. Tabii, Hazret-i Ömer'in o hissi tepkisi sonrasında, Müslümanlar Peygamberin ölmediği gibi bir kanaati genel olarak kabul etselerdi, muhtemeldir ki, daha sonraki siyasî otorite oluşumu esnasında, Peygamberin ruhaniyetini kim temsil ediyor sorusu siyasî otoriteyi belirleyecekti. Yoksa, insanların, akli olarak, bir araya gelip, yeni siyasî otorite nasıl seçilmeli, biyat nasıl olmalı, muhacirlerden mi olmalı, ensardan mı olmalı gibi daha akli, rasyonel sorular -ki, bu soruların tümü, özellikle ehli sünnet siyasasının temelini dokumuştur sonra- gündeme gelmeyecekti.

Bu bunalım, bir ölçüde, yeni bir güç temerküzü, yeni bir siyasî oluşumla aşılmıştır; ki, Hazret-i Ebubekir'in tavrı, bu konuda, İslâm siyasasının gerçek anlamda kurucusu, daha sonraki akli, rasyonel zeminde ortaya çıkan İslâm siyasî oluşumu-

nun da ilk örneğini ortaya koyması bakımından, bir ölçüde, ikinci siyasî değişimi gündeme getirmiştir.

Dikkat edin, Hazret-i Ebubekir'in döneminde iki tane önemli olay vardır: Birisi, yalancı peygamberlerle savaş. Diğeri, zekât vermeyenlerle savaş.

Yalancı peygamberlerle savaşın mahiyeti şudur; Hazret-i Ebubekir bu savaşta şunu göstermiştir: Artık, hiç kimse, Hazret-i Peygamber türü bir otoriteyi iddia edemez. Yani, metafizik boyutu olan bilgiye dayalı bir otoriteyi, kimse iddia edemez. Bu sebeple de, yalancı peygamberlerle yapılan savaş sonucunda, artık sadece metafizik bilgiye dayalı bir siyasî oluşumun imkânsızlığı ortaya konulmuştur. Daha sonra ortaya çıkan birçok gulatî şia akımlarına karşı gösterilen tepkilerin de belki ilk misalini teşkil eder.

İkincisi ise, zekât vermeyenlere karşıdır. Hazret-i Ebubekir şunu göstermek istemiştir: Her ne kadar ben, metafizik bilgi anlamında Peygamberin otoritesine benzer bir otoriteyi temsil etmemekle birlikte, fikhî açıdan, hukukî uygulamalar açısından onun otoritesini temsil ediyorum. Böylece, bir ölçüde hilafet sisteminin siyasî anlamda kurumsallaşması da başlamış olmaktadır.

Bu kurumsallaşma etrafında yine bir yayılma var ve bu yayılma, belki de medeniyet tarihi açısından en kritik eksen söz konusu olmuştur Dört Halife Devrinde; yani, Suriye, Irak, İran ve Mısır eksenine yayılmıştır. Bu yayılmaların her safhasında, daha dış bir halkaya doğru yayılıyor ve ondan sonraki İslâm tarihindeki siyasî problematiğin temelinde de, dış eksenindeki unsurların, içerideki siyasî sisteme nasıl entegre edileceği problemi oluyor.

Burada da, eksenin, yavaş yavaş, Dört Halife Döneminin sonlarına doğru kuzeye kayması ve Medine'den kuzeye doğru bir politik eksen kayması söz konusu. Bunun getirdiği bunalım, özellikle yayılan geniş coğrafi alanda, kontrolü nasıl sağlayacaksınız?..

Az bir öncü Arap grubunun, bu alanı kontrolü nasıl olacak? Hazret-i Osman döneminde başlayan valiler bunalımının

arkasında da, kim bu geniş coğrafi alandaki yapıyı kontrol edecek sorusu yatmaktadır. İlk iç problem, Beni Haşim ile Beni Umeyye arasındaki problemdir. Bu çelişki, yeni bir bunalımı ortaya çıkarmıştır; ki, bu, üçüncü bir siyasî değişimi gündeme getirmiştir. Yeni bir güç temerküzüne ihtiyaç hissedilmiştir.

Emevilerin saltanat yapılanması, bu anlamda, Medine'den kuzeye doğru kayan eksenin, bir ölçüde Şam'a kayan eksenin, olduğu coğrafyadaki siyasî yapılanmayla, bir sentez arayışı söz konusudur. Yeni yayılma alanları, daha dış ekseninde, Endülüs, Kuzey Afrika, Maveraünnehir, Hint bölgelerine; yani, İslâm öncesinde yerleşik medeniyetlerin yaygın olduğu bölgelerin daha ötesinde ve göçebe kabilelerle doğrudan temas halinde; Kuzey Afrika'da Berberilerle, Orta Asya'da Türk kabileleriyle doğrudan temas haline geçiş.

Burada ortaya çıkan bunalım, bu yeni unsurların sisteme entegre edilmesi esnasında ortaya çıkan problem, Arap-Mevali çatışmasıdır, iç çelişkisidir ve Arap-Mevali çelişkinin zirveye çıktığı, isyanların çıktığı dönemde de, yeni bir siyasî değişim ve bu yeni unsurların sisteme nasıl entegre edileceği problemi bir ölçüde çıkmıştır.

Daha sonra, Abbasiler döneminde, bu sefer Arap-Mevali çelişkinin, Mevalileri sisteme daha fazla entegre eden ve bu anlamda Emevilerle mukayese edildiğinde saltanat olmakla birlikte, saltanatın özellikle vezaret ve bürokratik yapılanmasında, toplumsal katmanlara daha yaygın bir idarî anlayışın ortaya çıkması ve Bağdat ekseninin ortaya çıkışı. Yeni yayılma alanları da, Asya içleri ve derinlemesine olarak, bu Mevali unsurların sisteme entegre edilmesi.

Bunun getirdiği bunalım unsuru, şii hanedanlıklar, hicri 4 üncü, miladî 10 uncu Yüzyıla tekabül eden dönemde, özellikle siyasî otoritenin bölünmesi, yani Bağdat'taki merkezî otoriteyle Kahire'deki Tolunoğlu, Buveyhi'ler, Karmatiler gibi otorite farklılaşmasının ortaya çıkması. Ki, bu, yerleşik medeniyetlerin tepkisidir. Bu dönemdeki çevre otoritelerinin çoğu, daha önceki Mısır, İran, Irak ve Suriye'de-

ki yerleşik medeniyetlerin siyasî anlayışlarının sinitatif bir şekilde İslâma entegre edilmesi sonucunda ortaya çıkmıştır.

Beşincilik temerküzü diyebileceğimiz siyasî değişim, Selçuklularla birlikte en dış ekseniden içeriye doğru gelen yeni bir akımla, bir ölçüde Selçuk ve Abbasi ittifağının, bu güç dağılımını ortadan kaldıracak şekilde bir yeni güç temerküzüne yol açması; böylece, yerleşik medeniyetlerin dış halkası olan göçebe Türk kavimleri ile en merkezdeki Bağdat hilafeti arasında bir yeni güç alanı oluşmuştur. Bu eksen, bir taraftan İran'a bir taraftan Kahire'ye doğru kaymıştır. Bu yeni dönemde, yayılma alanı Anadolu'dur. Ortaya çıkan bunalım ise, ilk defa İslâm medeniyetinin dış bir meydan okumaya muhatap olmasıdır; ki, Anadolu'ya doğru yayılmanın getirdiği Haçlı seferleri.

Bu Haçlı seferlerine karşı yeni bir güç temerküzü, Selahattin Eyyubi tarafından gerçekleştirilmiştir ve bu da, Eyyubiler ile Abbasiler arasında bir ittifakla, Haçlılara karşı yeni bir güç konsolidasyonunu gerekli kılmış. Yayılma alanı Kudüs ve Filistin'in tekrar fethi ve bunun doğurduğu bunalım da, biraz da o dönemdeki uluslararası konjonktüre bağlı olarak, Moğolların, yani Orta Asya'nın dışındaki ekseniden gelen yeni bir etkinin gündeme gelmiş olmasıdır. Moğolların bu siyasî değişimdeki etkisini, bir ölçüde Roma ile Germenik, teotanik kabilelerin arasındaki etkileşmeye benzetebiliriz ve bu yolla Moğollar, bir taraftan sistemi çözerken, bütün İslâm coğrafyasındaki büyük yapıları, daha küçük ölçeklere doğru çözerken, diğer taraftan sisteme entegre olmak süreci içine girmişlerdir ve gittikçe, daha üst bir düzeyde -hem siyasî kimlik anlamında, hem de siyasî yapı anlamında- daha üst bir düzlemde, yeni bir siyasî konsolidasyon ihtiyacı ortaya çıkmıştır; ki, bunu sağlayan, Osmanlıların ortaya çıkardığı güç temerküzüdür.

Bu güç temerküzü, Emevilerle mukayese edildiğinde, ta en dış eksenindeki Moğolların siyasî kültürünü de, Turan kabilelerinin siyasî kültürünü de yerleşik, Bizans siyasî kültürünü de, hepsinin üstünde İslâm hukukunun ortaya çıkardığı siyasî kültürü de meczeden ve çok daha geniş

ölçekli bir konsolidasyondur. Ki, genellikle ihmal edilen bir tarihi bilimdir bu anlamda. Bunun yayılma alanı, Osmanlıların getirdiği siyasi güç temerküzünün yayılma alanı Doğu ve Orta Avrupa'dır. Doğu ve Orta Avrupa'da ortaya çıkan baskılarla, Batı'da yeni bir sömürgecilik akımı ortaya çıkarmışlardır.

Son olarak da, bu sömürgecilik akımının ortaya çıkmasıyla meydana çıkan yeni bir dış meydan okuma söz konusu. 19 uncu Yüzyılda, İslâm toplumu, bu dış meydan okumaya karşı, bir taraftan Osmanlı ekseninde direnirken, diğer taraftan sömürgeleşme sürecine girdi ve şu anda da yaşanan bir süreç böylece başlamış oldu ve ortaya, yeni konjonktürde, siyasi bireyi ve siyasi toplumları tanımlayacak, onları bir güç temerküzüne -bundan kastım, merkezî bir güç temerküzü anlamında değil sadece, kavramsal ve tarihi, politik entegrasyon anlamında da -bir yeni medeniyet eksenine doğru çekecek bir unsurun ortaya çıkmasıdır.

Burada, kısmî bir güç temerküzünden, sömürge devrinden sonra bahsetmek mümkün olabilir. 19 uncu Yüzyıldaki Osmanlı sömürge daikotomisi, farklılaşması, Osmanlılar ile sömürgeleşmiş Müslüman topluluklar arasındaki farklılaşma, bir ölçüde bu asrın ikinci yüzyılında, tam anlamıyla, bütün İslâm coğrafyasının sömürgeleşmesi süreciyle son bulmuştur. Ama, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan ulus-devlet formasyonu, kısmî bir konsolidasyondur. Yani, İslâm coğrafyasının, İslâm toplumlarının tümünü kapsayan bir güç konsolidasyonu değil, aksine, daha yerel ölçekli bir güç konsolidasyonu; ki, başka bir problemi beraberinde getirmiştir.

Dikkat edin, her devrî dönüşümde, yeni bir siyasi birey tanımlaması, daha üst ölçekli bir tanımlamaya, İslâm toplumu, siyasi değişim anlamında geçmiştir. Mesela, Osmanlıların yayıldığı coğrafya alanı ve kapsadığı siyasi kültürler ile Emevilerinki mukayese edilirse, bu ölçek büyümesi göze çarpar. Ama, ulus-devlet formasyonunun oluşumu esnasında, aksine bir şekilde, ilk defa İslâm tarihindeki siyasi değişim, ölçek küçülmesi şeklinde tecelli etmiştir. Daha küçük ölçekte İslâm

bireyinin siyasi tanımını nasıl yapacaksınız; o, ulus devlet ile Müslüman bireyler arasında, bir ölçüde bir tanım problemini beraberinde getirmiştir. İkinci de, dış ve iç meydan okumalar karşısında, yeni bir güç konsolidasyonunu nasıl gerçekleştireceksiniz?.. Tabii, bu, uluslararası ilişkiler anlamında bir problemi beraberinde getirmiştir.

"Kuzey-Afrika ve Endülüs Dünyası"

Prof.Dr. Ali KETTANI
(Endülüs Üniversitesi Rektörü)

16. ve 17. yüzyıllarda Endülüs Müslümanlara yapılan soykırımı; onların torunları ve diğer batı akdeniz Müslümanları tarafından asla unutulmayan tarihi öneme sahip bir suçtur. İkinci Dünya Savaşı'nda nazilerin ve yakın zamanlarda çetniklerin Bosna'da işledikleri benzeri cinayetler zayıf hafızalı insanlığın aynı suçları tekrar işleyebileceğini göstermektedir. Üzücü bir husus ta şu ki, Endülüs milletine karşı soykırımı başlatın, sözüm ona "Katolik Krallar" olarak adlandırılan, iki ele başı (Ferdinand ve Isabella) geçenlerde Vatikan tarafından azizlik mertebesine çıkarıldı. Halbuki, onların afaroz edilmeleri Vatikan'ın ahlaki itibarına daha çok yakışır. Sözleriyle tebligine başlayan Ali Kettani Endülüs Milletine reva görülen soykırımı ve bu milletin yüzyıllarca İslami inançlarını korumak için verdikleri cesur mücadeleyi;

- Gırnata'nın düşmesi (1492)
- Endülüs Müslümanlarına yapılan zulüm ve zorla Hristiyanlaştırılmaları (1492-1568)
- Büyük Gırnata İsyanı (1568-1570)
- Büyük İsyan'dan sonra Müslümanların dağıtılması (1570-1608)
- Büyük Sürgün (1608-1613)
- 17. Yüzyılda İspanya'da İslam
- 18. Yüzyılda Endülüs'te İslam

Özellikle, demeye çalıştığım, siyasi değişimi, Hicretten bu yana ortaya çıkan her siyasi değişimi, mümkün olduğu kadar o günkü konjonktür içindeki devrî dönüşüm olarak değerlendirmek ve uzun dönemli keskin düşüşler ve keskin çıkışlardan ya da saltanatların bütün tarihi yeknesak bir tarihmiş gibi yorumlamak hatasından kaçınmak gerekir.

- 19. Yüzyılda Endülüs milliyetçiliğinin doğuşu

başlıkları altında genişçe ele aldı ve sözlerini şöyle bitirdi. "Görüldüğü gibi Endülüs halkı İslami kimliklerini kendi iradeleriyle terk etmediler. Tam tersine, yüzyıllar boyunca devamlı vahşice zulüm ve cinayetlere maruz kaldılar. Bu yüzden adlarını, kültürlerini ve köklerini kaybettiler, fakat zayıf da olsa kalplerinde İslama karşı bir sevgi bağı kaldı. Özellikle İspanyallardan farkı olma duygusu onlardan asla yok edilemedi.

İslami köklere dayalı bir Endülüs milliyetçiliği teorisini geliştiren Blas Infanta bunun için bütün gücünü ve hayatını harcadı. Endülüs halkına diğer İspanyollardan farklı olduklarını anlatmakla suçlanarak Franco'nun askerleri tarafından 10.8.1936 Pazartesi günü İsbiliyye sokaklarında şehit edildi. Ne varki onun çabaları 1975'de Franco'nun ölümünden sonra Endülüs'e İslamı, belki demokrasiyi de geri getirdi.

Ümit ederiz ki, günümüz Endülüs Müslümanlarının imdat çığlıkları, ataları-nın gibi duymazlıktan gelinmez."

Prof. Dr. İlber ORTAYLI

Türk-İslâm Dünyası

Dört safhada, Türklerin İslâmiyetteki macerasını, serencamını ele alabiliriz:

Birincisi, 622, 632 ve 632'den sonraki fütühatır.

632'den itibaren, yani daha doğrusu Hazret-i Ömer'in hilafeti zamanındaki Kadisiye Cengi ve arkasından İran ülkesinin fütühatından itibaren, İran, Araplığa karşı çok enteresan bir işbirliği ve direniş göstermiştir; hem işbirliği hem direniş. Her şeyden evvel, bu medeniyet, ilk Emeviye halifelerinin döneminde olmuştur. Hepimizin bildiği gibi, ancak Miladî 696'dadır ki, yani Abdülmelik devrindedir ki, Emeviye hilafetinin, devletin kayıtlarının, Fahlavî ve Rumca olması hoş görülmediği için lisan değiştirilmiştir. Fakat, Farsça, yani Fahlavî, 740'lara kadar, İran ülkesinde kullanılmaya devam etmiştir.

Bu arada, Horasan, muhalif akımların, hatta bizzatihi Peygamber Resulü Ekrem'in ailesinin bir kesiminin, muhalif tutumu dolayısıyla, sığındıkları bir ülke olan Horasan'da, bir şekilde, Arapça yaşamaya devam etmiş; fakat, aynı zamanda da, bu ülkenin dili Farisî olduğu için, muhalif grupların dili olmuştur.

İkincisi, İslâm fütühatı karşısında Türklerin tutumu. Türkler, İslâmiyete, ne bir fütühat sonrası kısa bir dönemde geçmişler ne de maalesef historyografiyi yansıtan bir olgu olarak, model alınan Doğu Avrupa ve Orta Avrupa'nın krallıkları,

milletlerinin Hristiyanlığı kabul etmesi gibi bir hükümdarın Müslüman olması ve ardından bütün tebayı bu dine sokmasıyla, böyle bir prosesle, süreçle kabul etmişlerdir. Bunun üzerinde ısrarla durmak lazım.

Maalesef, bizim modern historyografi-mizde, okul tarihlerimizde, Avrupa tarihlerini okuyan bazı müelliflerin ve teorisyenlerin empoze etmesiyle, Türklerin İslâmiyeti on sene içinde kabul etmeleri gibi bir vakia ortaya konmakta ve birtakım fiktif izahlar verilmektedir. Bunların hiçbirisi doğru değildir. Türk kavimlerinin, Türk ırklarının Müslüman oluşu, çok karmaşık, çok uzun bir prosesin içinde, Samaniler gibi -bizde, yanlış olarak Türk beyleri olarak takdim ediliyor, alakası yoktur, has İranî bir ailedir- kendileri İranlı oldukları halde, belirgin ölçüde Türk mersenellere, Türk askerlere dayanan devletlerin tesiriyle İslâmiyete geçen kitleler vardır, Orta Asya halkı için bu doğrudur. İçlerinde, doğrudan doğruya, yanibaşlarında düşman grup Hristiyan olduğu için Müslümanlığı ister istemez tercih etmek durumunda kalan, yani ruhi yakınlık dışında, bir de siyasi olarak bunu benimsemek durumunda kalan Volga Bulgarları gibi kavimler vardır. Müslümanlığın kabul edilişi, Kiev Kinezlerinin Hristiyanlığı kabul edilişine paralel bir tarihtedir. İçlerinde, doğrudan doğruya İslâm dünyasıyla yakın temasa geçtikleri için, 13 üncü asırda Müslümanlığı kabul eden Altınordu kalıntısı Kırım Hanlığı gibi devletler vardır. Nihayet, içlerinde, Osmanlı fütühatı dolayısıyla, Müslümanlığı, ta 18 inci Yüzyılda kabul eden Karaçay-Balkar Türkleri gibi, bazı Kumuk kabileleri gibileri vardır.

Şu da göstermektedir ki, İslâmiyet ile Türklerin müşerref oluşları, çok uzun bir tarih içinde, 12 asır kadar uzun bir dönemi kapsamaktadır. Fakat, genelde, 10 uncu asırda, Türk kavimlerinin, büyük çoğunlukla Müslüman oldukları söylenebilir.

Üçüncü nokta, Türklerin İslâm fütühatı ve İslâmın yeniden dirilişi konusunda oynadıkları roldür. Cümlelerin malumudur, İslâmiyet, Miladî 9 uncu asrın başında, 807'de Rodos adasını, 825'te Girit'i, ardından Bari'yi, Toronto'yu nihayet Sicil-

ya'yı, ardından Malta'yı fethederek, Akdeniz'i tamamıyla bir Müslüman denizi haline getirmiştir. Ne var ki, aşağı yukarı Miladî 10 uncu asırda, 900'lerde, İtalya'da evvela kuzeyden, barbar Norman krallarının güneye inişi, bu tarafta ise, Bizans'ta, Makedonya sülalesi dediğimiz kuvvetli bir hanedanın işbaşına geçmesiyle, bu fütühat hem durmuş hem de gerileme başlamıştır. Öyledir ki, Bizans İmparatoru II. Nikeferos Fokas, 961 ve 963'te Girit ve Kıbrıs gibi iki can damarını geri almış, ardından Antakya'ya saldırmış, o demektir ki, Suriye'nin müstahkem mevkillerini Müslümanların elinden almıştır.

Bu haller olurken, İslâm dünyasında çoktan beri iç karışıklıklar başlamıştır. 9 uncu Asrın Basra bölgesindeki zenci ayaklanmaları, bir yüz sene sonra Karma-tiler gibi sosyalizan tarikatlar, hareketler tarafından çıkarılan sarsıntılar; diğer taraftan, Abbasiye Devletinin, bütün tavaiki Müluk dediğimiz sınır uçlardaki mahallî hanedanlar tarafından parçalanması, üstelik bir de İspanya'da, 1045'te, Kastilyalı Leon'un ünlü başkentimiz Tuleytula'yı ele geçirmesiyle, rekomprista yapmasıyla, bir gerilemeye girmiştir. O kadar ki, Haçlı Seferlerini de göz önüne alacak olursak, Allah'ın vahyine inanan insanların hakimiyeti, 10 uncu Asır sonu ve 11 inc Asırda neredeyse Güney Akdeniz'e, Kuzey Afrika'nın çöllerine çekilen, itilen egzotik bir din olma tehlikesiyle karşı karşıyaydı.

İsterseniz tarihin bir kuralı, inanan insanlarsanız Allah'ın yeniden bir lütfu olarak değerlendirebilirsiniz, Türkler gibi pek de herkesin hoşlanmadığı, ama tarihteki rolleri çok büyük olan bir kavim ortaya çıkmıştır ve bundan sonra, bir Müslüman rekompristasından bahsetmek mümkün olacaktır.

Demek ki, böyle bir dünyada, her şeyden evvel, bugün çok yanlış olarak söylenen, suni İslâm diye adlandırılan, gerçekte, doğrudan doğruya fikhin gelişmesine ve fikhin hakimiyetine yol tanıtmaktan başka hiçbir şey olmayan Türkî döneminin İslâmiyeti, İran'da, Maverâünnehir'de ve Mezopotamya bölgesinde çok daha sıkı bir şekilde tutunmuştur. O kadar ki, şayet Selçukî hakimiyeti olmasa, Haçlıların kısa süren hakimiyeti ve Haçlıların ar-

kasından gelecek Bizans dirilmesi, rönesansı pekâla mümkün olabilirdi. Eğer, tarihte böyle bir şey olmamışsa, bu büyük Selçukîler hakimiyetinin, bu bölgelerde başlamasıyla. Nitekim, 11 inci Yüzyıldan sonra da, Selçukî hakimiyeti dolayısıyla, küçük Asya'nın artık Bizans'ın, Roma İmparatorluğunun elinden çıkması ve Romalıların bundan sonra bir İslâmî mefhum haline dönüşmesi ve giderek 15 inci asırda, hayatta Müslümanların ayak basmadıkları Bosna gibi, Arnavutluk gibi bölgelerde İslamiyetin tutunması, tamamıyla Türklerin tarihe getirdiği olgulardır ve bu nedenledir ki, biz bugün, Bosna Müslümanlığı gibi, son derece orijinal, son derece dinamik hayatıyeti olan bir branşa, bir sektöre sahibiz. Bu, doğrudan doğruya, 15 inci asır Türk hakimiyetinin, Osmanlı hakimiyetinin dünyaya bir hediyesidir; ister müspet, ister menfi karşılansın bu böyledir ve bu hiçbir zaman da değişmeyecek bir olgudur.

Şüphesiz ki, bu, işte büyük bir değişim olarak, İslamiyete son karakterini vermiştir. Önümde bir okul ansiklopedisi vardır. Bu, son derece kullanılan bir orta tahsil Alman kültür ansiklopedisidir. Hiç de fena değildir o kadar. Fakat, burada, Firdevsî maddesine baktığımız zaman, meşhur İranlı şaire baktığımız zaman "Pers İmparatorluğu 650 yılında Türkler tarafından fethedildikten ve İranlılar Müslüman yapıldıktan sonra" diye başlıyor. Bu kadar kaba bir yanlışın arkasını okumak zorundayız, satır arkasını. Çünkü, Batı dünyası için İslamiyet demek, İslamiyetin militan bir şekilde yayılması demek, her şeyden önce Türklerle mümkün olan bir şeydir, imaj budur.

Yine aynı şekilde, 19 uncu Yüzyılın cehdi, yani Batı medeniyeti denilen yükselmeye cedelleşmesi, Türklere aittir. Bu, fikrî planda, ilmî planda böyle olduğu gibi, askerî planda da böyledir.

Bir konunun üzerinde daha durarak, kapatmak istiyorum. Burada biz, çok önemli bir meselenin üzerinde durmak zorundayız. Maalesef, 19 uncu Yüzyılın modernleşmesinden itibaren, bazı gruplar, klasik İslâm çağının temel veçhesini görmemektedirler. O da şudur: Dün, bunu tekrar tekrar duyduk. Yunan demek, Batı demek değildir. Batılılar diyor, Yunanlılar bizimkiler diye. O doğru değil, öyle bir şey yok ortada. Aslında, eski Yunan, Jedeo Kretiyen Medeniyetin dışındadır ve bunu inceleyen, asıl yorumunu veren, taşıyanlar da, klasik Orta Çağın Müslümanlarıdır. Bu kadar açık bir şeydir bu. O zaman siz, bugün, ne diye onu kalkıp da Batı Avrupa'ya itekliyorsunuz, böyle bir tarihî kopma, şizofrenik yapı olabilir mi. Bu bir fikri ihanettir. Bunun üzerinde çok durmak gerekir.

II. oturumda tebliğlerin sunulmasını müteakip, Doç.Dr. Yumni Sezen, Dr. Harun Anay, Prof.Dr. Hamit Algar tarafından tebliğler müzakere edildi.

III. OTURUM

Oturum başkanlığını Prof.Dr. Ali Kettani'nin yaptığı III. Oturuma konuşmacı olarak, Prof.Dr. Kemal Karpaz, Prof.Dr. Korkut Tuna, Prof.Dr. Hasan Hanefi ve Prof.Dr. Ahmet İnam katılırken, müzakereci olarak ta Prof.Dr. Abdulkerim Soruch, Fehmi Kuru, Mustafa Gürbüz katıldılar.

Prof.Dr. Kemal KARPAT

Türk-İslâm Dünyasının Tavrı

"Benim ana konum, Türk-İslâm dünyasının savunması. Kime karşı savunması; onun, istiklalini, varlığını yok etmek isteyen kuvvetlere karşı savunması.

Ben, bu konuyu, belirli bir açıdan ele almak istiyorum. Bu da, değişme ve kimlik yenileşmesidir. Söyleyeceklerim, uzun zamandan beri çalıştığım ve 19 uncu Yüzyıl Osmanlı tarihini ve değişimini esas alan bir kitaptan, kendi kitabımdan alınmıştır.

İslâm Dünyasına Batının Meydan Okuyuşu ve Karşı Tavrı (XIX. - XX. Asırlar)

Kimlik değişimi dendiği zaman, bu kimliğin üç ana kimlik etrafında değiştiğini belirtmek istiyorum. Birinci kimlik Osmanlılık, ikincisi İslamlık, üçüncüsü Türklük. Dikkat etmişseniz, İslamcılık, Türkçülük demiyorum, Türklük, İslamlık diyorum; çünkü, burada esas olan bilinçlenme meselesidir. Gerçekten, söz konusu ettiğim üç kimlik, öteden beri Osmanlı Devleti içinde yaşayan kimseler tarafından paylaşıyor, biliniyordu; Türk'ü

vardı, Arap'ı vardı, Müslümandı, Osmanlıydı. O halde, 19 uncu Yüzyılda ne olmuştur, neden bu üç kimlik değişmeye başlamıştır ve değişmiştir?

Bir kere, bu değişme zarureti, var olmak ihtiyacından doğmuştur. O halde, bu değişmelerin arkasında yatan itici kuvvet, zarurettir. Yaşamak için gerekeni yapmak zarurettir. Bu fikir, İslamiyette mevcuttur ve bu fikri, değişimin bir gerekçesi olarak, Ahmet Cevdet Paşa, çok güzel işle-

miştir, belirtmiştir. Zaruret neticesinde değişme.

İkinci genel mesele, ferdiyetçilik meselesidir. 19 uncu Yüzyıldan, bir ferdiyetçilik, bilhassa devlet ve kişi arasında yeni bir ferdi anlaşma söz konusudur; ki, onu, bilahare kısaca belirteceğim.

Konuya geçmeden evvel, bir hususa daha işaret etmek istiyorum. Biz, bu değişmelere reform olarak isim takıyoruz. Ama, bunlara, teceddüd de dersiniz, yenileşme de dersiniz. Burada, birçok isimler ortaya atılır. Aşağı yukarı bunların hepsini, burada da kullanmak mümkündür. Ben, reform tabirini kullanıyorum, daha alışık olduğumuz bir tabir olduğu için.

Reform dediğimiz bu değişme meselelerini, kısaca ikiye ayırmak mümkündür:

Birinci değişme, reform meselesi, aşağı yukarı 18 inci Yüzyılın başından yahut ortalarından başlayarak, aşağı yukarı II. Mahmut devrinin sonuna kadar gelmiştir. Bu değişme, bilhassa, iç yapının, sosyal yapının değişmesi, eski idare sisteminin yetersizliği ve eski devlet anlayışın ve teorisinin devletin karşısına çıkan meseleleri tamamiyle halledemeyişinin doğmuştur. Bu değişme kararı, Osmanlı Devletinin kendi içinden gelerek, herhangi bir dış baskıya maruz kalmadan, müstakil olarak verdiği bir karardır.

İkinci devre, bildiğiniz gibi Tanzimat ve bilhassa Islahat Fermanıyla başlayan, Osmanlı Devletinin Avrupa ile olan ilişkilerinin artması sonucudur. Bu da rastgele olmuş bir mesele değildir; çünkü, Islahat Fermanının arkasında Kırım Harbi yatmaktadır. Kırım Harbinde ise, Osmanlı Devleti, 7 Avrupa devletinin müttefiki olarak, Rusya'ya karşı çarpışmış, böylece Batı, âdeta Osmanlı Devletinin bir dostu olarak görülmeye başlanmıştır. Bu devreden sonra, Batı'ya karşı olan psikolo-

jik, sosyolojik, tarihsel birçok direnişler yok olmuş ve Osmanlı Devleti, Batı'nın müttefiki, ondan sonra onun âdeta bir dereceye kadar tabi bir dostu olarak hayat sürmüştür.

Ancak, bütün bu devirler içinde de, Osmanlı Devleti, istiklalini ve varlığını korumak için, elinden geleni yapmıştır ve başarı sağlamıştır.

Şimdi, bu üç kimlik meselesi üzerinde durmak istiyorum.

Osmanlılık: 19 uncu Yüzyılda, ilk kez olarak, padişahıtan ayrı, toprak esasına kurulu Osmanlı Devleti fikri kabul edilmiştir. Yani, hanedana ait bir toprak parçası değil, vatandaşların tümünden oluşan bir ülke fikri ortaya çıkmıştır. Bu Osmanlı fikrinin şeklen ortaya konusu şuydu: Osmanlı ülkesinde yaşayan herkes, din, dil farkı gözetmeden eşittir.

Ferdi eşitlik üzerine kurulan bir mefhumdur Osmanlılık. Geniş çapta Osmanlılık, azınlıkları tatmin etmek için, İngiltere'nin baskısıyla kabul edilmiştir. Ancak, cemiyet, gelenek, bu Osmanlılık fikrini, yurdun ve tarihin icaplarına uydurmuştur. Çünkü, Osmanlılık, az zaman içinde, gerçek bağ olarak, yalnız Müslümanlar tarafından kabul edilmiş, Müslümanları birbirine bağlayan bir rabita, bir bağ olarak ortaya çıkmıştır. Bu şekilde, gayri müslimler, kültür, din hakları tanınmakla beraber, bu oluşun dışında kalmıştır. Bir yerde, Balkanlardaki milliyetçilik hareketleri, Osmanlılık, gayri müslimlerin milliyetçilik hareketleri bundan etkilenmiş olabilir münakaşası yapılabilir.

Yine Osmanlılığın dayandığı bir anafikir vardır; ki, bu da millet fikridir. Fert üzerine kurulmuş bir devlet olduğuna göre, bu ferdi bir insan tabakasına yerleştirileceksiniz, onun üzerine koyacaksınız. Artık, devlet, hanedanın değil içinde yaşayan insanların olduğuna göre, bu insanların o devletle bir bağı olması lazımdır. Yani, devletin, bir millete dayanması fikri, zarurî olarak bu Osmanlılığın bir neticesidir. Böyle bir millet ortaya çıkacağına, Ali Paşa zaten işaret etmiştir.

Daha evvel belirttiğim gibi, az zaman içinde, Osmanlılığın, ancak Müslümanlar arasında varit olabileceği ve Osmanlılar olarak, Müslümanların birbirine bağlı olabileceği, bir olay olarak ortaya çıkmış, İslâm - gayri müslim olarak, İslâm devleti âdeta ikiye bölünmüştür.

İşaret edilmesi gereken son nokta, Osmanlılığın, bir siyasî çerçeve çizdiği. Modern anlamda, siyasî bir çerçeve çizmiştir. Artık bu çerçeve, siyasî icaplara göre tutum ve durumları oluşturacaktır, etkileyecektir.

Evet, Osmanlılığın sonradan başarı sağladığı, vesaire şeklinde birçok düşünceler vardır. Ben, aksi neticeye ulaştım. Osmanlılık, ilk yapılaşmanın, modern yapılaşmanın adımıdır ve geniş çapta muvaffak olmuştur; modern anlamda bir devlet ve millet fikrine zemin oluşturmuştur. Ancak, Osmanlılığın, gerçek manada ideolojik bağlayıcı bir yönü olmadığı da aşîkârdır. Bir yerde, Osmanlılık, hukukî bir kavram olarak kalıyor. Fertleri, gerçek manada bağlamak için, bu Osmanlı camiasının bir parçası olan kimselerin, birbirine karşı tesanüt ve yeni bağlarla bağlanması gerek.

İşte, İslâmlık fikri, bu tesanüdü sağlamak için, bir ideoloji olarak, Abdülhamit devrinde ortaya çıkmıştır; fakat, Abdülhamit, İslâmlığı, her şeyden evvel bir savunma vasıtası olarak kullanmıştır, Müslümanlardan müteşekkil bir savunma cephesi kurmak için, İslâm bilin-

cini artırmak istemiştir. Onun için ben ona İslamlık diyorum. Hakikaten, Abdülhamit'in birçok faaliyeti, bu bilinci artırmak ve dinî bilinci siyasi bilince dönüştürmekti. Hakikaten, Abdülhamit'in son yıllarında, gerçek manada modern anlamıyla bir Osmanlı Müslüman milletinin doğduğunu görüyoruz. Bu başarı, birçok bakımdan da, nüfus oranlarının değişmesiyle mümkün olmuştur. Çünkü, Berlin Muahdesiyle Balkanlar kaybedildikten sonra, geri kalan Osmanlı nüfusunun yüzde 80'i Müslümandı. Onun için, Müslümanlar arasında, bir bağlılık ve tesanüd cephesi kurmak çok daha kolay ve devlet kültürünü, bu kitlenin ait olduğu kültüre, geleneğe uygun bir şekilde yetiştirmek söz konusuydu. Nitekim, Abdülhamit devrinde kurulan mekteplerin -ki, bu okulların birçoğu o devirde kurulmuştur- bir bakımdan da, bu fikri işlemişlerdir. Bu ülkenin halkının büyük bir kısmı Müslümandır ve bunlar da, bir Müslüman kültürüne sahip olacaklardır fikrini.

Nihayet, üçüncüsü, Türklük fikri: Türklük fikri de, bir bilinçlenme meselesidir. Fakat, Türklük fikri, bize anlatıldığı gibi oluşmamıştır. Yine, Cevdet Paşa'nın yazdığı ve Abdülhamit'e sunduğu uzun bir muhtıradan şunları öğreniyoruz: Cevdet Paşa diyor ki "Reşit Paşa, Osmanlı Devletinin varlığını dört esas üzerine koymuştu. Bu dört esas, İslâm, Halifelik ve Hanedan. Başkentin, yani payitahtın İstanbul oluşu ve Hükümetin her zaman Türk oluşudur." Bu fikri gerçekten çok önemlidir. Hükümet, yani icra kuvveti daima Türk olmuştur. Fakat, Türk dediği zaman, onun anladığı, etnik manada

Türk değil, devletin dilini anlıyor, dili Türk olduğu için, bu icra kuvveti, yani hükümet daima Türk olmuştur diyor. Bu fikir, 1850'lerde ileri sürülmüştür ve bu fikri, ben, Fuat Paşa'nın hatta Abdülhamit'in bazı muhtıralarında görüyorum. Ta, 1890'larda, bu fikir tekrar ediliyor.

Yine, modernleşme, yani yeni okullar açılıp, ulaşım vasıtaları vesairesi ortaya çıkınca, devlet modernleşmeyi, ilerlemeyi temin eden bir vasıta, bir unsur olarak gözükmüştür. Bu sebeple de, 1880, 1890'larda Türk dendiği zaman, lisan yanında, Türklüğün devletle ilgili ve devletin de modernleşme ile ilgili kanaati ortaya çıkmıştır...

En önemli noktalardan bir tanesi, 1900 yıllarına kadar, bu üç kimlik, bu üç varlık, birbiriyle bağdaşarak bir arada yaşamışlardır. Yani, birinin varlığı, diğerinin yok edilmesini asla gerektirmemiştir. Bu fikri, bu şekilde bir Türklük fikrini en iyi şekilde işleyen İkdâm Gazetesi olmuştur Ahmet Cevdet Efendi'nin -paşa değil- İkdâm'ıdır. Bence, bu meseleleri anlamak için, İkdâm gazetesini inceden inceye incelemek, orada ileri sürülen bu fikirleri anlamak zarureti vardır.

Sanırım İkdâm, 1853'te, Abdülhamit devrinde yayınlanmaya başlanmıştır ve tarihimize en uzun yayın hayatı olan gazeteleden birisidir İkdâm. 1932'ye kadar devam etmiş, Ahmet Cevdet'in ölümüyle son bulmuştur.

İttihat ve Terakki iktidara geldikten sonra, kanaatlerin hilafına olarak, bu üç kimliğe dokunmamıştır, bunlar bir arada yaşamıştır. Gerçi, bana diyecekler ki, efendim Yusuf Akçura, 1904'te, Üç Tarzı Siyaset'te, Osmanlılığı, İslamlığı reddetmiş, siyasi Türkçülüğe önem vermiştir. Üç Tarzı Siyaset dikkatle okunursa, Yusuf Akçura, Türkçülüğe önem vermekle beraber, diğer iki kimliği inkâr etmemiş, tatbik edilmesinin güç olduğunu söylemiştir. O makalenin, Kahire'de, 1904'te inışarından sonra meydana gelen tartışmalarda, biz bunu gayet açıkça görüyoruz.

Ahmet Ferit Tek -ki, Akçura'nın çok yakın arkadaşıydı- bu tartışmaya katılmış ve verdiği cevaplarda gayet açık olarak

şunu söylüyor: Osmanlılık, İslamlık ve Türklük, fevkalade güzel bir arada yaşıyor ve hatta, bize, Türklere, bütün Osmanlı Müslümanlarını, şu dar anlamıyla Türk- leştirmek imkânını veriyor.

Ancak, 1912-1913 olayları, Makedonya isyanı ve ondan sonra Arnavutluk'un istiklalini kazanması, ortaya yepyeni meseleler çıkarmış, İttihat ve Terakki hükümetini, Türklükten, siyasi Türkçülüğe itmiştir. Oraya yepyeni bir devre başlıyor. Bizim, aşağı yukarı okullarda okuduğumuz, bildiğimiz ve her bakımdan üstünlüğünü kabul ettiğimiz Türkçülük, bu siyasi Türkçülüktür. Fakat, aynı zamanda, tarihte büyük bir inkıta, bir kesiklik olmaya başlamıştır. Çünkü, bir yerde, Osmanlıyı Türkten ayıramazsınız.

Fakat, diğer yandan Osmanlı Devletini Türklerin kurduğunu ve Osmanlı medeniyetinin, bir yerde Türk kültürünün eseri olduğunu düşünürseniz, o zaman mesele çok daha iyi aydınlanır. Osmanlı Devletinin, nihayet bir Türk devleti olduğu, gayet açık ortaya çıkmaktadır.

Sözlerime şu soruyla başlamıştım: Savunma ihtiyacından doğmuştur bu değişiklikler. Ben size, bu değişikliklerin ancak yüzde 1'ini verebildim. Peki, bunun sonucu ne olmuştur, bu değişimler başarı sağlamış mıdır, sağlamamış mıdır? Bence, başarı sağlayıp sağlamadığı, takip ettiği gayenin tahakkuk edip etmediğiyle ölçülür. Gerçek şudur ki: Bu kadar İslâm ülkesi arasında tek ayakta kalabilmiş, geleceğini, tarihi varlığını devam ettirmiş ve siyasi istiklalini koruyabilmiş tek büyük İslâm devleti, Osmanlı Devleti olmuştur. Bütün tavizlere ve birçok Avrupa müdahalelerine rağmen, Osmanlı Devleti, müstakil olmaya muvaffak olmuş ve nihayet, bu istiklal Türkiye Cumhuriyetine devredilmiştir. Böylece, bir yerde bu değişimleri İslamiyetin ve Türklüğün devamını sağlamıştır ve böylece müstakil bir devlet olarak -ne kadar müstakil olduğumuz tartışılır; fakat, bir yerde, muhakkak siyasi istiklalimiz var- bugüne kadar ulaşmışızdır. Ben, bunu, Osmanlılık, İslamlık ve Türklük kimlik değişmelerine atfediyorum.

Prof.Dr. Korkut TUNA

Fikir ve Felsefede Batı Yenilik Getirdi mi?

İslâm ile Batıyı karşılıklı ilişkileri içinde değerlendiren ve bu çerçevede Batıya bazı öncelik ve üstünlükler tanıyan ele alırlar dışında bir değerlendirme sergileyeceğim bu konuşmada, bize anlatılanlardan yola çıkarak, hem değişimin açıklanmasından bu işin nedeni olarak bilimselliğin ortaya çıkarılması üzerinde duracağım hem de bu vesileyle, bize anlatılan şekliyle Batı bilimselliğini eleştireceğim.

İslâm âleminin dünyadaki son değişiklikler karşısında yeni bir tutum sergilemesinin bilimsel öncüllerini tartışmayı amaçlayan bu toplantıda, Batının dünyadaki üstünlüğünü açıklamaya yönelik, eskiden beri sergilenmiş bilimsellik iddiaları karşısında -ki, bunları biz de çoğu zaman pek tartışmadan kabul etmiş bulunuyoruz- ne değişti sorusu çerçevesinde bazı konular üstünde durmak istiyorum.

Değişikliğin, değişimin temellendirilmesi konusunda karşılaşılan esas senaryo, Batının, Doğu âlemiyle sürdürdüğü, çoğu kez de ona tabi olup içine kapalı kaldığı dönemlerden ve o dönemin tayin edici koşullarından kurtulup, kendisinin tayin edici bir konuma gelişini açıklamak söz konusudur bu senaryolarda. Bu süreç, belli açılardan oluşturulan dönemlendirmeler ve bunların sonucunda ulaşılan belli aşamalar olarak bize tanıtılmakta, açıklanmakta ve olup bitenlere genelgeçer bir anlam kazandırılmak istenmektedir. Bu dönemlendirmelere mesnet teşkil eden ele alırlardan bir tanesi de bilimsel düşünce çerçevesinde oluşturulduğundan, biz, bu tebliğimizde, bir yanıyla bilimselliğin niçin bu kadar öne çıkarıldığını, diğer yandan ise, bu çerçevede bilimsel düşüncenin ne gibi özellikleriyle bize tanıtılmak istenildiğini göstermeye çalışacağız.

Batının, 19 uncu Yüzyılda Batı dışı ülkelerle sürdürdüğü ilişki sonucu kazanmış olduğu iktisadi özellikler ve bunların toplumda yol açtığı hızlı ve yer yer de önüne geçilmez dönüşümler, bir yanda olup bitenlerin anlaşılması ve kontrol altına alınmasını gerektirirken, diğer yanda ise, buraya nereden, hangi yollardan, hangi aşamalardan geçilerek, nasıl gelin-

diğinin kabul edilebilir ve başkalarına da örnek alınması gereken bir tarzda açıklanmasını zorunlu kılmıştır. Bu konuda anlatılanlara bakacak olursak, Batının, Batı dışı toplumlarca örnek alınması gereken; ama, sadece Batıya özgü yanları ve gelişmeleri içeren bir ilerlemeler manzumesi sayesinde bu yere ulaştığı anlatılmaktadır. Buraya varmanın, tüm toplumlar için kaçınılmaz olduğu ve aynı yollardan geçilmesini tavsiye etmekten çok zorunlu tutan bir görünüm arz etmektedir.

19 uncu Yüzyıla gelen çizginin değişik açılardan ele alınmasında ortaya çıkan değişmeyi açıklama konusunda, felsefeye düşen önemli görevler olduğunu biliyoruz. Daha çok aklın serüveni çerçevesinde açıklanmak istenen meseleler, bir mükemmelleşme sürecini de öngörmektedir. Aklın mükemmelleşmesi çerçevesinde ele alınan konular, sadece Batıda ortaya çıkan ve bir dönem için nihai olarak kabul edilen düzenin açıklanması için gerekli malzemeyi de sağlamaktadır. Aydınlanma kavramı, bu süreç içinde en çok açıklayıcı olanıdır ve rasyonalist yaklaşımlar arasında, Batıda olup bitenleri kuşatıcı bir yaklaşım olarak görülmektedir.

Var olanın insan aklının denetimine girmesi ve doğaya egemenliğin bir ifadesi olan pozitivizme de önemli bir yer ayrıldığını biliyoruz. Tabii ki, bu süreç içinde diğer başka felsefi akımların da bu birikimi sağlama çabası içinde ele aldığını ihmal etmemek gerekmektedir.

Karşımızda hazır bulup kullandığımız diğer bir ele alış biçimi ise, Batının, olup bitenlerin nedenini ve varılan yeri açıkla-

mada teknolojik gelişmenin üzerinde durulmasında ortaya çıkmaktadır. Batı toplumlarında karşılaşılan dönüşüm sırasında, onunla birlikteliği izlenen teknolojiye bir nedensellik ve öncelik atfedilmektedir. Daha çok sonuç olarak kabul edilebilecek ve bir dönüşüme bağlı bazı veriler, olup bitenlerden bağımsız bir biçimde, neden olarak kabul edilmek durumundadır.

Konumuz açısından, bilimsel düşünceye ortaya çıkan değişmelerin bu biçimde ele alınıp anlatılmış olması da dikkatimizi çekmektedir. Gün içindeki bazı unsurlara öncelik ve tek tayin edicilik bahsetmek, daha doğru bir deyişle, bu konuyla uğraşanların mutlak ve genelgeçerlilik iddiasıyla önümüze sürdükleri bazı bilgiler, karşı çıktığımız zaman bir varsayım olma masumiyetine dönüşebilmektedirler. Fakat, bizim için dikkat çeken yan, bunları, yani bilimsellik iddiasındaki açıklamaları birer büyü, gizemli, hatta kutsal bir gerçeklik olarak kabul etmektir. Biz, böyle bir durumla karşı karşıyayız. Bunları bu şekilde kabul ettik ve bu sözleri ne kadar çok tekrar edersek o kadar da gerçekleşeceğine inandık. Bana kalırsa, şimdiye kadar yaptığımız budur. Dışımızda oluşan bir tarihi ve toplumsal gerçekliğin bize de bulaşması için, tüm safiyetimizle, kutsallık vehmettiğimiz bazı bilgileri dua gibi tekrar ettik, bağımlılık yapan bir madde gibi etrafımızdakilere de bulaştırmaya ve bir yerde satmaya çalıştık.

Konuya dönüp, meseleye geniş ölçekle baktığımız zaman, iki yanı ortaya çıkmaktadır; bilimsellik için ya da bilimselliğin

bir açıklayıcı model olarak ortaya sürülmesinde iki yan vardır. Anlatılanların bir yanını Batıda olup bitenlerin kendilerince açıklanması, değişimin, onlara göre değer yargısı yüklenmiş kavramlarla gelişmenin, ilerlemenin nasıl olduğu aşamalarla gösterilirken, kendi içlerinde taşıdıkları hangi güçlerin bu gelişmeye yol açtığı ve bu sürecin aşamalandırılması oluştururken; diğer yanda ise, bu sürecin dışında kalmış toplumların niye bu yola giremedikleri, eksiklikleri ve neler yapmaları gerektiği oluşturmaktadır. Başka bir deyişle, bilimsellik söylemi altında, geri kalmış sayılan yapıların nasıl çağdaştırılmaları gerektiği ve bunun yolları üzerinde durulmaktadır. Buna ilave olarak da, Batı dışı toplumların, özellikle Doğu toplumları, özellikle de İslâm, Batının sahiplenildiği ve kendi çizgisinin evrensel olduğunu iddia ettiği bu dünyadaki olaylara göre, kendilerini tanıma ve tanımlama biçimlerini göstererek bunun için bazı kavramları da ödünç vermektedirler. Bugün, oryantalizm tartışmalarında görüldüğü gibi, Batının ileri sürdüğü ve bizi tanımlayacağına inandığımız kavramlar çerçevesinde tartışılmaktadır.

Bilimselliğin açıklayıcı olarak mevcut tarihi toplumsal olaylar örgüsünün önüne niçin çıkarılmış olduğu konusunda da şunları söyleyebiliriz: Her şeyden önce, konunun birinci yanı olan Batının kendisini açıklamada bazı güçlükleri vardır. 19 uncu Yüzyıla gelindiğinde, Batının varmış olduğu yerin değişik açılardan değerlendirilmeye çalışıldığını, buraya nereden ve nasıl geldiğini belirten çalışmaların yaygınlaştığını biliyoruz. Hepimize anlatıldığı gibi, Batı tarihinin dönemlendirilmesi sırasında sıkışmış olay ve evreler sonucunda, özellikle Ortaçağ denilen karanlık bir dönem aşarak günümüzün aydınlıklarına ulaşıldığı üzerinde en çok durulmaktadır. Bununla birlikte, bu varılan nokta, Batı tarihinin en çok dalgalandığı aşamalardan biri olarak, sadece toplumsal yapıdaki değişikliklerin yarattığı sorunlardan değil, sosyal bilimlerin bu dalgalanmalar karşısındaki bocalamaları ve sosyoloji gibi yeni bir bilimin olup biteni açık-

lamak için ortaya çıkmış olması dahi, işlerin ve varılan yerin, ya da günümüz konusu açısından değişimin pek kolay açıklanamadığını veya ilk elde bu konuda bir konsensüsün sağlanamadığını bize göstermektedir.

Yine bu konuda kendi açıklamalarından öğrendiğimiz üzere, Batının varmış olduğu yer ve aşama, belli bir yayılmacılığın da ortaya çıktığı iktisadi yapılanmanın sonucundadır. Bu sürecin dıştaki emperyalizm ve içteki kapitalizm adlandırmaları farklı olmakla birlikte, Batıyı tanımlama girişimlerinde sıkça karşılaşılan kavramlar olarak da dikkatimizi çekmektedir. Fakat, varılan yerin adlandırılmasında ve yaşanan sürecin değerlendirilmesinde, bu gibi kavramlaşmaların altında yatan tarihi ve toplumsal gerçeklerin Batı tarafından açıkça ifade edilmesinin her zaman mümkün olmadığını da vurgulamamız gerekmektedir. İşte, o zaman, başka alanlarda da gördüğümüz gibi, tartışmalı meseleleri olan süreçler yerine, başka süreçler üzerinde durularak, konuların ele alınmak istendiğini görüyoruz. Sosyolojide de, Batı toplumunu temellendirirken, belli güçlükleri olan sanayi olayını açıklamak yerine, ona paralellik gösteren bir başka olaya, şehir ve şehirleşmeye ağırlık vererek, Batıyla ilgili meseleleri açıklamaya çalışanların olduğunu da biliyoruz.

Böylelikle, güçlükler ve üzerinde durulması istenmeyen konular bir tarafa, belli bilimlerin tartışmasına bırakılarak, üzerinde uzlaşma sağlanmış meseleler, sorunsuz gelişme aşamaları olarak ele alınıp, tartışma ortamının dışına çıkarılmış bulunmaktadır. Bu süreçlerle de yetinen bilim dalları, felsefe, bilim tarihi ve benzerleri, işin toplumsal tortularından ayrılmış yanlarıyla pür biçimde ilgilenirken, öbür tartışmalı konular ise diğer bilimlere bırakılarak, pürüzlü temaların ayıklanması sağlanmış, ama diğer yanda da, disiplinlerarası bir ortamda tartışılması imkânı da ortadan kalkmış bulunmaktadır.

İşte, Batının gelişme sürecinin ve varmış olduğu yerin açıklanmasında, değişme konusunun dikensiz gül bahçelerinin

den bir tanesi de, konuların, bilimlerin gelişmesi ve modern bilimlerin katkısı doğrultusunda ele alınmak istenmesinde ortaya çıkmaktadır.

Bu şeyi kısaltarak söylecek olursam, Batıdaki bilimselliğin Yunanlılığa dayandırıldığı ve gerçek manada bilimin ilk defa Yunanda ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Modern bilimlere geçişle Rönesans konusuna ağırlık verildiği zaman da, bize anlatılan Rönesansla birlikte, bu Yunan bilimine tekrar dönlüğü ileri sürülmektedir. Halbuki, bildiğimiz kadarıyla, bu Yunan bilimi, antik çağın sonunu da getirmiştir. Roma İmparatorluğu döneminde, Yunan biliminin sona erdiğini görüyoruz. Şimdi, nasıl oluyor da belki 1000 yıl sonra bir dönemi kapatan bir Yunan bilimi, kendisini tekrar kurtarıcı olarak karşımıza çıkarmaktadır. Demek ki, bize anlatılan bu gibi tanımlamaların dışında, altta yatan tarihi ve toplumsal olaylar önemlidir.

Bunun dışında, acaba, Batı biliminin üstünlüğü kendilerinin anlattığı gibi yan tutmaması, nötr olması, şu bu gibi şeylerden mi kaynaklanıyor diye baktığımız zaman da, bunların gerçek manayı yansıtmadığını görüyoruz. Ki, Batılı bilim adamları, bilim sosyolojisine bakanlar tarafından da aşırı bir biçimde eleştirilmiş olduğunu görmekteyiz. O halde ne değişti dediğimiz zaman, sayet, her şey Yunandaysa, İslâm aracılığıyla Batıya devredilen konular nasıl olmuş da birdenbire kurtuluşu sağlamıştır, bunu, tabii açıklamak gerekmektedir.

Kısaca toparlamak gerekirse, Batının bize anlattığı bilimselliğinin bir eleştirisini yapmak, bize görüldüğü kadar kısmından etkilenmemek gerekmektedir. Bizim kendi birikimimiz, gerek Osmanlı olarak gerekse İslâm âlemi olarak Batıya karşı sürdürdüğümüz ilişkilerde edindiğimiz birikim, yeni baştan bilimsel temellendirmemize izin verecek mahiyettedir. Bu bakımdan, Batının sınırlı bilimi ve yanlış bilimselliği karşısında, bütün mazlum milletlerin ihtiyacı olanları sağlayacak bir bilimselliğin bizler tarafından ortaya konulacağına inanıyorum.

Prof.Dr. Hasan HANEFİ

Fikir ve Felsefede Batı Yenilik Getirdi mi?

İslam ve Batı konusu genellikle tarihçiler, flozoflar, antropologlar vb. tarafından ele alınmıştır, zamanın doğurduğu olağanüstü olaylar onu hayli genelleştirdi. Batı komünizmin çökmesinden sonra meydana gelen köklü değişikliklere ve Avrupanın ihtiyaç duyduğu ve bazen İslamda bulduğu yeni bir düşmana göre kendini yeniden uyarlıyor. Tarih boyunca ve hala bu konu yani İslam ve Batı Müslümanlarını kalplerinde yaşayan bir tecrübedir. O, (İslam ve Batı) yüzyıllar boyunca birikmiş bir tecrübedir ve "öteki" ile bir karşı karşıya gelme (vis-a-vis) durumudur. Öteki anlaşıldı, kavramsallaştırıldı ve daha sonra bir davranış modunu belirleyen bir imaja dönüştürüldü. Tekrarın etkisiyle imaj klişeleşti, davranış modu ise bir tutum haline geldi.

İşte bundan dolayı fonomolojik metod, tarih boyunca birikmiş bir tecrübe olarak "İslam ve Batı'yı tasvir eden en uygun metoddur.

Fenomenolojide zor ve teknik bir dile ihtiyaç yoktur. Sezgisel olarak ifade edilen manın iletiliminde basit bir dil yardımcı olur. Fenomenoloji nihayetinde kartezyanizme benzer bir isbat teorisidir. "İdeem" in* üçüncü bölümü "KlarungsMethode" (açıklama, tefsir metodu) ile ilgilidir.

İslam ve Batının Özü

"İslam ve Batılılaşma" nın analizinden önce sorulacak soru şudur:

Fenomenolojik olarak analiz edildiğinde İslam nedir? Batı nedir? Olumsuzlaşma, olumlamadan önce geldiği için İslam ve Batının ne olmadığı, İslamın ve Batının ne olduğundan önce gelir, İslam dogmatik bir ydin değildir. doğru İslamda dünya görüşüdür. Tevhid akıl ile kavranır, realitede doğrulanır. Bundan dolayı İslamda esrar, giz, sır yoktur. Allah birdir, inkan birdir toplum birdir ve insanlık birdir. İslami akide insan aklıyla kanıtlanabilir:

Allah'ın zatı, sıfatları filleri irade ve hürriyeti ve insan aklı, peygamberlik, eskatoloji tarihidir. İman aksiyondur. Sosyal sözleşme fert ve toplumdur.

İslam elle yapılan hareket (jest) zikir, niyaz hatırlama veya dua ile sembolize edilen ritualistik bir din değildir. İslam kurumsal bir din değildir. İslam tarihsel bir din değildir. İslam tabii bir dindir. İslam tabiatı bozmaksızın ve onu tabiat üstü kılmaksızın teyit eder, İslam sadece tabiatın mükemmeleşmesi veya kendi mükemmelliğine doğru yolalan bir tabiatır.

Onun için İslam bir akıl, salih amel, hürriyet, gelişme ve tabiat dinidir.

Batının özü iki katlıdır, iki tabakadan oluşan kompleks bir özdür, biri diptedir diğeri görünürde. Batı kendi derinliklerinde etnik veya daha açıkcası ırkçı, egoisttir. Hristiyan merhametin yerine kendisi başkasından önce gelir, modern Avrupa merkeziliğinde görüldüğü gibi Avrupa merkezidir. Görünürde ise aydınlatma olarak ortaya çıkar, Batılı davranışlarda çifte standart hakimdir. Eskiden kilise papazlarının egemen olduğu dönemde antik Yunanla olan ilişkisinde belirli bir çeşit platonizm baskındı. Geç dönem skolastizminde İslam ile ilişkiye girince bir tür İslami Aristoculuk hakim hale geldi. Batı kendi değer sistemini keşfederken daima dışardan ödünç aldı, bir defasında antik Yunandan, diğerinde ortaçağ İslamdan, Aydınlanma felsefesi Batı şuurunun zirvesi olarak ortaya çıkar.

Kendi ve Öteki

İslam sürekli öteki ile ilişki halinde idi. İçeride Yahudiler ve hristiyanlarla, dışarda ise Batıya doğru Yunanlılar ve Romalılarla, doğruya doğru ise perslerle ve Hindu-larla, içeride İslam Yahudiliğin manevileştirilmesi (idealization), Hristiyanlığın ise gerçekleştirilmesidir. O Yahudi ırkının Allah tarafından özel seçilmişliği inancı, Yahudiliğin sadece İbranilere has olduğu inancı ve Yahudiliğin maddileştirilmesi olmaksızın Yahudiliğin evrenselleştirilmesi ve Allah'la şartsız ahitlenmesidir. İslam, gökyüzü krallığını yeryüzünde kurarak Hristiyanlığın gerçekleştirilmesidir. İslam sevgi ile hukuk, kısas kanunu ile affetme arasında hakiki bir bütünlüktür.

Müslümanlar Perslerden, Hindu-lardan dini veya dindışı bir çok şeyi kendilerine

uyarladılar, Hindu-ların ve İranlıların kutsal veya dindışı (Profone) kitapları çevrildi. İbn Miskeveyh "Cavid Name"yi çevirdi, özetledi, serhetti ve tamamladı. İbnul Mukaffa Hindistan'ın felsefi hikayelevini, Beybaba'yı (Kelile ve Dimme) çevirdi. Biruni baş eserini, "Hindistan üzerine" yazdı. (Kitap mali'l-Hind) Eski modelin aynı-sı gerçekleşti: Hindistan ve İran'ın İslamlaştırılması, İslamın İranlaştırılması ve Hindu-ların İslamlaştırılması değil. Bu model ben'in ötekini emmesidir. Çünkü İslam, yeryüzünde hakimdir. Müslümanlar evrensel bir medeniyet projesi taşıyordu: Eski dünyanın birleştirilmesi, ruhların ve zihinlerin özgürleştirilmesi, bütün insanların eşitliği, sosyal adaletin ikame edilmesi ve herşeyin aslını evrensel bir ahlak yasasına bağlama projesi.

Ortaçağda ve Modern Zamanlarda Batı'nın İslamlaştırılması

Ortaçağda Arapça'dan Latince'ye direkt veya İbranice aracılığı ile ters yönde bir çeviri gerçekleşti. İslami aydınlanma Batı skolastizminden önce idi. İslam felsefesi, XI. yüzyıldaki nomilazimin (Roscelin), XII. yüzyıldaki rasyonalizmin (Abelard), XIII. yüzyıldaki Aristoculuğun (Thomas Aquinas) ve XIV. yüzyıl bilimciliğinin (R.Bacon, Duns scot, W Occkam) doğuşunun arkasındaki neden idi. Vahiy, akıl ve tabiat arasında aynieti sağlayan İslami model, esrar, giz ve sırlılığı reddeden ilk skolastik hür düşünürlerin oluşturduğu bir hareket tarafından takip edildi. Her ne kadar hümanizmin keşişi XVI. yüzyıl edebiyatında olmuş ise de Batının İslamlaşması modern zamanlarda XV. yüzyıldaki reformasyon aracılığı ile devam etmiş. Protestanlık bazı İslami ideallere dayandı: Dinin kaynağı olarak sadece kutsal kitabın yeterliliği, kurumsallaşmış dini oteritenin reddi, tabiatcılığın reddi, Yahudi formalizminin bir rönesansı, hür yorumun ve bireysel sorumluluğun olumlanması, kilisenin ikonlardan temizlenmesi ve daha İslamdan önce V. yüzyılda doğu kilesisinde olmuştu, bu insan aklının gerçek vahyi ve aşkın (transcendence) sahayı keşfetme gücünü gösterir.

XVI. yüzyıldaki rönesans İslami hümanizminin bir devamı idi. XVII. yüzyıl rasyonalizmi ve empirismi akıl ve duyularla

bilgi teorisinde yeni ayrılış noktaları idi. XVIII. yüzyılda aydınlanma, akıl ve tabiatın gücüyle Batının İslamı keşfedişinin zirvesidir. XIX. yüzyılda dilin kullanımındaki açıklıkla gerçek dünyaya geri dönüş ve metafiziğe muhalefet ile pozitivizm motive edilmişti. İlerlemu sınıksızdı ve insanın tabiata hakim olması sarsılmaz biçimde ortaya çıktı. Bununla birlikte XX. yüzyılda kriz ortaya çıktı.

Modern İslamın Batılılaşması

Batı bir güç ve kültür olarak Yunan, Roma ve Şarلمان'ın ürünüdür. Granada (Endülüs) nın çöküşünden sonra Batıda Yeni Dünyanın (Amerika), merkezde Afrikanın ve güneye doğru Güney Afrika'nın keşfedilmesi ile - ki bunlar "coğrafi keşifler" olarak isimlendirildi - Batı büyük bir kolonizatör güç oldu. Çin ve Japonya hariç eski dünya olarak isimlendirilen İslam dünyası kolonize edildi.

Kurban Osmanlı İmparatorluğu -hilaft- idi ve birinci dünya savaşından sonra çok sayıda ulus-devlete bölünmüştü. Daha önce İslam dünyasının bazı parçaları (Hindistan, Endonezya, Malezya, Filipinler, Mısır ve Kuzey Afrikanın tamamı) zaten kolonize edilmişti. Batılı kolonizasyon sadece askeri ve ekonomik değildi, aynı zamanda kültürel idi. Kolonici ülkelerin değerleri, kolonize edilmiş dünyada kendilerine benzer yeni bir elit yaratmak için yayılmaya çalışıldı. Bu ise Batılılaşmanın başlangıcı idi.

Batı İslam dünyasını modernizm, bilim, teknoloji, endüstri, şehirleşme ve hatta kültür ile yenilgiye uğrattığı için, modernist trendlerin çoğu onunla kendi silahıyla mücadele etmek için kolonizatörlerin "modernleşme" silahını kullandılar. Böylece kolonileşmeden kurtulurken başka bir Batılılaşma gerçekleşti. Kolonizatörlerle işbirliği yapan ve onlarla kavg eden her iki elit gurup da Batılılaşta. Batılılaşma modernleşmeyle eşit hale geldi. Modernleşmek için Batılılaşmaktan başka çare yoktu.

Batılılaşmanın İslam Üzerine Olumsuz Etkileri

Kolonizasyonun ortadan kalkmasından sonra bu ülkelerdeki yönetici elitlerin Batılılaşması daha da güçlendi. Modern devletin kurulması, ekonomik ve sosyal gelişme eski kolonizatörlerin yardımı ve desteği ile sağlandı. Çünkü Batılılaşma modernleşmeye denkti. Batılılaşma eğitim, kültür ve kitle-iletişimi dahil bütün sosyal alanlara sızmaya başladı.

Batılılaşmadan Batıbilime (Occidentalizm)

Batı bir modernleşme modeli ve bir bilgi kaynağı olarak addedildiği sürece Batılılaşma devam edecek. Batı yaratır, İslam transfer eder. Batı üretir, İslam tüketir. Batı yazar, İslam çevirir. Bilginin Batıdan İslama çevrilmesi suretiyle mesafenin azaltılacağı düşünüldü. Gerçekte mesafe büyüdü. Batının yaratıcılığının oranı İslamın aktarmasından oldukça yüksektir. Sonuç olarak İslam kültürde bir şokla karşı karşıyadır, bir ümitsizlik içine düşürek tarihte daha da marjinalleşmesi mümkündür.

Modern zamanlarda İslam ile Batı arasındaki ilişkiyi belirleyen bir üstünlük-aşağılık kompleksi yaratıldı. Batı dünyanın merkezi haline gelmesiyle üstünlük kompleksine kapıldı. İslam ise kolonize edilmesi, tabi hale gelmesi ve marjinalleşmesiyle aşağılık kompleksine kapıldı.

Tarihi Çatışma Mı Müstakbel Bir Ortaklık Mı?

Bilinçaltı seviyesindeki tarihi çatışma, Batı imajının İslam bilinçaltısında Roma imparatorluğundan Şarلمان'a, Haçlı seferlerine modern sömürgecilığe, tek kutuplu dünyaya kadar devam ederken; İslam imajının Batı bilinç altındaki görünümü Roma İmparatorluğunun (topraklarının) mirascısı, Kudüs'ün işgali, İstanbul (Constantinopol) un fethi, Avrupalıların İspanyadan Viyana'ya kadar tehdit edilmesi, Balkanların işgali ve Avrupalıların ihtidasi veya Arapların göçü ile Almanya ve Fransa'da Avrupalı kimliğinin aktüel olarak tehdit edilmesidir. Bu tarihi ve şimdiki birikim her iki tarafta da yaşanan tec-

rübelerde olduğu gibi devam ettiği sürece çatışma (çatışma) modeli işlevini sürdürecektir. Hürriyet, demokrasi, insan hakları, sekülerizm, çoğulculuk Batının imtiyazı olduğu ve Batı kültürünün diğer bütün kültürlerin kendine göre ölçüldüğü, yargılandığı bir kavramsal çerçeve olarak mütalaa edildiği sürece çatışma ve çatışıklık modeli devam edecektir. Batı kültürü büyük harfle yazılan "Merkez" ve diğer bütün kültürler küçük harfle yazılan "merkezler" olduğu; diğerleri Antropolojide çalışılan arkaik kültürler iken Batı kültürünün yegane modern kültür olduğu; Batılı modern zamanlar orta ve klasik çağdan sonra herkesin çağı ve Batı kültürü bütün kültürlerin teyid edicisi olduğu sürece çatışmacı model devam edecek.

İslam ve Batı tarihte aynı anda yaşamıyorlar. Batı 20. yüzyılın sonunda 1996'da yaşarken İslam 15. yüzyılın başlarında tam olarak 1416'da yaşıyor. İki tarihin rota arasında beş yüzyıl var. İslam, İbni Haldundan itibaren kapanan kendi ortaçağından sonra yeni dönemine başlarken; Batı beş yüzyıl önce başlayan kendi modern zamanının sonundadır. İslam Reformasyondan Rönesansa, Martin Luterden Giordano Bruno'ya şimdi geçiyor. İslam ile Batı arasında insaflı bir mukayese Batının reformdan Rönesansa geçişi ile, bugünkü İslam veya Batının son dört yüzyılı ile klasik İslamın miladi 7. yüzyıldan 14. yüzyıla kadar olan zaman arasında yapılmalıdır.

Gelecek İslam ve Batı arasında eşit bir ortaklık ümit edilebilir. Ebedi bir üstad olarak Batı ile ebedi bir öğrenci olarak İslam arasındaki tek yönlü bir ilişki yerine, iki eşit ortak arasında alış-verişe dayalı çift yönlü bir süreç. Karşılıklı öğrenme, bilgiye sahip olanla olmayan arasındaki transferden daha zenginleştiricidir. Akdenizin güney sahillerinde İslamın Batılılaştırılması ve kuzey sahillerinde Batının İslamlaşdırılması her ikisi için de olumlu bir anlama sahip olacaktır. Kuzeyden güneye daha fazla bilim ve teknoloji, güneyden kuzeye daha fazla evrensel değer. Akdeniz, İslam ile Batı arasında birliğin, gökyüzü krallığı ile yeryüzü krallığı birliğinin sembolü olabilir.

Prof.Dr. Ahmet İNAM

Bilim ve Teknolojide Batının Yeniliği

Birincisi, Batı kavramı; Batıdan ne anlıyoruz, ne anlamalıyız? Bunu tartışmak istemiyorum; ama, Batı, bu kavram üzerinde tartışmamız gereken, eğer, Batıyı anlayıp, Batıyı yorumlamak; dolayısıyla, Batının bize çizdiği kaderin dışında, kendi hayatımıza sahip çıkarak yaşamak istiyorsak, Batıyı yeniden yorumlamak gerektiğini düşünüyorum. Şimdilik, konuşmamda, Batı sözcüğünü, herkesin, ortaklaşa, sezgisel düzeyde anladığı bir kavram olarak alayım. Fazla deşmek istemiyorum; çünkü, konum o değil.

İkinci nokta, nasıl oldu da Batı bugün bilimde ve teknolojide bu geldiği noktaya geldi, ulaştı. Bu hikâyeyi anlatırken veya bu konuda açıklama yaparken, yapacağımız her türlü açıklamanın en azından iki öbeğe, iki sınıfa ayrılabilceğini düşünüyorum: Birisi, bugün, bilimle teknoloji ki, birbirinden ayrılmaz duruma gelmiştir; buna teknoibilim diyelim veya İngilizce olarak söylersek teknoscience, elbette, yüzlerce yılın birikimiyle, ekonomik, sosyolojik, politik, bir sürü faktörün belirlemesiyle bu şekline almıştır. Bu benim konum değil. Bu konuşmamda, zaman darlığı ve ilgi alanım dışında kaldığı için bu konulara girmiyorum. Özellikle, Profesör Hanefi'nin vurguladığı, Avrupalının sömürme, sömürgecilik yanına girmek istemiyorum.

Benim, bu konuşmamda, bu kısa zaman içerisinde sorgulamaya çalışacağım temel sorun şudur: *Teknolojinin ve bilimin ki, Batının gündemindedir, Batının elindedir ve piyasa ekonomisiyle bütünleşmiştir; bu teknolojinin ve bilimin ardında yatan temel düşünceler nedir; nasıl bir anlayışı, nasıl bir dünyaya bakış, nasıl bir tutum, bilimin ve teknolojinin, Batılıların elinde bu hale gelmesine yol açmıştır.* Dolayısıyla, böyle bir yorum, elbette Batı kaynaklı olacak. Yani, ben bu görüşlerimi büyük ölçüde Batıdan öğrendim; ama, şunu da öğrendim ki -yine, Sayın Profesör Hanefi'nin

konuşmasında da o konuda imalar vardı- eğer, biz, Batıyı, Batılının kendini anlattığı gibi anlatmanın ötesinde, Batıyı kendi gözlerimizle görmeyi ve Batıyı kendi hikâyemiz içinde anlatmayı beceremezsek, zaten, kültürel varolma problemimizin yerine getirilmesi gereken en önemli şartımı da yerine getirmemiş oluruz.

Nasıl oldu da, bilim ve teknolojide Batılı bu duruma geldi? Şimdi, kökenlerine döndüğümüzde, Aristo'ya kadar gidebiliriz, belki daha da eskilere? Ama, şu üç temel bakışın hep sürekli olarak Batılı düşüncenin içinde bulunduğunu görüyoruz: **Birincisi**, Batılı insan teorik bakmanın önemini fark etmiştir. Yani, Aristo'nun metafiziğinde gördüğümüz o üçlü ayrım teoritike, pratike ve poetike ayrımı; yani, teorik çalışmalar, bugün nazari bilimler dediğimiz, tabii bilimler dediğimiz, teorik bilimler dediğimiz bilimler hep gündeminde olmuş ve bu bir mesafe koyarak bir bakışla sağlanan bir şey; teori sözünün kökeninde olan anlayıştan da çıkarak söyleyebiliriz.

İkincisi, Batılı insan sürekli olarak posesisi, yani bir şey ortaya koymayı, imal etmeyi ki, son dönemlerde, işte teknoloji kılığında bize görünen ürünler yaratmayı, bu teorik çabanın yanında düşünmüş ve pratik, pratike dediği, bugün ahlak alanı, siyasî alan, güç alanı, iktidar alanı dediğimiz alanı da bununla birlikte görmüştür. Yani, kendisinin bize anlattığı ve çoğu zaman bizim de ona inandığımız pozitivist hikâyeler veya başka türlü Batılı hikâyelerde yanıldığımız nokta budur. Yani, biz, Batılının baştan beri nazariye yani teoriyi, ahlak, yani, hayatımızda onun etkileri ve bizim ahlaki kimliğimiz, yaşayışımız, kim olduğumuz ve ortaya attığımız ürünler. Yani, bir şeyler imal etme, meydana getirme, bu üçü, Batı düşüncesinin köklerinde, zaten bir biçimde hep hazır çekirdeğinde vardı. Sonradan, değişik biçimde bunlarda kopmalar olmuş olabilir; ama, Batılıyı anlamak istiyorsak, bu üçlüyü sürekli olarak gündemde tutmamız lazım.

Batı zaten tefessüh etmek üzeredir, gitti gidiyor, akla son derece gereksiz yere önem verdi, akıl da sonunda azdı ve akıl

dışı bir karakter kazandı demenin, bence çok gerçekçi bir Batı yorumu olmayacağı gerçeğini vurgulamak istiyorum burada. Çünkü, Batılı anlamda bilimin şu iki temel özelliğini unutmamak lazımdır: Birincisi, kesin bir dil arayışı var; öylesine bir dil bulmak istiyorsunuz ki, bugün, matematikle büyük ölçüde tabiat bilimlerinde bunu elde etmeye çalışıyoruz, matematiksel bir dille. Bu, belli bir kültüre, belli bir zaman dilimine ait olmasın, evrensel olsun, cihanşümul olsun; böylesine bir genelgeçer dil arama özlemi hep Batı kültüründe mevcut olmuştur. Yani, bir evrensel yasa bulma özlemi hep olmuştur bu mathesis universalis terimiyle zaman zaman dile getirilen; ama, bunun için diyoruz ki biz, işte, Batı, kendi kültürünü bize evrensel diye yutturmaya çalışıyor. Şimdi, onun bu tavrının ötesinde, arayışın kendisine dikkat edin; evrensellüğün kendi kültüründen çıkarak, evrensel olanı arama çabası vardır. Sanıyorum, Batı düşüncesinin çok önemli bir özelliği bu.

Vurgulamam gereken ikinci nokta, bilimin önemli bir noktası, bilimsel düşüncenin kendi kendisini eleştirip düzeltme ve bunalımlarından çıkabilme cehdi, çabası ve tarihine baktığımız zaman başarısı vardır; bunu da unutmamak gerekiyor. Yani, otokritik yapabilme, kendi kendini eleştirebilme gücü Batı düşüncesinde olmuştur. Teknoloji ise, Aristo ile dile getirilmiş belki bir ölçüde, yarım yamalak da olsa; egemen olma, denetleme ihtiyacının dışallaşması biçiminde gözüküyor. Yani, benim anladığım, bütünüyle, Batının geliştirdiği teknoloji, insanın yaşadığı ortamı, toplumu, doğayı, yaşam biçimini elinin altına alması, denetim altına alması çabasıdır. Daha güvenli bir hayat isteme çabasıdır.

Şimdi, sanayi devrimine kadar ayrı ayrı giden bu teknoloji ve bilim tarihi, 19 uncu ve 20 nci Yüzyılda birleşmiş, artık, bilmek ile iman etmek, iman etmek ile hayatta değerleri yaşamak, değerleri yaşamak, ahlaki hayata sahip olmak birbirinden ayrılmaz bir bütünlük haline gelmiştir. Öyleyse, Batının bu gidişi içerisinde bizim yapmaya çalışmamız gereken şey, Batının hikâyesini kendi gözlerimizle görmeye çalışmak, değişik yorumlar yapmaya çalışmak, Batının şimdiye kadar farke demediğimiz yüzlerini, artık, basmakalıp Batı yorumlarından, işte, kartezyendi, bil-

mem, aydınlanmaydı gibi, çok fazla da ne olduğunu iyi bilmediğimiz hikâyelerden biraz uzaklaşmak, farklı hikâyeler Batı hakkında anlatmak gerekiyor. Buradaki hikâye sözünü, nerasyon (narration) anlamında kullanıyorum. Farklı hikâyelere ihtiyacımız var.

Bir de unutmayalım, Batıyı belki Batı yapan şeylerden bir tanesi de adamların, kendi kültürleri hakkında hikâyeleri hep olagelmıştır. Bunalımlarla karşılaşılır ve bunalımlar hakkında bir sürü hikâye anlatılır, bir sürü teori yaparlar, bir sürü düşünce üretirler, yıldıkları zamanlarda bile, nehirizme düştikleri anlarda bile, nehirizm hakkında bir sürü hikâyeler anlatmışlar, teoriler oluşturmuşlardır. O halde, şu aşamada, bizim kültürel bağımsızlığımızı ve kültürel inşamızı, kendi hayatımıza sahip çıkma çabamızı, ancak kendi

hikâyemizi anlatabilecek bir çaba içerisine girdiğimiz zaman sağlayacağımızı düşünüyorum. Kendi hikâyemizi anlatmamız lazım. Biz kimiz, neyiz, ne yapıyoruz, neyi ummamız gerekir, geçmişte neydik ve bu çaba içerisinde de muhabbetin, yani karşılıklı diyalogan ve farklı seslerin çok önemli olduğuna inanıyorum. Çok değişik hikâyeler anlatmak için gençleri teşvik edelim, değişik hikâyeler anlatmaya çalışalım. Çünkü, bu hikâyeler zenginliği içerisinde hem Batıyı hem de kendimizi daha iyi anlayacağız ve bu anlama sonucunda da biz, kendi kültürümüzü inşa edeceğiz; çünkü, anlamak büyük ölçüde bir şeyi ortaya çıkarmak, inşa etmek ve kurmak demektir.

III. oturumda tebliğleri müteakip müzakerelere geçildi.

sende yapılan konuşmalar, daha çok kültüralist çerçevede yapılan konuşmalardı. Bunun politik bir dili yok ve burada, gerçekten de, politik İslâmın temsilcileri yok. Ben bunu biraz da bir şans olarak görüyorum. Çünkü, politik İslâmın temsilcileri burada olsa, herhalde kimseye konuşma fırsatı kalmazdı. Ama, bu bize şunu da unutturmamalı ki, politik İslâm ile kültürel olarak İslâmı canlandırmak arasında bir ilişki vardır. Yani, İslâmın apolitik canlandırılması çalışmalarıyla, kültürel, toplumsal olarak canlandırılması çalışmalarıyla, radikal, politik çıkışlar arasında bir ilişki vardır. İslâmî canlanma, kültürel veya politik olsun, politik veya apolitik olsun, sonuçta bence aynı sürecin içinde yer alıyor; dinin yeniden canlanması... Biz, bunu, küresel bir bağlama oturarak anlamak zorundayız. Yani, yapılan konuşmalarda hiçbir zaman küresel bağlam kullanılmadı. Oysaki, Müslüman bir dünya varsa bile, o, bu dünyada olan bir dünyadır. Biz, sanki, bir ayrı daire içinde yaşıyoruz, bir başka evren içinde yaşıyoruz ve asla, bu dünya ile kendimizi özdeşleştirmek istemiyoruz. Oysaki, bütün dünyada dinsel canlanma var, dine sarılma dediğimiz bir olgu var ve Müslüman dünyadaki, İslâmî canlanma da aslında bunun bir tezahürü; ister politik olsun, ister apolitik olsun.

Şimdi, politik alan ve dinsel alan arasında, yani, iki değişkene dayalı olarak düşünmek nasıl mümkün olabilir, bunu önce söyleyeyim. Bu, bir ... etkileşimdir; yani, iki değişken, birbirlerini etkileyerek var olmaktadır. Oysa, gene görebildiğim kadarıyla, zannediliyor ki, İslâmî politikaya kazandırmak suretiyle yeni bir politik gerçek elde edilebilir. Yani, zannediliyor ki, İslâm, bağımsız bir değişken, politikaysa bağımlı bir değişken. Oysaki bu çok yanlış; çünkü, politika İslâmî biçimlendiriyor. Dolayısıyla, biz, politikanın evrensel doğasını anlamadan, onun İslâmî hale getirilmesinin sonuçlarını da çok fazla anlayamayız. Etkileşim karşılıklı olur; İslâm politikayı etkiler, politika da İslâmî etkiler. Bu etkileşimin sonuçları nelerdir? Bu etkileşimin en tipik sonucu, bir kere, çıktının daima politik olmasıdır. Yani, sonuçta politikaya tercüme edilmiş bir İslâm, politik bir İslâm, politik bir sonuç

IV. OTURUM

Geleceğe Yönelik Arayışlar - I

Oturum başkanlığını Prof.Dr. A. Yaşar Sarıbay'ın yaptığı IV. oturuma, konuşmacı olarak, Doç.Dr. Süleyman Seyfi Ögün, Prof.Dr. Alparslan Açıkgenç katılırken müzakerelerde; Prof.Dr. Ali Kettani, Prof.Dr. Ahmet Arslan, Doç.Dr. Bilal Kuşpınar, Işın Çelebi, Mehmet Vehbi Ünver ve Prof.Dr. Süleyman Hayri Bolay yer aldı.

Doç.Dr. Seyfi ÖĞÜN

Sosyo-Ekonomik Oluşumlar

Son 20 yıl içinde, dünyanın en nazik coğrafyalarından birinde yaşayan Müslüman topluluklar, geliştirdikleri, özellikle de modernleşme sonrası geliştirdikleri politik değerler skalasında, taşıdıkları dini yükselttiler. Buna, İslâmî etik canlanma deniliyor.

Ben, esas olarak, bugün, İslâm'daki politik yükselişin doğası üzerinde durmaya çalışacağım. İki gündür izlediğim konuşmalar, politikayı dışlayan konuşmalar. Yani, biz burada politikayı konuşmadık aslında. Neyi konuştuk; işte, Batı, modernleşme, bizi bir hapisaneye tıkmıştır, koymuştur ve biz nasıl kültürel olarak bu hapisanenin dışına çıkacağız; modernleşme problemlerini nasıl açacağız; İslâm buna nasıl cevap verebilir? Bütün konuşmalar, daha çok kültürel ek-

verecektir; yoksa, İslâmî bir sonuç veremeyecektir. Bir kere bunun çok iyi anlaşılması lazımdır.

Nefis bir tarihsel, kültürel birikim olarak gördüğüm İslâmî mirası, bir tefekkür dünyasını, bir hissiyat dünyasını yeniden üretemememizin altında bu neden yatıyor. Politikanın tabiatını anlamak gerekli. Politika bizzat değer üretmez; politika, en fazla, var olan değerleri paylaşır. Politika, aslında çok değersiz bir şey olarak bir tarihsel komplekse de sahiptir. Yani, bir Rokoko kompleksi, kendini tezyin ederek anlatma, kendini süsleyerek anlatma. Halbuki, o süsleri kaldırdığımız zaman çok basit bir şeyle karşı karşıya kalırsınız.

İşte, politik İslâm, kendisini, politikanın değer üreteceğine inandırmıştır çok yanlış bir biçimde. Aslında, 1960'larda veya 1970'lerde Ortadoğulu Marksistlerin hatasıdır. Onlar, Marks'ı anlamadılar; çünkü, Marks politikayı yüceltmez. Marks, tam tersine, politika örgütlü bir yalandır, der. Politik tavır alışlarda ısrar etmek, örgütlü yalana yeni halkalar eklemekten başka bir şey değildir." Marks bir ekonomist olarak anlaşılır, bir ekonomizm yaptığı söylenir Marks'ın; oysa ekonomizm yapmaz Marks. Tam tersine, der ki "değer üreten alanları anlamalıyız." Değer üreten alanlar iktisadî alanlardır, politik alanlar değildir. Marks'ın hayali, politikanın aşıldığı bir dünyanın hayalidir. Şimdi, bunu, Ortadoğulu Marksistler, Müslüman Marksistler hiçbir zaman anlamadılar. Şimdi, politik İslâmın temsilcileri, aynı hatayı değiştirerek sürdürüyorlar.

İslâm ve politika arasındaki örtüşme, tabii, Hristiyanlığa göre çok daha kolay olmuştur. Çünkü, Hristiyanlık, biliyorsunuz, St. Augustin tarafından veya St. Thomas tarafından "Tanrının hakkı Tanrıya, Sezar'ın hakkı Sezar'a" biçiminde, zaten ayrıştırılmış, ayrı bir alan haline indirgenmiştir. Müslümanlıkta, İslâmiyette bu yoktur. Ayrıca, bazı tarihsel koşullar, politikaya dönük yaygın tarihsel ilginin de imkânlarını bize veriyor. Çünkü, İslâm tarihi hiçbir zaman özel bir tarih değildir. İslâm tarihi Akdenizin tarihidir. İslâmın tarihi, Roma sonrası tarihidir; İslâmın ta-

rihi Mezopotamya'nın tarihidir. Eğer, biz bunları anlamıyorsak, İslâmî tarihi de çok iyi çözümleyemeyeceğiz demektir.

Politika, tarihsel olarak, İslâmî toplumlarda yasak şekillerde odaklaştırılmıştır. Kalın duvarlarla örülen ve herkesten esirgenmiş bir halde tutulan bir tarihsel yapılanmaya sahiptir. Böyle bir durumda, insanlar, politikanın kutsallığına, dinselikle bezeli olduğu için üstelik, çok daha fazla ilgi duymuşlar, ona çok daha fazla büyü bir gözle bakmışlardır. Yani, Ortadoğuda ve İslâm dünyasında, politikanın Rokoko kompleksi çok güzel işlemiştir. Buna bağlı olarak, ilerleyen modernizasyon süreçlerinde, politik ilgerinin yaygın sosyal katımlarla destekli olarak artması, bu tarihe eklemlenen yeni bir halkadır; bu çok iyi bir örnek diyebiliyorum. Bunun altında bir tarihsel zaaf da yatmaktadır.

İslâmın politize edilmesi sadece bir muhalefet meselesi de değildir. Aynı zamanda, bir devlet meselesidir. Pakistan'da gördüğümüz veya Bengalde'ye gördüğümüz, Türkiye'de gördüğümüz İslâmizasyon politikalarıyla ilişki içinde bunu düşünmek gerekiyor. Şimdi, böyle bir katıksız politika, aslında bana, sonuçları itibarıyla Hegel'i düşündürüyor. Hegel, biliyorsunuz, sivil toplumun siyasal toplumda erimesi gerektiğini söylemişti. Çünkü, etik alan ile politik alan aynı şeydir. Nihai çözüm olarak politikayı gören İslâmî genç kuşakların, ister istemez bu Hegelci yanlış, sakatlığı taşıdıklarını düşünüyorum. İslâm devleti projesi, İslâm anayasası projesi, buna benzer projeler, sonuçta Hegel'in söylediği şeyi anlatıyor bize. Sivil toplum devletin içinde eriyecektir; çok ağır bir şey.

Politik İslâmın bir hürriyetçi dünyası var. Ortadoğu'daki veya Müslüman dünyadaki otoriter modernist rejimlere başkaldırıyor. Bu anlamıyla da çok çekici; ama, şunu unutmayalım ki, her zaman için totaliterizm, otoriterizmden daha berbat bir şeydir. Çünkü, otoriterizm eli sopalı bir şeydir, bir gün birileri alır, o sopayı kırar, bu önemli değil; ama, totaliterizm, yaptıklarıyla değil, yapabilecekleriyle korkunçtur. George Orwell'in meşhur

1984'ü, aslında bize bunu anlatıyor. Bu çok korkunç bir şey. İslâmın, totaliterizm doğurması, otoriterizm değil, totaliterizm doğurması riski çok yüksek. Ben en çok bundan korkuyorum.

Politikayla etik alanın gerçekten ayrıştırılması lazım. Laiklik... Ama, bugün Türkiye'de uygulanan anlamıyla değil. Çünkü, Türkiye'de bu ayrışmamıştır. Mesela en laik ülke Türkiye'dir; Türkiye'de etik ve politika ayrışmamıştır. Türkiye'de laikim diyenler aslında laik değildirler. Etik alanla politik alanın ayrışmasının bir koşulu vardır; o da, etik ile dini ayrıştırmak. Şimdi, burada Kant'ın düşüncelerine değinmek istiyorum. Emmanuel Kant, politikayla etiği ayrıştırmıştır. Çünkü, etik ve dini ayrıştırmıştır. Biz bu ilkeyi anlamak zorundayız. Bu konuda da Sayın Abdülkerim Sorush'un düşünceleri çok ilginç, çok cesaret verici, bunu ayrıca belirtmek istiyorum. Model bir dünyada, model totaliter bir yapılanmayı yaratmaktan öte başaramız olamaz.

Prof.Dr. Alparslan AÇIKGENÇ

İslâm Medeniyetinde Bilim ve Teknolojinin Ortamsal Bağlamı

Değerli bilim adamları, ele almak istediğim konu, temelde, bilimlerin ve teknolojinin nasıl bir çerçeve içerisinde geliştikleri.

İnsan davranışının, fiiliyata geçmeden önce, içinde kavramsallaştığı bir çerçevesi vardır. Kavramsallaşma zihni bir olgu olduğundan, bir davranışın çerçevesi de zorunlu olarak zihnidir. Ancak, birtakım insan fiilleri vardır ki, içgüdülerden ya da sadece biyolojik yapımdan kaynaklanırlar. Bilimsel faaliyet türünden olmadığından, bu davranışları burada ele almayacağız.

O halde, bütün bilimsel ve teknolojik faaliyetlerin içinde gerçekleştiği bir zihni çerçevesi olması gerekir. Bu incelemede gayemiz, bu çerçeveyi önce genel sonra da özel olarak ele almaktır. Genel çerçeve, bilimsel bilginin nasıl elde edileceği sorusuna yol açan bir bilim epistemolojisiyle

ilgilenecek, özel çerçeve ise, bu genel çerçevenin özel bir durumunu, yani, İslâm medeniyetine uygulanışını ele alacaktır. Böyle yapmakla, bilimsel faaliyetlerin kendisiyle yapıldığı ve yapılmaya devam edildiği bir İslâmî çerçeveyi göstermeyi ümit ediyoruz.

Görüldüğü gibi, burada, temel olarak bilimin kendisi, doğuşu ve gelişimiyle ilgilenip bilimlerin sadece belirli bir ortamdaki ve yapıdan çıkabileceğini savunacağız ki, bu ortam, bilimin ilerlemesi için, tabiri yerindeyse, adeta bir yuva görevi görür. Bilimsel gelişmeyle bir medeniyetin kurulmasına yardımcı olan bütün bilimsel faaliyetleri kastediyoruz. Hatta, bunun içine tarih, felsefe, sosyoloji, ilahiyat ve eğitim gibi fiziksel olmayan bilimleri de katıyoruz. Bu nedenle, bir toplumda bulunan ve bilimsel olarak değerlendirilen bu faaliyetler, o toplumun kültürünü belirli bir medeniyet seviyesine getiremediği sürece, toplumu bilimsel olarak geliştirmiş olmazlar. Bunu açıklayabilmek için, bilimsel faaliyetlerin zihni çerçevesini göstermemiz gerekir.

Burada kuramsal altyapı olarak inceleyeceğimiz konu budur. Sonra, bu genel çerçeveyi İslâm medeniyetinde gelişmiş olan bilimsel faaliyetlere uygulamaya çalışacağız.

Kuramsal Çerçeve

Her insan faaliyeti, duyuyla gözlenebilen veya gözlenemeyen bir temelden çıkmaktadır. Temel derken, fikrin altında yatan nedenler ve niyetler ile failin iç hali ve fiili için verilebilecek gerekçeleri kastedmekteyiz. O halde, bir fiilin temeli, o fiil ile ilgili, ya o fiili işlerken ya da işlemeyen önce, failin zihninde, bedeninde ve etrafında olması farz edilen, duyuyla gözlenebilen ve gözlenemeyen fiildir.

Duyularla gözlenebilen temelle, fiilden önce, fiilin işlenmesi için gerekli her türlü davranış, hal ve olayları kastediyoruz. Duyularla gözlenemeyen temel ile de, o davranışa götüren veya onun gerekçesi ya da nedeni olarak görülen bütün zihni faaliyet ve halleri kastediyoruz; tabii, failin zihninde geçen durumları. Bunu açıklığa kavuşturmak için şu örneği verebiliriz: Kopya çeken bir öğrenci, bencil veya dü-

rüst olmadığı için ya da birtakım durumlar onu bu istenmeyen davranışa götürdüğü için kopya çekiyordur diyebiliriz. Ne olursa olsun, biz, bu davranışın altında yatan bütün bu ve buna benzer şartları ve motivleri gözlenebilen temel olarak kabul ediyoruz. Zira, bunlar ya doğrudan ya da dolaylı bir şekilde, davranışın bizzat kendisinde gözlenebilirler. Fakat, sözkonusu öğrenciyi, aldatmaya sevk eden başka birtakım zihni şartlar da vardır. Kopya çekme kavramı ve bu kavramın onun dünya görüşünde işgal ettiği yer gibi. Bunlar, onun davranışının gözlenemeyen temeli olması hasebiyle, sadece zihinsel bir çabayla çıkarılabilirler. Bu nedenle, o davranışın tahlili neticesinde, işlenişini oluşturan üç unsuru fark edebiliriz: Birincisi, davranışın işlenişinden önce onun tasavvur edildiği zihni çerçeve; ikincisi, o davranışa sevk eden belirli fizyolojik ve çevresel şartlar; üçüncüsü, o davranışın bizzat işleniş. İkinci ve üçüncü unsurlar, hem doğrudan hem de dolaylı şekilde açıkça gözlenebilirler. Fakat, birincisi sadece zihni kavramla gözlenebilir. Bu yüzden, tahlilimizde, son iki unsur, davranışın gözlenebilen ancak, birincisi ise gözlenemeyen temeli olarak ele alınmaktadır.

Örneğimizde gördüğümüz gibi, bireyin hayatında gözlenebilen ve gözlenemeyen bu temellerin farklı şekillerde fakat birbiriyle ilişki içerisinde geçmiş olmaları gerekir. Mesela, fiil bir anda icra edilmesine rağmen, zihni çerçeve birden gelişmez. Hatta, çevresel ve fizyolojik şartlar da bir anda gelişebilir. Ancak, bu, davranışın işlenmesiyle zihni çerçeve açısından olur. Hakikatte, zihni çerçeve, bireyin hayatı boyunca geliştirdiği zihni tutum ve kavramların tümüdür. Böyle olmakla, onun dünya görüşünü oluşturur. Her ilgili kavram ve olay, davranışın işlenmesi için alınacak karardan önce belirli bir dünya görüşü içinde değerlendirildiğinde, o, herhangi bir davranışın en başta gelen şartı olmalıdır.

Buradan, şöyle, genel bir sonuç çıkarabiliriz: Bir dünya görüşü, bilimsel ve teknolojik faaliyetleri de içinde alan, bütün insan davranışının duyulan ve gözlenemeyen temelidir. Dünya görüşünü herhangi bir davranışın en başta gelen temeli

olarak kabul ettiğimizde, her insan davranışının, nihai noktada, onun dünya görüşüne götürebileceği ve böyle olmak hasebiyle de, bu nihai noktada, dünya görüşüne indirgenebileceği neticesine varabiliriz.

İnsan davranışının nihai olarak bir dünya görüşüne indirgenmesi, bireysel ve toplumsal hayatta, tabiidir ki -buna bilimsel faaliyetler de dahil- dünya görüşünün önemli olduğunu göstermeye yeterlidir. Bu sonuçla, davranışlarımızda dünya görüşünün önemli rolünü vurgulamak istiyoruz. Aksi takdirde, kişinin psikolojisi ve fiziksel ve sosyal çevrenin etkisi gibi, insan davranışında veya bir davranışın işlenişinde önemli rolü olan diğer birtakım unsurları gözardı etme ve hiçe sayma gibi bir niyetimiz yoktur.

Fakat, daha ziyade, epistemolojik açıdan bir dünya görüşünün insan davranışının diğer bütün unsurlarından çok daha önemli olduğu noktasını vurgulamak istiyoruz. Çünkü, bilgi edinebilmek için insan zihninin içinde faaliyette bulunduğu tek çerçeve bu dünya görüşüdür. Tartışma alanımız sınırlı olduğundan, bu noktayı tamamen saptamak durumunda değiliz. Ancak, bunu tam teşekküllü bir bilgi teorisinden ziyade, böyle bir teoriye zemin olarak şöylece açıklayabiliriz: Kant'ın terminolojisini kullandığımızda, belli bir öncel bilgiye zaten sahip olduğumuzu söyleyebiliriz. Fakat, ben bunu şu şekilde ifade etmeyi tercih ederim: İnsan zihni, içinde bulunduğu evrenin bilgisini elde etmeye gücü yetecek biçimde yaratılmıştır. Buna, dünyanın da insan zihniyle kavranabilecek bir şekilde yaratıldığını ekleyebiliriz. Zihnimiz, duyu algısı vasıtasıyla, aynı dünyanın imge ve temsilleriyle şekillenirken, bilgi edinmede ilk adımı böylece atmaktayız. Yine, Kant'ın terminolojisine dönersek, aynı zamanda bir tecrübi bilgiye de sahip olabileceğimizi söyleyebiliriz.

Öncel bilginin, tecrübi bilgiyle sürekli birleştirilmesi, zihinde, zamanla, bizim dünya görüşü dediğimiz bir çerçeveyi oluşturur. İlk tecrübi yaşantıdan itibaren, zihin bu çerçeve içinde çalışmaya başlar ve daha sonra elde edilecek bilginin değişik birleşimleriyle onu genişletir. O halde, dünya görüşü, zihnin içinde faaliyet gösterdiği ve onsuz hiçbir zaman işleyemediği bir ortamdır.

İçinde hiçbir bilimsel kavramın ve bilimle ilgili diğer kavramların olmadığı bir dünya görüşünü düşünelim. Böyle bir ortamda, hiçbir zaman, bilimsel bilginin mümkün olmayacağı kesindir. Diğer taraftan, içinde bütün bu kavramları ihtiva eden, fakat hiçbir şekilde açıklığa kavuşmadan, tarihin içerisinde kalan bir dünya görüşü de bundan pek farklı değildir. Böyle şartlar altında, bilimlerin gelişmesi beklenemez. Bu nedenle, bugün, İslâm dünyasında bilimlerin gelişmesi için, gerekli olan en önemli gözlenemeyen temel, İslâm dünya görüşünün olduğu açıklığa kavuşmuştur. Bu İslâm dünya görüşüne, biz, aynı zamanda İslâmî diye vasıflandırabileceğimiz, elde edilmiş veya elde edilecek herhangi bir bilginin çerçevesi diyoruz. Ortam, yani dünya görüşü, kendi başına bilimsel faaliyetin oluşmasını gerçekleştirmeye yeterli değildir. Çünkü, bunu gerçekleştirebilmek için, bütün bilimsel faaliyetlerin yapılabileceği kavramsal bir yapıya daha ihtiyaç vardır. Bu kavramsal yapı, bilgi, bilim, disiplin gibi en genel kavramlarla işe başlar; hakikat, kural, yöntem, gözlem ve deney gibi en özel kavramlara kadar iner. Böyle bir kavramsal yapı olmadan hiçbir çevre, bilimlerin gelişmesi için hazırlanamaz. Bu kavramsal yapı, bilimsel faaliyetlere daha yakın bir ortam olarak işlev gördüğünden, bilimlerin bağlamı adını veriyoruz. Bir bağlam, bir dünya görüşünü önceden varsaymalı ve zaten varsayar. Bu yüzden, ortamı, yani dünya görüşü olmayan bir bağlam mümkün değildir. Bağlam, içten sıkı bir şekilde dünya görüşüyle ilgili olduğundan, gözlenemeyen bir temel olarak telakki edilmelidir. Fakat, burada, sorun, bilimlerin gelişmesi olduğu için, dünya görüşünün sadece bizi ilgilendiren kısmını ayırıp, bilimlerin bağlamı dediğimiz kavramsal yapıya iliştiirmek istiyoruz. Şu halde, bilimsel gelişmenin bir toplumda nasıl mümkün olabileceğini göstermek için, ortamı bağlamla birleştirme durumundayız. Bu birleştirmeye, bilimlerin gelişmesi için en önde gelen ve duyularla gözlenemeyen temeli elde etmiş oluyoruz ki, bu-

na, bilimlerin gelişmesi için zorunlu olan ortamsal bağlam adını veriyoruz.

O halde, bilim yaparken, zorunlu olarak zihnimizin kullanmak zorunda olduğu ortamsal bağlam, bilimlerin epistemolojik çerçevesidir. Bu çerçevenin tümelliği, bizi, bilimlerin de mutlak anlamda tümel olduğu gibi, yanlış bir fikre götürmemelidir. Burada kastedilen şey, sadece bir çerçeve için gerekliliktir. Bu nedenle, bilimsel faaliyetler için bir çerçevenin mutlak olarak zorunluluğu gerçeği, bu çerçevenin de tümel olması gerektiği anlamına gelmez. Zira, çerçevenin kendisi belli bir dünya görüşü içinden çıktığından, o dünya görüşünün genel özelliklerini taşıyacaktır. Bu manada, bilimlerin keşfedilecek hakikatler olmadığını, daha ziyade bizler tarafından kurulan beşerî faaliyetler olduğunu anlamalıyız.

Bu yüzden, bu kuramsal çerçevenin içinde hareket ederek, bu noktamızı ispatlamaya gideceğiz. Bunu yapabilmek için, dünya görüşlerinin, bilimsel faaliyetlerin yeterli bir zihni ortamı olarak işlev gördüğünü delillendirmemiz gerekir.

Bilimsel Gelişmede Dünya Görüşünün Fonksiyonu

Daha önce işaret ettiğimiz gibi, insan zihni bir dünya görüşü olmadan faaliyet gösteremez. Bu nedenle, istesek de istemesek de, bir dünya görüşü, biz büyürken zihnimizde kendiliğinden oluşur. Öğrenmek istediğimiz, dünya görüşünün, bugün İslâm dünyasında olduğu gibi tesadüfî bir şekilde oluşmamasıdır. Aksine, bilimsel diye adlandırabileceğimiz bir şekilde gelişmesidir. Ancak o zaman, bir dünya görüşü, bilimsel faaliyetler için kendisini yetkin kılabilir. Dünya görüşünün bilimsel gelişmesinde, o görüşün ana elemanlarının, temel kavramlarının, fikirlerinin ve doktrinlerinin, toplumun bireylerinin kafalarına net ve şeffaf tanımlarla ve sistematik olarak düzenlenmiş bir bilgi binasıyla yerleştirilmesidir. Bu, birbirini izleyen üç aşamada başarılabılır: Birincisi, soyut düzey dediğimiz, dünya görüşünün oluşturulması aşamasıdır. Burada, dünya görüşü soyut düşünmeyle teşekkül ettiğinden, felsefî anlamda üretilen bilgilere sistem denilir ve bu teşekkül görevini veya sistemi yeniden oluşturma görevini, geçmişte olduğu gibi bugün de üstlenmeleri gerekir.

İkincisi, bizim somut düzey dediğimiz, edebiyatçılar, sanatçılar, mimarlar, öğretmenler ve eğitimciler gibi, aydınlar diyebileceğimiz bir tabakanın yer aldığı aşamadır. Bu düzeyde, aydınlar, ulemanın inşa edip geliştirdiği soyut dünya görüşünü anlayabildikleri için, bu görüşü gerçekten eserlerinde yansıtacaklardır ve yansıtmaları da gerekir. Aydınların eserleri genelde somut nitelikte olduğundan, dünya görüşü somutlaşır ve böylece, somut fikirleri daha kolay anlayabilen halka aktarılır.

Nihayet üçüncü aşama, eğitim kurumları ve kitle iletişim vasıtasıyla, dünya görüşünün yaygın bir şekilde dağılma düzeyidir. Dünya görüşü, en yüksek soyut seviyeden en alt somut seviyeye kadar yayılırken, kitlelere ulaşır ve iyi tanımlanmış, sistemleştirilmiş kavramlar, fikirler ve doktrinlere göre, dünya görüşlerini şekillendirmeye başlar. Bu şekilde, toplum seviyesinde, bireylerin dünya görüşü, ulemanın göre şekillenir. İşte, bu şekil dünya görüşünün oluşumunu bilimsel diye adlandırıyoruz.

Toplum seviyesinde dünya görüşünün oluşumu iki alanda gerçekleşir. Birincisi, bireysel alandır. Burada dünya görüşü, ilk önce çevremizdekileri tecrübe ederek başlar, öğrenmekle devam eder ve biz normal gelişirken zihnimizde zuhur eden fikir ve oluşan kavramlarla daha soyut bir hal alır. Neticede, zihnimiz, bunları birtakım ilavelerle, daha büyük bilgi yığınlarıyla karıştırır, yaşadığımız sürece dünya görüşünü genişletir.

İkincisi ise toplumsal alandır ki, burada dünya görüşünün oluşumundaki bütün bu olgular, toplumda dolaşan diğer fikir ve dünya görüşleriyle etkilenir.

İşaret ettiğimiz gibi, herhangi bir insan faaliyetinin ortamı, içerisinde gerçekleştiği dünya görüşüdür. Bilimsel faaliyetlerimiz bir ortamsız olamayacağından, onun gerçekleştiği ortam da bir dünya görüşüdür. O halde, şu ana kadar bizim, ortamdaki, fiziksel çevreyi kastetmediğimiz anlaşılmalıdır. Aksine, fiziksel çevre, sadece gözlenebilen bir ortamdır. Halbuki, dünya görüşü, düşünceyle algılanabilen zihinsel bir ortamdır. Böyle olması hasebiyle, ona, gözlenemeyen temel demektediriz.

Bilimlerin gelişmesi için uygun ortam, sadece, içinde, bilimlerin gelişmesi için bir potansiyelin olduğu yeterli dünya görüşüdür. Şüphesiz, böyle bir ifade, içerisinde bilimlerin gelişemeyeceği başka birtakım dünya görüşlerinin olduğunu ileri sürmektedir. Bu meselelere daha somut bir örnek, Arabistan'ın İslâm öncesi ve sonrası durumudur. Bilimlerin gelişmesi için uygun ortam sağlayan İslâm dünya görüşü idi. İslâm öncesi, cahiliye görüşü değildi. Daha da önemlisi, şayet, Batı, ortaçağlarda yeni bir dünya görüşü ileri sürmeseydi, karanlık çağlardan kurtulup çıkamazdı ve neticede, bu medeniyetin içinde bilimsel gelişme için yeterli bir ortam oluşamazdı. XV inci Yüzyılın kapanışına doğru, insan bilgisinin tabiatı ve evren konusunda bazı temel kavramların ve fikirlerini gözden geçirme gerekliliğini duyan, yine aynı dünya görüşüdür. Bunun neticesinde, Batıda bilimsel gelişme devam etmiştir.

Kuramsal Çerçeveye

Tarihten Bir Delil

Burada şöyle bir soru sorabiliriz: Bilimsel gelişme için uygun ortamı hangi tür bir dünya görüşü temin edebilir? Bu soruyu cevaplamak için, İslâm medeniyetinde bilimlerin tarihsel gelişimini incelememiz yeterlidir. İslâm, Müslümanlara ne çeşit bir dünya görüşü verdi ki, bütün bilimlerde üstün seviyeye çıkıp yükseldiler. Bu sorunun cevabını, İslâm tarihinin ilk üç asrını inceleyerek vermeye çalışalım.

Peygamber, kendisine vahiy gelirken, vahiyle birlikte bir İslâm dünya görüşü geliştirdi. O halde, vahiyle gelen konuların kaba bir kronolojik sırası, İslâmı birinci yüzyıldan itibaren bilimsel gelişmeye doğru götüren ilk İslâm dünya görüşünü ortaya çıkaracaktır. Konumuzla ilişkisi açısından, vahyin açıklamalarını, birbirini takip eden üç kronolojik devrede inceleyebiliriz: Birincisi, ilk Mekke dönemidir. Bu dönemde tek Tanrı fikri, yaratılış, ahiret, insan mesuliyeti, fakirlere yardım etme, yetimleri koruma, hayır ve şer gibi, çoğunlukla ahlaki ve kelamî kavramlar geliştirildi.

İkinci, sonraki Mekke dönemi. Bu

dönemde, nübüvvet öğretisi, ilim kavramı, din ve ibadet anlayışları gibi daha ziyade soyut kavram ve öğretiler açıklandı.

Üçüncüsü, Medine dönemi. Bu dönemde, hukuk, cihat, kardeşlik ve ümmet gibi kavramlar, önceki konularla birlikte, dünya görüşü dediğimiz bir fikirler tevhidinde ayrıntılı bir şekilde açıklığa kavuşturuldu.

Şüphesiz, yeni bir konunun gündeme gelmesiyle, daha önce geliştirilen konuların tartışması sona ermedi. Bu yüzden, burada konuların bu üç döneme bölünmesi, kesin dönemler ifade etmeyip, daha ziyade ilmi ve pratik inançlarıyla ilgilidir.

İlk İslâm tarihini dikkatle incelersek, bazı bilimlerin tohumlarının, önceden, Peygamber zamanında mevcut olduğunu görebiliriz. Bu açıdan, tarih, hukuk, edebiyat, ahlak, felsefe ve kelam gibi ilimler, başlangıç dönemlerindeydi. Bütün bu ilimlerin sıkı sıkıya dünya görüşüyle yakından ilgili olduğu hemen farkedilebilir. İslâmın birinci yüzyılının sonlarına doğru, bu disiplinlerde toplanılan bilgilerin çoğu, bu bilgilerin bilim olarak doğmasına yol açmıştır. Ondan sonra, yani üçüncü yüzyılda, ancak, fizik, astronomi, matematik ve kimya gibi diğer disiplinlerin bilimler olarak zuhur etmeye başladığını görüyoruz. Bunun nedeni, kesinlikle Yunan bilim ve felsefi eserlerinin tercümeleri değildir ve olamaz da. Zira, bunun için sadece bir neden vardı. O da vahye dayalı, daha önce zikredilen disiplinlerin önceden geliştirdiği ortamsal bağlamdır. Bu hakikat başka bir şekilde de açıklanabilir. Bilimler, ithal edilmekle gelişemez. Başka bir tabirle, bilimlerin

gelişmesini sağlamak, bilim ithaliyle olmaz. Aksine, bilimlerin gelişmesi için gerekli zihinsel ortamı hazırlamakla olur. Bunu gerçekleştirebilmenin tek yolu, bilimlere yeterli bir şekilde ortam görevi yapabilecek bir dünya görüşü geliştirmektir. Bu açıdan bakınca, İslâm medeniyetinde Yunanca felsefi ve bilimsel eserlerin Arapçaya tercüme edilmeye başlandığı zamanlar, önceden gayet mümtaz bir şekilde geliştirilip ifade edilmiş bir dünya görüşünün var olduğunu görmemiz gerekir. Hatta, İslâmdan önce bile, bütün bu Yunanca felsefi ve bilimsel başarıların o bölgede mevcut olduğunu bilmekteyiz. O halde, bu bilimlerin gelişme doğrultusunda neden hiç kimse etkilenmedi. Dolayısıyla, Yunanca'dan tercümelerin rolü ne fazla abartılmalı ne de küçümsenmelidir. Bu tercüme, İslâm medeniyetinde bilimsel gelişmeyi başlatmak için bir rol oynamayıp, ancak, daha önceden başlamış olan bilimsel gelişmelerin ilerlemesine yardım etmiştir. Bu şekilde, İslâm'da henüz bağımsız olarak kurulmamış olan bilim dalları hüviyetindeki birtakım bilimler, şüphesiz, yeni bilimler olarak doğmuştur ki, fizik mesela, tıp gibi...

Bu şekilde yukarıda geliştirdiğimiz kuramsal çerçeveyi, tarihsel delil ile birleştirdiğimizde, bir medeniyetteki bilimsel gelişme olgusunu, epistemolojik açıdan da tahlil edebiliriz: Birincisi ve bilimsel gelişme için en başta gelen şart, bilimlerin işlenmesine uygun, bilimsel olarak geliştirilmiş yeterli bir dünya görüşüdür. İkincisi ve hemen öncekini takip eden ve bu olgu için önemli olan şart, yukarıda bilimsel yapı dediğimiz

bilimler için bir bağlaman geliştirilmesidir. Nihayet, sıradaki üçüncü önemli şart, toplumda bu iki şartın etkin bir şekilde gerçekleşmesine yardımcı olan, diğer birtakım gözlenebilen şartların tümüdür. Bu şartlara, bilimlerin gelişmesi için gerekli olan gözlenebilir temel diyebiliriz. İşte, para sağlanması, okulların açılması, onlar için gerekli olan fiziksel şartların hazırlanması...

İlk iki şart, bilimsel gelişmenin gözlenemeyen öğeleri olduğundan, İslâm dünyasındaki çoğu siyaset yapıcılar, ne yazık ki bunları görememektedirler. Neticede, siyasetlerini, bilimsel faaliyetlerin gözlenen temeline göre yapmaya devam etmektedirler. Bu da, sonunda, bilimlerin geliştirilmesi gayretlerini boşa çıkarmaktadır. Bu vahim ve çıkmaz durumun nedeni, İslâm dünyasındaki bilimlerin bugünkü acınacak halidir. Bir Müslüman bilim adamı, ödül alan bir bilimsel buluşu başarabilmişse, bu bilimsel başarısı, ortamsal bağlamanın dışında olmuştur. Daha doğrusu, bu başarı, Batı dünya görüşü ve bilimsel, kavramsal yapısının içinde gerçekleştirilmiştir. Müslümanlar, yüzyıldan daha fazla zamandır, bilimsel gelişmeyi yakalamaya çalışmaktadırlar. Hemen hemen ikiyüz yıldır, Batıya bunun için, hem de bilimsel gelişmeye intikal etme gayesiyle öğrenciler göndermektedirler. Fakat yazık, bütün bunlar hayal kırıklığına uğratan bir başarısızlıkla neticelenmiştir. Çünkü, en önemli ve zorunlu olan şart ihmal edilmiştir; bu şartı, bu çalışmamızda, ortamsal bağlam olarak dile getirmeye çalıştık. Bu da, bilimsel gelişmenin gözlenemeyen temeli olduğundan, anlaşılması gerçekten güçtür. Buraya kadar tartıştığımız gibi, bu ümitsiz meselelere çözüm, burada nihai temel olarak taslağı çizilen, insan davranışı yönüne daha fazla ilgi gösterilmesi ilkesinde yatmaktadır.

Sonuç

Sonuç olarak diyebiliriz ki, bilim, içinde çıkıp gelişeceği özel bir ortam ve bağlama ihtiyaç duyan, özel bir bilgidir. Başka bir ifadeyle, onun hem gözlenebilen hem de gözlenemeyen temeli vardır. Bu kavramlarla neyi kastetmek istediğimizi burada açıklamaya çalıştık. Eğer, bu temellerden biri ihmal edildiğinde, bilim in o kültürde gelişmesinin mümkün olmayacağını tekrar vurgulamak istiyorum. Daha da önemlisi, burada ortamsal bağ-

lam diye ifade ettiğimiz gözlenemeyen temel ihmal edilirse, o toplumda bilim mevcut bile olamaz. Zira, ortamsal bağlam, bilimsel faaliyetlerin en esaslı ve en temel şartıdır. Onsuz, bugün, Müslüman ülkelerde olduğu gibi, sadece taklidi şekilde bir bilimsel faaliyet olabilir. Ne yazık ki, Müslüman bilimciler, bugün, Batı biliminin basit taklitçileri durumundadırlar. Bu yüzden, ne önceden mevcut olması gereken bilimsel, kavramsal yapıya ne de bilfiil bilimsel gelişmeye katkıda bulunabilmektedirler.

Bu durumda, şu noktayı önerebiliriz. Müslüman siyaset yapıcıları, toplumlarında bilimler için nasıl bir ortamsal bağ-

laman kurulmasını keşfetmeye yönelmeleri gerekmektedir. Böyle bir ortamı geliştirecek dirayetli ve ehil alimlerin olduğu gayet açıktır. Bu ehil alimlere bir fırsat tanınmalıdır. Şu ana kadar fırsatlar, maalesef, mühendislik kafasıyla çalışan insanlara verildi. Teknikerler, bilimlerin gelişmesi için uygun ortamsal bir bağlamı asla inşa edemezler. İslâm medeniyetinin nasıl çıktığını bir hatırlayalım. Teknik bilgi ve tabiat bilimi, sosyal ve beşerî bilimleri takip ederek gelişti. O halde, neye öncelik vermemiz gerektiğini, bu tarihi dersden çıkarabiliriz. Ancak, böylece, en iyi neticeler için ümitlenir, iyi bir sonuç bekleyebiliriz.

V. OTURUM

Oturum başkanlığını Prof.Dr. Hasan Hanefi'nin yaptığı V. Oturuma konuşmacı olarak, Prof.Dr. A.Yaşar Sarıbay katıldı. Müzakereci olarak ta, Dr. Niyazi Kahveci, Prof.Dr. Abdulkemil Soroush, Cengiz Çandar, Yaşar Kalafat, İbrahim Kumaş, Ali Şafak ve Mahmut Erdem katıldılar.

Prof.Dr. A.Yaşar SARIBAY

Siyaset ve Yönetim

Şimdi, toplum halinde sadece Batının yaşaması diye bir problem söz konusu olamaz. Bütün toplumlar için, böyle, birarada yaşama söz konusu olduğu zaman, her toplumun, kendine ait bir rüyasının olması da gerekir. Biz, bu rüyayı görürken -tabiri caizse- Müslüman dünyanın nasıl bir toplum rüyası var ve niçin biz, böyle bir rüyayı görmüyoruz da, Batının bize teklif ettiği diyelim en hafif deyimle; empoze ettiği demeyelim; ama, teklif ettiği, sunduğu, bizim aldığımız bir rüyayı görmeye çalışıyoruz. İki rüya arasındaki tabirlere, yorumlara değinmeye, bunları karşılaştırmaya çalışacağım.

Şimdi, Müslümanların da bir rüyası var tabii ve bu, üç düzeyde bir kavramlaştı-

Geleceğe Yönelik Arayışlar - II

mayı içermekte. Bunlardan birincisi, Müslümanların ancak Kur'an tarafından vaz edilen yükümlülüklerle boyun eğmesi söz konusudur. Bir Müslüman toplumun rüyasının birinci unsuru budur. İkincisi, tefsircilerin açıklamalarının Kur'anî gerçeğe muadil kabul edilmesi gerekir. Bir başka deyişle, belki İslâm'da, birazdan yine değineceğim gibi, bir tefsir olanağı var ise, bunun Kur'anî gerçeği esas alması, tahrif etmemesi gerekir. Rüya ikinci unsur budur. En nihayet, ideal sosyal düzenin, dengenin, adil bir yöneticinin himayesinde gerçekleştirilmesi gerekir.

Şimdi, bu üç unsuru aldığımız zaman, yani, rüyada belirgin olan figürleri aldığımız zaman, Batı rüyasıyla bunların far-

kına değinmemiz gerekirse, şu noktalar dikkatimizi çekiyor: Bir kere, insanın kendi kendisini mükemmelliğe erdirmeye anlayışı, bu tevhidî anlayış içinde tam yerini bulamıyor. Yani, Doğu rüyası, Müslüman rüyası bunu biraz dışlıyor.

İkincisi, İslâm'da karizmatik otorite söz konusu ve böyle bir otorite de zaten, şu an bile mevcut kabul edilmemekte. İster istemez, altın çağı, yani Asr-ı Saadetle aklı getirmekte ve bunun da taklidi mümkün olmadığına göre, tarihsel olarak biricikliği kabul edilmiş olmaktadır. Ama, Avrupa rüyasına baktığımız zaman, sivil toplum rüyasına baktığımız zaman, burada da otoritenin, hukukî bir rasyonalizasyonu söz konusudur. Karizmatik mahiyeti, bu süre içinde, Doğuya göre tabii, asgariye indirilmiş olmaktadır.

Bunlarla söylemek istediğim, Batı rüyasının, İslâmî söyleme tercümesini güçleştirici faktörlerin var olduğudur. Yani, biz, kendi rüyamızı Batı rüyasıyla, karşılaştırsak onu tercüme edemiyoruz; farklı bir rüya olduğu ortaya çıkıyor.

Şimdi, bununla beraber, Batıda sivil toplumun oluşumuna baktığınız zaman, ortaya çıkan sosyolojik gerçek şudur ki, birey ile devlet arasında aracı niteliğinde var olan birtakım düzenlemeler, faktörler, unsurlar, figürler vardır. O zaman, daha gerçekçi bir temelde, bunun Müslüman bir toplumda, yani Müslüman dünyasında acaba var olabilir mi sorusuyla merak edip, izlerini sürmeye çalışırsak, benzer birtakım şeyler görüyoruz. Mesela, Müslüman dünyada da birey ve toplum arasında ulema aracılığı söz konusu olabilir. Eşraftan bahsedebiliriz; tarikatlardan, en çok da bundan bahsedilebilir; zanaat örgütlerinden bahsetmemiz mümkün. Yani, o rüyayı görenler de -öyle kullanacağım, kusura bakmayın- Batıda benzer birtakım oluşumları rüyasında yaşıyorlar; yani, bunlar var, gerçek. Batıda aydınlar oluyor bu, zümreler oluyor, meslek kuruluşları oluyor. Nihayet, siyasal partiler oluyor. Fakat, burada benim dikkat çekmek istediğim husus, sivil toplumun birtakım mekanizmaların, kurumların varlığıyla açıklanabilecek bir oluşum olmadığıdır. Çünkü, toplum halinde

birarada yaşamının analitik kavramıysa, sivil toplumunun, sivil toplum kavramının normatif boyutu vardır ve bu normatif boyutu görmezlikten gelinemez. Şunun için gelinemez; birarada yaşama ön plana geçirilmektedir. Bunun, oturması gereken bir kültürel konunun varlığından söz etmek zorunludur.

Burada da iki kavram söz konusu olabilir: Birarada yaşamının, öteki diye Batının sunduğu kavram ve farklılık, çoğulculuk. Şimdi, gene karşılaştırmaya baktığımız zaman, karşılaştırmaya devam ettiğiniz zaman, öteki kavramının yaygın bir şekilde -bunun, tabii, tartışmalı olduğunu belirtmeliyim ama- şöyle bir kanı var: Öteki kavramı, İslâm'da kâfir olarak tanımlanmaktadır.

İkincisi, İslâm'da sivil toplum söz konusu edildiğinde, bu çoğulculuk, farklılık silinebilir; çünkü, tevhid esastır. Bu tevhidden de kastım, şüphesiz ki, Allah'ın bir oluşu, birliği meselesi değil; biraz, buradaki hazırun da bilir ki, siyasî bir anlam yüklenmiştir. Tek hakikatin empoze edilmesidir ve bunun da, ümmet şeklinde tecessüm etmesidir.

Üçüncü bir kavram belki bu bağlamda aklımıza gelebilir. O da, otoritenin sorgulanması söz konusudur. Çünkü, tevhidî bir düzende, ilahî kaynaklı bir otoriteyi sorgulamak, kâfirlikle eş anlamlıdır; böyle bir durum vardır. Ben, şimdi resmetmeye çalışıyorum; yani, bunlar benim şu anda vardığım sonuçlar değil. Sadece, tabloyu size çizmeye çalışıyorum.

Peki, buna rağmen, yani benim burada resmetmeye çalıştığım çelişiklere rağmen, nasıl oluyor da, demin, işte, burada toplanan, derlenen kitap çerçevesinde sivil toplum kavramı, Ortadoğu toplumlarının literatüründe, bilim adamlarınca bu kadar tartışılıyor ve kullanılıyor. Yani, hem büyük bir çelişki var, bir farklılık var; belki, belli açılardan yaklaştığımızda alakasızlık söz konusu olabilir; ama, buna rağmen, bir sivil toplum edebiyatı -tabiri caizse- Ortadoğu toplumlarında, Müslüman dünyada sürüyor.

Şimdi, burada, izin vererseniz, Nezih Eyyubi'nin bir çalışmasına atıfta bulunmak istiyorum. Bence, bu çelişkiye rağmen sivil toplumun varlığını açık-

lamamızda önemli ipuçları sağlıyor. Eyyubi'ye göre, Ortadoğu toplumlarında, laik devletin ekonomik alanda, kısmen egemen olması, kısmen de o alanı parçalaması, tepki olarak sivil toplum kendisini ifade edebildiği ve tutarlılığını koruyabildiği tek arena olarak, kültüre dönmesine yol açmıştır. Bu bağlamda, devletin, despot iktidarla topyekûn birleşerek bir kişisel çıkar aracı haline gelmesiyle ve toplumu dünya kapitalist sistemiyle kaynaştıracak yeni düzenlere açan bağımlı sürecin gerçekleşmesiyle, sivil toplum, yapısal olarak tükenmiştir. Geriye kalan ise, sivil toplumun, kendisini, devletten ayrı olarak ideoloji, efane ve kültürü yeniden üretmeye çalışması olmuştur.

Şimdi, bunu son derece önemli buluyorum. Çünkü, bizdeki, biraz sonra gireceğim, Müslüman çevrede diyelim tırnak içinde, sivil toplum tartışması, Medine vesikasının sembolize ettiği sivil toplum tartışmasının ipuçlarını burada bulabiliyoruz. Fakat, bu çok basit bir kabulü beraberinde getirmemiştir İslâm dünyasında. Yani, bir kere, bunu onayan bir kesim de vardır, bunu reddeden bir kesim de vardır. Dünden beri tartışılan kararlar çerçevesinde, Batılı bir rüya olduğu için, köktenci bir kesim bunu reddetmektedir. Seyyid Kutub'u buna örnek göstermek mümkündür ya da Hasan el Ganna gibi, bunu kabul edebileceği gibi ılımlı bir yaklaşım gösteren figürler de vardır. Bizde de, bu, Medine vesikası şeklinde kendini göstermekte ve bir sivil toplum modelinin, bu vesikayla sembolize edildiği vurgulanmaktadır.

Şimdi, bu tutumların ideolojik olduğu söylenebilir. Şunun için ideolojiktir: İnsanların, idealize edilmiş bir meşruiyet imajını içselleştirmelerini sağlamak için gerçek tarih sürecini yanlış yorumlamaktır ideoloji. Tekrarlarsam, ideoloji, insanların idealize edilmiş bir meşruiyet imajını izlemelerini sağlamak için, gerçek tarih sürecini yanlış yorumlamaktır. Bunun bu anlamda ideoloji olduğunu söylüyor. Gene bu Batı rüyasıyla ilgili bunun iki tezahürü olduğu üzerinde tekrar duracağım. Bunlardan bir tanesi, İslâmî devlet kavramıdır. Böyle bir kavram,

İslâmî söyleme de monte edilmiş; ama, baktığımız zaman, mesela, Şeyh Ali'nin düşüncelerine göre, Peygamberin devlet kurmadığını, Müslümanların, uygun gördükleri bir hükümet tanımını benimsemekte serbest olduklarına dair bir görüşle de karşılaşabilirsiniz. Zannedersem de, yaygın eğilim bu yöndedir; yani, İslâmî devlet kavramını reddeden bir yaklaşım söz konusudur. İşte, Mevdudi'de de bunu bulabilirsiniz; çünkü, İslâm devleti dediğiniz zaman diyor, hatırladığım kadariyle Mevdudi, faşist ve komünist bir totaliter devlet resmetmiş olursunuz; oysa, İslâmın bununla bir alakası yoktur ve olamaz. O da bildiğiniz gibi, teodemokrasi diye bir kavram üretir.

Şimdi, sivil toplum, Batı rüyasında, toplumun, devlet iktidarından özerkleşmesidir. Toplumun devlet iktidarından özerkleşmesinin tezahürü, en azından Türkiye'de, Medine vesikası tartışması çerçevesinde, yukarıdan İslâmlaştırma ve bir düşünürün söylediği gibi, aşağıdan İslâmlaştırma tartışmasını meydana getirir. Bu, tamamen, burada tanımladığım ideolojik çizginin izlenmesidir. Yani, devlet var ya da yoktur; ama, her halükârda, bir devlet, sivil toplumu tahakküm altına alacak bir araçtır. Onun için, bizim kendi kavramımız, Medine vesikasında cisimleşen sivil toplum kavramı olmalıdır. Ben, buna sivil ümmet diyorum; çünkü, toplum kavramı da bir Batılı kavramdır ve

son derece de İslâmî söylemin dışında bir kavramdır; ama, ümmet, tutarlı bir çizgide ilerlemek istiyorsa bu düşünce sahipleri, ümmet kavramını kullanarak, buna sivil ümmet demek zorundadırlar.

Burada, şimdi ortaya çıkan tutum şudur: İslâma uygun yaşamakla, yaşanan İslâma uygun hale getirme arasındaki bir gerilim kendini gösteriyor. Değişen bir dünya, çok hızla değişiyor ve bizim birtakım kavramlarımızı, ister istemez yeniden gözden geçirmemizi gerektiriyor. O zaman, biz şöyle bir tutum içine giriyoruz: Dinî anlayışı bir tefsire tabi tutarak, bunun kaynaklarının İslâm'da olduğu, dinde olduğu, tabii en önemli kaynak olarak Kur'an'da olduğu; yani, baktığımız zaman, devletle Müslüman birey arasında diyelim, aracı bir kurum olarak ulema kendisini gösteriyor; fakat, bu ulema, yaptığı bir yorumla, yaşanan İslâmî ya da mevcut durumu İslâma uygun hale getirmeyi üstlenmiş oluyor. Ben, buna bir çalışmamda postmodern ulema diyorum. Şunun için diyorum: Modernitenin Batı dünyasına girmesine paralel olarak, İslâmî kaynaklar mehz gösterilmiştir. Yani, modernitenin birtakım unsurları vardır; ama, bu reddedilmemekte fakat, bizde de bunun kaynağı vardır, meşrulaştırılmaktadır. Şimdi, hâkim kültür çerçevesinden baktığımızda postmodern bir durum söz konusuysa eğer ve bu kültürün temel öğeleri olarak çoğulculuk, farklılık, kim-

lik gibi tamamen Batı rüyasının önerdiği kavramlar söz konusuysa, yapılan, buna mehz teşkil ettirilmesidir Kur'an'ın ve İslâmın. Ben, bunun çok kısırlaştırıcı bir davranış olduğu kanısındayım. Bu, sadece kutsiyeti ya da kutsal değerleri tahrip etmekle yetinen bir yaklaşım da değildir. Günlük yaşamın ayrılmaz ve her türlü sorununa çare olan bir kaynak şekline dönüştürmektedir.

Şimdi, bir son hususa daha değinerek bitirmek istiyorum. Bu şekilde bir yaklaşım, esasında, bu sabah Süleyman Seyfi Ögün'ün de değindiği gibi, oryantalizmin yeniden onanmasıdır. Çünkü, Batının rüyasını Doğu rüyasına çevirirken, aslında, bu Batı rüyasını zihinlerimize, bilincimize yerleştirmiş oluyoruz. Bu, son dönemde oryantalizmin yeniden onanmasıdır. Ya da, onun kavramlarını bizim aracılığıyla bir meşrulaştırma, haklılaştırmaya tabi tutulmasıdır. Bunun da vazgeçilmesi gereken bir tutum olduğu kanısındayım. Yerelciligi şüphesiz ki önermiyorum; ama, evrensel olanla yerel olan arasında köprüyü kendi değerlerimize göre nasıl kurmamız gerektiği üzerinde, kendi kavramlarımızla belki düşünmeye başlamanın daha önemli olduğunu zannediyorum. Bunun için de, korkulu rüya görmektense her zaman uyanık olmak daha iyidir diyorum

Sempozyumun sonunda bir değerlendirme konuşması yapan Prof.Dr. Süleyman Hayri Bolay, Sempozyumun çok verimli geçtiği ve amacına ulaştığını belirterek, bundan sonra düzenlenecek Kutlu Doğum Haftalarında benzeri sempozyumların düzenleneceğini söyledi. Sempozyuma konuşmacı ve müzakereci olarak katılan davetliler de sempozyumun amaca ulaşmasından duydukları memnuniyeti dile getirdiler.

KONYA

İki cihan serveri ve kainatın efendisi olan Peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa (S.A.V.) Efendimizin Kutlu Doğumunun 1425. sene-i devriyesi, 20-26 Nisan 1996 tarihleri arasında çeşitli dini ve kültürel etkinliklerle Konya'da kutlandı. Konya'daki gönüllü sivil kuruluşlar da çeşitli programlar düzenleyerek bu haftaya katkı sağladılar.

Konya'da Kutlu Doğum Haftası'nın başlangıcı, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof.Dr. Mustafa Uzunpostalcı'nın başkanlığını yaptığı, konuşmacı olarak Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Halit Güler, Öğretim Üyesi Ahmet Gürtaş, Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi Şükrü Özbuğday ve İl Müftü Vekili Galip Akın katıldığı "Değişim Sürecinde İslam" paneliyle başladı.

Konya ve ilçelerinde bir hafta süreyle devam eden etkinliklerde Peygamber Efendizin hayatı, şahsiyeti, yüce ahlakı ve mesajları, değişik panel ve konferanslarla kamuoyuna anlatıldı.

KEÇİÖZÜ

KEÇİÖZÜ

Keçiözü Müftüsü ve Vakfımız Şube Yönetim Kurulu Başkanı Abdullah Bozkurt'un verdiği bilgiye göre, Kutlu Doğum Haftası münasebetiyle Keçiözü ilçesi ve kasabalarında bulunan Kur'an kursları öğrencileri arasında bir bilgi yarışması düzenlenmiştir. Ayrıca "Değişim Sürecinde İslam" konusunda bir panel düzenlenmiştir. Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Yrd.Doç.Dr. İsmail Haklı Gürsoy, Araştırma Görevlisi Galip Türcan ve İlçe Müftüsü Abdullah Bozkurt'un konuşmacı olarak katıldığı panele, kalabalık bir topluluk iştirak etmiştir.

BİGA

Biga Müftüsü ve Vakfımız Şube Yönetim Kurulu Başkanı Servet Aydın'ın verdiği bilgiye göre, Kutlu Doğum Haftası münasebetiyle Biga Belediyesi Kültür Sarayında "Değişim Sürecinde İslam" konulu bir panel düzenlenmiştir.

Açılış konuşmasını İlçe Müftüsü Servet Aydın'ın yaptığı panele konuşmacı olarak, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd.Doç.Dr. Mustafa Öcal, Öğretim Üyesi Yrd.Doç.Dr. Enver Uysal ve Öğretim Üyesi Dr. Mehmet Yalar katıldı.

İlginin çok fazla olduğu panele İlçe Kaymakamı Şakir Özdikici, İlçe Jandarma Komutanı Adem Kunt, Cumhuriyet Başsavcısı H.İbrahim Yeşilleten, Savcı Mümin Kemal Adalı, İlçe Milli Eğitim Müdürü H.Hüseyin Sargın ve daire amirleri iştirak ettiler.

Hafta münasebetiyle, Vakıf şubemizce ilköğretim okulları ikinci kademe öğrencileri ile ortaokullar arasında "Hz. Muhammet ve Hayatı" konulu şiir yarışması, lise ve dengi okullar arasında "Ahiret İnancının Sosyal Hayata Tesirleri" konulu kompozisyon yarışması düzenlendi. Dereceye giren öğrencilere saat, küçük altın, gümle, kravat, eşarp ve dini yayınlar hediye edilmiştir.

Ayrıca panel münasebetiyle Belediye Kültür Sarayında Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı yayınlarından oluşan bir kitap sergisi açılmıştır.

AYAŞ

A y a ş şubemizce Kutlu Doğum H a f t a s ı münasebetiyle İlçe Halk E ğ i t i m Salonunda bir panel düzenlenmiştir. İlçe

Müftüsü ve Vakfımız Şube Yönetim Kurulu Başkanı Bekir Civriz'in haftanın anlam ve önemini anlattığı panele konuşmacı olarak, "Hz. Muhammed'in Evrensel Mesajı" konusunda Dr. Mehmet Görmez, "Türk Dünyasında Hz. Peygamber Sevgisi" konusunda Arş. Gör. Seyfettin Erşahin, "Yüzyılımızdaki Sosyal Problemler ve Çağımız İnsanına İslam'ın Mesajı" konusunda da Şemsettin Türkkkan katıldı. İlahilerin okunduğu ve slayt gösterilerinin yapıldığı panele ilginin çok fazla olduğu gözlemlendi.

DENİZLİ

Kutlu Doğum Haftası münasebetiyle Denizli Müftülüğü tarafından "Mehdilik, Nebi Resul ve Yalancı Peygamber" onulu bir panel düzenlendi. Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekan Yardımcı Prof.Dr. Avni İlhan, Doç.Dr. Bülent Baloglu ile Denizli Müftüsü ve Vakfımız Şube Yönetim Kurulu Başkanı Halil Elitok'un konuşmacı olarak katıldığı panelde, ayrıca vahy, Kur'an-ı Kerim'den sonra kitabın gönderilip gönderilmeyeceği, son peygamber, Peygamberimizden sonra peygamberin gönderilip gönderilmeyeceği gibi konular dinleyicilere anlatıldı.

BATMAN

Peygamber Efendimizin doğum yıldönümü ülkemiz genelinde olduğu gibi Batmanda da çeşitli etkinliklerle kutlandı. Hafta münasebetiyle Batman'da "Değişim Sürecinde İslam" konulu bir konferans düzenlendi. Kültür salonunda düzenlenen konferansa konuşmacı olarak Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Dr. Cüneyt Gökçe ile İl Müftüsü ve Vakfımız Şube Yönetim Kurulu Başkanı Cüneyt Kavşut katıldı.

ALACA

Alaca'da Hafta münasebetiyle Müftülük konferans salonunda bir konferans düzenlendi. Konferansa İlçe Kaymakamı İsmail Fırat, Belediye Başkanı Yardımcısı Celalettin Arslan, Garnizon Komutanı Hakkı Şener ve diğer daire amirleri katıldılar. İlçe Müftülük Şefi Hasan Danacı'nın günün mana ve önemini belirten açılış konuşmasından sonra, konferansa konuşmacı olarak katılan araştırmacı yazar Halil İbrahim Şimsek ve Himi Demir "Değişim Sürecindeki Tasavvuf Hareketleri" konusunda tebliğlerini sundular.

ARDAHAN

Kutlu Doğum Haftası münasebetiyle Ardahan Halk Eğitim Salonu'nda "Değişim Sürecinde İslam" konulu bir konferans düzenlendi.

İlginin bihayli fazla olduğu toplantıya, Ardahan Valisi Ali Güngör, Vali Yardımcısı Osman Taştan, Emniyet Müdürü Abdullah Bolcu, Milli Eğitim Müdürü Timur Şeyhoğlu katıldı. İl Müftü Vekili Zafer Topal'ın açış konuşmasından sonra, Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinden Yrd.Doç.Dr. Mustafa Ağırman "Değişim Sürecinde İslam" konusunda tebliğini sundu. Bir çok imamın şiir okumasıyla duygulu bir ortama dönüşen panel halkın büyük beğenisini kazandı.

EDİRNE

İl Müftüsü ve Vakfımız Şube Yönetim Kurulu Başkanı Adil Erbay'ın verdiği bilgiye göre, Kutlu Doğum Haftası münasebetiyle Edirne Halk Eğitim Salonu'nda Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof.Dr. H.Kamil Yılmaz tarafından "Değişim Sürecinde İslam" konulu bir konferans verilmiştir. Hafta münasebetiyle Keşan, Uzunköprü ve Havsa ilçelerinde de değişik etkinlikler düzenlenmiştir.

Türkiye Diyanet Vakfı'ndan TERÖRZEDELERE GIDA YARDIMI

Türkiye Diyanet Vakfı, Terör olayları sebebiyle köylerini terkedip şehirlerde kurulan çadırlarda yaşayan yöre halkına dağıtılmak üzere Siirt, Hakkari ve Van'a 15'er ton olmak üzere toplam 45 ton gıda yardımı gönderdi.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde, terör olayları sebebiyle mezra, köy ve ilçelerden evlerini, topraklarını terkedip şehirlere yerleşen bölgenin mazlum insanları, Devlet tarafından kurulan çadırlarda zor bir yaşam mücadelesi vermektedir. Gıyecek ve gıda konusunda büyük sıkıntıya düşen insanlara bir nebze olsun yardımcı olmak ve ihtiyaçlarını gidermek üzere Türkiye Diyanet Vakfı 5'er

Kg.dan oluşan ve içerisinde un, makarna, şeker, mercimek, yağ vb. maddelerin bulunduğu acil ihtiyaç duyulan gıda maddelerini tırlarla bölgeye gönderdi.

Türkiye Diyanet Vakfı tarafından hazırlanan ve 5 Kg.'lık gıda maddelerinden oluşan yardım paketlerinin ihtiyaç sahiplerine dağıtımı Müftülükler aracılığıyla sağlandı.

Yurtdışında ve yurtiçinde zor durumda olan vatandaşlarımızın yardımına koşan Türkiye Diyanet Vakfı, yaptığı bu gıda yardımlarıyla yöre halkının takdirini topladı.

Terörzedelere giden gıda yardımı
kamyonlara yüklenirken

KOMAŞ'tan ANTALYA'ya SÜPER MAĞAZA

*KOMAŞ dünyasında
herkese yetecek kadar
sevgi ve saygı bulunmaktadır.*

KOMAŞ; Kocatepe Beğendik Mağazasından sonra ikinci büyük süpermarketi Antalya'da hizmete soktu. Antalya'nın en modern ve büyük süpermarketi KOMAŞ görkemli bir törenle hizmete açıldı. Törene Devlet Bakanı Cemil Çiçek, Diyanet İşleri Başkanı ve Vakfımız Mütevelli Heyeti Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz, Antalya Valisi Hüsnü Tuğlu, Antalya Müftüsü ve Vakfımız Şube Yönetim Kurulu Başkanı Osman Müderrisoğlu ve kalabalık bir topluluk katıldı.

Komaş Yönetim Kurulu Başkanı Hayrettin Şallı tören münasebetiyle yaptığı konuşmada, KOMAŞ'ın, insanımızın her şeyin en iyisine, en güzeline, en yenisine ve en kaliteliğine layık olduğuna inandığını, bu anlayış içerisinde de Ankara Kocatepe Camii altında bulunan Kocatepe Beğendik mağazasının hazırlanarak açılışının yapıldığını söyledi.

KOMAŞ'ın Türkiye'de departman mağazacılığının yerli emek ve sermaye ile kuruluşunun öncüsü olduğunu ifade Şallı, "KOMAŞ, Türk insanına yakışan çağdaş alışveriş merkezi modeli sunmayı hedeflemiş ve başarmıştır." dedi.

KOMAŞ'ın birikimleriyle, yurtiçinde ve yurtdışında mağaza zincirleri kurmayı hedeflediğini belirten Hayrettin Şallı "Antalya'da açılan bu mağaza, Ankara'da yaptığımızdan daha küçük. Ama o büyük tecrübeyi içine sığdırdığımız bir ilim ve teknoloji yumağıdır. Bu modern mağazanın inşaatı takriben 150 milyar TL., içindeki mal ise, yaklaşık 100 milyar TL.dir. Yani Antalya'mıza 250 milyar TL. lik bir yatırım getirdik. Çift vardiyeli olarak çalışacak personel sayısı 195 kişidir. Demek oluyor ki Antalya'da 195 aileye katkıda bulunmaktayız. Mağazamız yaklaşık 5000 m2 dir. Bunun, 2500 m2 si satış alanları, 2500 m2 depo ve hizmet birim alanlarıdır.

Mağazamızda 20.000 kalem gıda ve gıda dışı malı Antalya'da müşterilerimize "Müşteri velinimetimizdir" inancıyla, modern bir ortamda, alışverişi zevk haline getirerek satacağız. Kalitede, hizmet ve ucuzluk prensibimiz olacaktır. KOMAŞ dünyasında herkese yetecek kadar sevgi ve saygı bulunmaktadır. Mağazamızın hazırlanışında önce insan sağlığı prensibinden hareketle hiçbir masraftan kaçınılmamış, ancak en küçük gereksiz bir israfın yapılmasına da asla müsaade edilmemiştir." dedi.

KOMAŞ Antalya Mağazası'nın yüksek teknoloji ve insan sevgisi harmanlanarak gerçekleştirildiğini belirten Komaş Yönetim Kurulu Başkanı Hayrettin Şallı "KOMAŞ kı-

Hayrettin ŞALLI (KOMAŞ Yönetim Kurulu Başkanı)

saca, uygarlığı, modernliği, inançla, ilimle, teknikle, insana ve çevreye sevgiyle, madde ve manada ileri gitmeyi, yüce Türk Milletini ve insanlığı mutlu etmeyi ideal edinmiştir. Allah KOMAŞ'ı ve cümlemizi mahcup etmesin. Hayırlı hizmetler ve hayırlı kazançlar nasip etsin." dedi.

Daha sonra bir konuşma yapan Diyanet İşleri Başkanı ve Türkiye Diyanet Vakfı Mütvevelli Heyeti Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz da Türkiye Diyanet Vakfı'nın öncülüğünde ve onun bir şirketi olan KOMAŞ'ın Ankara Kocatepe Camii altında bulunan Beğendik mağazasına ilaveten Antalya'da böyle bir iş merkezini açmış olmasının takdire şayan olduğunu söyledi.

Dinimizde imanla birlikte salih amel geçmekte olduğunu ifade eden Mehmet Nuri Yılmaz "Yani dinimizde yararlı iş geçmektedir. Bu yararlı işler hem dünyayı alakalandıran işlerdir, hem de ahireti ilgilendiren işlerdir. Burada açılışını yapacağımız iş yararlı bir iştir. Sevaplı faziletli bir iştir. Çünkü burada bir çok insanlar rızıklanacaktır. Bu sebepler aleminde bir çok işsize iş buluncaktır. Ayrıca hilesiz hurdasız helal gıda maddeleri satılacaktır. Bu da günümüzde büyük önem arz etmektedir. Bu sebepten bu yapılan iş, açılacak olan bu ticaret merkezi hayırlı bir iştir. Bu alışveriş merkezinin güzel Antalya'ya hayırlı olmasını, Türkiye'mize hayırlı olmasını Cenab-ı Hak'tan niyaz ediyorum." dedi.

Son olarak bir konuşma yapan Devlet Bakanı Cemil Çiçek

Türkiye'nin tanınmasında ve tanıtılmasında çok önemli bir merkez olan Antalya'da ona yakışır güzel bir mağazanın açılış

olmasını hayırlı bir teşebbüs olarak nitelendirdi.

Mağazanın Türkiye Diyanet Vakfı'nın ortak olduğu bir yan kuruluş tarafından yapıldığını söyleyen Cemil Çiçek, vakıfların insan haklarının olabildiği en hayırlı kuruluşlar olduğuna işaret ederek "Türkiyedeki bu hayırlı kuruluşlar içerisinde, kurulduğu günden beri ülkemiz için, milletimiz için, devletimiz için ve dinimiz için fevkalade hayırlı çalışmalar yapan Diyanet Vakfının da ayrı ve müstesna bir yeri vardır." dedi.

Özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra 70 yıllık komünist ve materyalist tatbikattan doğan bir boşluğu doldurmak üzere Balkanlarda ve bağımsızlığını kazanmış Türk cumhuriyetlerinde çok yoğun bir dini propaganda yaşandığını belirten Cemil Çiçek, "Bir yandan misyoner faaliyetleri öber tarafta Müslümanlığı bizim milletimizin anladığı gibi anlamayan bir kısım komşu ülkelerimizin oralarda çok ciddi faaliyetleri vardır. Şimdi İslamı farklı anlayan, ki biz doğru anladığı

Mehmet Nuri YILMAZ (Diyanet İşleri Başkanı ve Türkiye Diyanet Vakfı Mütvevelli Heyeti Başkanı)

kanaatini taşımıyoruz. Dünyada pek çok Müslüman ülke vardır. Ama tarihinde, bugün de İslamı en doğru anlatan ve geçmişte de en doğru anlatan millet bizim milletimizdir. Eğer bu boşluk bizim anladığımız anlamda İslam anlayışıyla buralara götürülemezse o insanlara İslam bu şekilde benimsetilemezse, bir süre sonra bu mesele Türkiye'nin güvenliği açısından da büyük bir tehlike teşkil edecektir." dedi. Devlet Bakanı Cemil Çiçek bu bağlamda Türkiye Diyanet Vakfı'nın oralarda çok ciddi hizmetler verdiğini söyleyerek,

"Türkiye Diyanet Vakfı, hem Orta Asya'daki Türk cumhuriyetler, de, hem Balkanlarda, hem de Avrupada yapmış olduğu camilerle, açmış olduğu ilahiyat fakülteleriyle, oradaki insanlarımızın, soydaşlarımızın, kardeşlerimiz ve dindaşlarımızın doğru bir İslam anlayışını benimseyebilmeleri bakımından çok ciddi harcamalar yapmaktadır. Keza Balkanlarda bu yönde ciddi gayretleri vardır. Bazı çalışma maksadıyla yurtdışına gitmiş olan Türk vatandaşlarına da en yaygın dini hizmet, Diyanet İşleri Başkanlığıyla beraber Türkiye Diyanet Vakfı tarafından yürütülmektedir. Bunları söylememin sebebi şudur. Siz burada sadece bir mağaza açılışıyla karşı karşıya değilsiniz. Bilerek ya da bilmeyerek buradan yapmış olduğunuz alış-verişlerde, buradan elde edilecek gelirlele ismini haritalarda gördüğünüz Türk cumhuriyetlerine ve Dünyanın bir çok yerine doğru bir İslam anlayışının götürülmesi noktasında da bir hayra katkıda bulunduğunuzu ifade etmiş olmak içindir. O sebeple ben sadece bu mağazayı bir ticari müessese olarak görmüyorum. İnşallah onların sayıları ve benzerleri Türkiye'de giderek artar ve çoğalır. Biz bunlarla iftihar ederiz. Bunlarla insanlarımız hem kalitele mal alışverişinde bulunur, hem bir kısım insanlarımız iş ve ekmek kapası açılmış olurur. Hem de böylesine bir dini hizmetin hem Türkiye içinde hem de Türkiye dışında yayılmasına, desteklenmesine katkı sağlanmış olur. Bu müessesenin hayırlı ve başarılı olmasını temenni ediyorum." diyerek konuşmasını tamamladı.

Konuşmaları müteakip Devlet Bakanı Cemil Çiçek tarafından KOMAŞ Mağazası'nın açılışı yapıldı.

Cemil ÇİÇEK (Devlet Bakanı)

Açılış kurdelesini Devlet Bakanı Cemil Çiçek ile Diyanet İşleri Başkanı ve T. Diyanet Vakfı Mütvevelli Heyeti Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz birlikte kestikten sonra Mağazayı gezdiler.

Türkiye Diyanet Vakfı tarafından yaptırılan

BOZYAZI ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

açıldı

Mülkiyeti Türkiye Diyanet Vakfı'na ait olan ve Türkiye Diyanet Vakfı ile Hollanda Diyanet Vakfı tarafından yapımı gerçekleştirilen Bozyazı Anadolu İmam Hatip Lisesi'nin resmi açılışı ve yurt binasının temel atma töreni Devlet Bakanı Cemil Çiçek tarafından yapıldı.

Bozyazı İmam-Hatip Lisesi'nin açılışı ve yurt binasının temel atma törenine, Devlet Bakanı Cemil Çiçek, Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz, İçel milletvekilleri Ali Er ve Prof.Dr. Halil Cin, Mersin Valisi Şenol Engin, Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Necdet Özkaya, Alay Komutanı Albay İsmail Subaşı, Bozyazı Kaymakamı Turan Çuhadar, Boz-

yazı Belediye Başkanı Muzaffer Ünal, Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti Üyesi ve Genel Müdürü Mehmet Kervancı, Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti üyesi Mustafa Karahan, Vakfımız Dış Hizmetler ve Bağlı Kuruluşlar Koordinatörü Niyazi Baloğlu, Hollanda Din Hizmetleri Müşaviri Hamdi Mert, Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürü Ahmet Gül, Mersin İl Milli Eğitim Müdürü Metin Memiş ile kalabalık bir topluluk katıldı.

Necdet ÖZKAYA
Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı)

Tören münasebetiyle bir konuşma yapan Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Necdet Özkaya Hollanda da yaşayan vatandaşlarımız için, din adamı yetiştirmek amacıyla açıl-

lan Bozyazı Anadolu İmam-Hatip Lisesi'nin çok anlamlı olduğunu ifade ederek "Türk milletinin ve Türk Cumhuriyeti'nin ulaştığı ufka bakınız ki, Devlet ve millet olarak Almanya'da, Belçika'da, Hollanda'da ve Dünyanın herhangi bir yerinde oturan Türk çocuklarıyla meşgul olabilecek güce erişmiştir. Ben bu milletin istikbalinden hep emin olagelmişimdir. Bütün kötü şartlara rağmen Türk ruhunun yeniden cihan ufkunda görüneceğini hep hayal etmişimdir. Cenab-ı Hakk bu hayallerimizin bir kısmını gerçekleştirmiştir. Ümit ederim ki 21. asra girerken bu millet yeniden dünyanın efendisi olacaktır." dedi.

Daha sonra küryüse gelerek bir konuşma yapan İçel Milletvekili Prof.Dr. Halil Cin de, anadolu liselerinin yanında, anadolu imam-hatip liselerinin de açılmasının mutluluk verici olduğunu ve dini bilgilerin bilimsel ve çağdaş düzeyde öğretilceğini belirterek "Aydın din adamı yetiştirmek için ilahiyat fakültelerinin açılması ve camilerde imamet, hatibet görevlerinin yapılabilmesi Tevhid-i Tedrisat kanunun 4. maddesinde yer almaktadır." dedi.

Bozyazı İmam-Hatip Lisesi'nde okuyan çocuklara hitap eden Cin, "Sevgili gençler dinimizin özü sevgidir, hoşgörüdür. Yüce Peygamberimizin "İman etmedikçe cennete giremezsiniz! birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş sayılmazsınız!" hadisi bütün insanlığa yönelik, İslamın cihanşumûl bir din olduğunun, bütün insanlık alemini kucakladığının ve Yüce Rabbimizin bütün alemin, kainatın rabbi olduğunun en güzel ifadesidir. İslam Dini çalışmayı, gelişmeyi, değişimi emreden bir dindir. Çalışmayı ibadet sayan bir dinin, insanlık için ne kadar büyük bir ışık olduğunu bilhassa vurgulamak ve bunun farkında olmak gerekir. İslamiyet ilim dinidir. Bunun için de İslamiyeti çok iyi öğrenmeniz ve yurtdışında Müslümanlara ve gayri müslimlere anlatmanız gerekir." dedi.

Prof.Dr. Halil Cin; İslamiyetin iyi öğrenilmesinin, iyi öğretilmesinin ve iyi anlatılmasının, Müslümanlar arasındaki bölünmüşlükleri, kavgaları ortadan kaldıracığını, hem de İslamiyeti tanımak isteyen bir çok yabancıya yol göstereceğini söyledi.

Dini siyasete alet etmenin çok yanlış olduğunu ve siyaseti dinin üzerinden kaldırmak gerektiğine işaret eden

Prof.Dr. Halil CİN (İçel Milletvekili)

Halil Cin, Bozyazı İmam-Hatip Lisesi'nin, bu manada memleketimize, insanlığa hizmet edecek güzel insanlar yetiştireceği ümidiyle sözlerini bitirdi.

İçel Milletvekili Ali Er de, şehadet eden her Müslümanın görevinin, İslam Dinini en iyi şekilde öğrenmesi ve anlatması gerektiğini belirterek, "İşte bu gü-

Ali ER (İçel Milletvekili)

zel eser dinimizi dışarıya anlatmaya vesile olacaktır. İslam Dini belli bir yeri kapsayan bir din değildir. İslam Dini son dindir. Biz İslam Dini'ni dışarıya o toplumun kendi diliyle anlatmak zorundayız. Buradan mezun olan çocuklarımız da bunu sağlayacaklardır." dedi.

Mehmet Nuri Yılmaz

(Diyaret İşleri Başkanı ve Vakfımız Mütevelli Heyeti Başkanı)

Din ilminin tedris ettiği okullar günümüzde çok daha lüzumludur.

Bir milletin kurtuluşu ancak eğitimdeki zaferine bağlıdır. Bizim dinimiz eğitime çok önem veren bir dindir. Günde beş vakit namazda fatihayı okuyoruz. Ebu Hanefi'ye göre Fatih'a'yı okumak vaciptir. Şafi'ye göre farzdır. Yani Fatih'a'sız namaz olmaz diyorlar. Bu 5 vakit namazın her rekatında tekrarladığımız Fatih'a'nın ilk ayeti Alemlerin Rabbi; Allah alemleri terbiye edendir, Allah mürebbidir. İki türlü Cenab-ı

hakkın terbiyesi vardır. Biri umumi manada, biri hususi manada terbiyedir yani genel terbiye özel terbiye. Genel terbiye yani Allah'ın umumi terbiyesinden bütün varlıklar istifade etmektedir. Koyduğu bir takım kanunlar vardır. O kanunlara varlıklar uymak zorundadır. Bir de Allah'ın özel terbiyesi vardır. O yüce Mevlanın pey-

gamberleri terbiyesi, vahye onları maksat kılması, hikmete erdirmesi, peygamberlerin insanları yetiştirmeleri ki bu terbiye hususi terbiyedir, özel terbiyedir. Bu Adem peygamberden, Hz. Peygambere kadar devam etmiştir. Allah Adem'e bütün isimleri bildirdi. O'nu özel bir şekilde yetiştirdi, terbiye etti ve bütün meleklerine üstün kıldı. Adem de insanları yetiştirdi ve bu terbiye günümüze kadar geldi. Demekki ilk muallim öğreten Allah. Ondan feyiz alan peygamberler de yine insanlara muallimlik yapmışlardır. Hz. Peygamberimize mürebbii ukul tabiri kullanılır. Akılları ruhları terbiye eden, Terbiye dinimizde çok önemlidir.

İbadethaneler elbette yapılabılır, mescitlere ihtiyaç olduğu yerde vatandaşlarımız yardımında bulunacaktır. Ancak ihtişamlı mescitlerin, camilerin yerine böyle eğitim müesseseleri açmak, insan yetiştirmek daha çok sevaptır. Daha çok faziletlidir.

Değerli kardeşlerim, bu müesseselerde ilim okutulmaktadır. Hem din ilmi hem dünya ilmi, yani hem müsbet ilimler hem din ilimleri burada tahsil edilmektedir. Aslında ben ilmi; dünya ilmi ve ahiret ilmi diye ayırmayı da doğru bulmuyorum. İlimin her fenni makbuldür, muteberdir. İlim dünya ilmi ahiret ilmi şeklinde ayrılmamalıdır. Zaten madde ve mana ikisi birbirinden ayrılmaz. Ten ve can birbirinden ayrılmaz. Onun için ilmi böyle ikiye ayırmak doğru değildir. Herşeyin ilmi cehlinden güzeldir. Kur'an-ı Kerim ilimlere mevzu, sanatlara model vermiş bir kitaptır. Ahiretinizi ilgilendiren bilgileri de maddiyatınızı ilgilendiren bilgileri de onda bulabilirsiniz. Onun için ilmin her şubesi makbuldür, muteberdir.

Bizim dinimizde ilim din mülâhazası, münakaşası mücadelesi asla

olmamıştır. Bakınız İlmi Rüşd hem filozoftur, hem büyük bir hukukçudur. Ben felsefe yaptığım zaman dini karıştırmam serbest düşünürüm. O benim hukukçuluğuma din alimliğime engel değildir. Din

alimliğim veya hukukçuluğum da felsefe kurmama engel değildir. İslam dünyasının dışında böyle insanlara ender rastlarırsınız. Bir İbrahim Hakkı merhum, kimyadan, fizikten, diğer tecrübi ve müsbet ilimlerden bahsettiği kadar tasavvuftan gönülden de söz etmiştir. İkisini de bir arada tutabilmiş ikisini de yaşayabilmiştir. Onun için İslam Dini gericilik değildir. Batıl taassubun, hurafelerin İslamiyette yeri yoktur. Her zaman yüce kitabımız gençliğini ve dinçliğini mu-

hafaza etmiştir ve sonsuza dek muhafaza edecektir.

Burada Hollanda'dan gelen işçilerimizin çocukları yetişecek ve Hollanda'da öğretmenlik, din görevliliği vazifelerini yapacaklardır.

İnşallah Almanya, Belçika ve diğer Avrupa ülkelerinde yaşayan vatandaşlarımız için de böyle irfan yuvaları açacağız.

Bir milletin ayakta durması o milletin fertlerinin eğitim ve kültür seviyesiyle orantılıdır. Onun için bu ilim ve irfan yuvalarına çok önem vermeliyiz. Hele din ilminin tedris ettiği okullar günümüzde çok daha lüzumludur. İmanlı insandan korkmayınız. Dindar insandan korkmayız. Ama dini iyi bilen dindar insandan. Dini iyi okumuş iyi anlamış, özüne, ruhuna vâkıf olmuş insandan korkmayınız. İslam muhabbet dinidir. Bütün ilahi kitaplar

Kur'an'dadır. Bundan yaklaşık 750 yıl önce büyük İslam sofisi ve mütefekkeri Muhiddin İbn-i Arabi tevhidi edyandan, dinlerin birleştirilmesinden, dinlerin bütünleştirilmesinden söz eder ki Cenab-ı Peygamberimiz de bunu çok arzu etmiştir. Ama ilahi irade böyle

İslam Dini gericilik değildir. Batıl taassubun, hurafelerin İslamiyette yeri yoktur.

tecilli etmemiş. Bütün dinlerin yaşaması takdir buyurulmuştur. O büyük sofi diyor ki; benim gönlüm hem Tevrat levhalarıdır, hem İncil metinleridir, hem Kur'an sayfalarıdır. Çünkü bunların hepsi Kur'an'da mevcuttur. Biz semavi dinlerin hepsine inanıyoruz, kitapların hepsine inanıyor, peygambelerin hepsine saygı duyuyoruz. Benim gönlümün bir köşesinde Cenab-ı Musa, bir köşesinde Cenab-ı İsa ve baş köşesinde de Cenab-ı Mustafa oturmuştur. Benim yolum muhabbet, sevgi yoludur. Muhabbet kervanı nereye giderse ben oraya yönelirim. İşte gerçek din budur, sevgidir, muhabbetir. Onun için dindar insanlardan din derslerinden korkmayalım.

Şimdi biliyorsunuz bazı insanlar Din kültürü ve ahlak bilgisi derslerine lüzum yoktur diyorlar. Din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinde neler yazılı? Bu derslerde deniliyorki komşu haklarına uyunuz, ane ve babanıza itaat ediniz, kimsenin hakkını yemeyiniz, hukuku beşeri ihlal etmeyiniz, kimsenin namusuna tecavüz etmeyiniz. Bunlar Allah aşkına kötü şeyler midir? Nasıl bir nesil yetiştirilmesini istiyorlar.

Ben sözlerimi burada bitirirken bu okulun hayırlara vesile olmasını, öğrencilerimize Cenab-ı Hakk'ın zihin uyanıklığı vermesini niyaz ediyorum.

Şenol Engin (Mersin Valisi)

1950'li yıllardan itibaren maişetini temin etmek amacıyla çalışmak için Avrupanın çeşitli ülkelerine ülkemizden vatandaşlarımızın gittiğini söyleyen Vali Şenol Engin, buradaki vatandaşlarımızın dini ihtiyaçlarını gidermek ve dinimizi yurt dışında yaşatmak anlamında Bozyazı Anadolu İmam-Hatip Lisesi'nin çok önemli rol oynayacağını belirterek, "Hâdise sadece yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın ilelebet birlik ve dirlik içinde, inanç içinde mevcudiyetinin sürdürülmesi değil. Milli ve manevi değerlere bağlı Türk ulusunun, Türk milletinin başka gruplarda da nasıl örnek bir millet olacağının gösterilmesi ve İslamın yüce değerlerinin o toplumlara gösterilmesi açısından çok önemlidir. Buradan mezun olacak çocukların bunu gerçekleştireceğine inancım, imanım vardır." dedi.

Cemil Çiçek (Devlet Bakanı)

Böyle bir okulun açılmış olması bir model değişikliğidir.

Bir siyaset adamı olarak her gün bir yerde açılışa ya da bir temel atma merasimine katılırız. Benim siyasi hayatımda katıldığım en anlamlı, en manalı ve ülkemiz, devletimiz için de fevkalade lüzumlu bir tören. Hamdedilecek bir olaydır; ben de hamdediyorum.

Bizim gözden kaçırdığımız bir husus var. 60'lı yılların başında sebebi ne olursa olsun ülkemizin insanları rızıklarını ülkemizin dışında aramaya başladı. Bu gün sayıları 3 milyonu aşan vatan evladı, Türkiye'nin dörtbir yanından en başta Almanya olmak üzere, batının gelişmiş ülkelerine bir nevi göç ettiler. 60'lı yılların başından 1980 Ağustosuna gelinceye kadar 20 yıllık bir süre zarfında malesef - bir şeyi itiraf etmek durumundayım - biz ülke ve ülkeyi yönetenler olarak, oradaki vatandaşlarımızın yılda bize ne kadar döviz getireceği kısmıyla ilgilendik. Ülke olarak oralara kültür ve turizm müşavirleri tayin ettik. Ama bir türlü akıl edemedik ki, bu gönderdiğimiz üç milyona yakın insanın, - bunların bir kısmı orada doğdu, bunlara üçüncü nesil diyoruz- dini ihtiyaçları ne olacak. Burada yaşayan vatandaşlarımız pazar günleri kiliseye giden insanları gördü ve kendi ibadetini nerede yapacağı tereddütü içeresine girdi. Sonra gönüllü kuruluşlar, dernekler devreye girdi. 12 Eylül ihtilaline gelinceye kadar Türkiye dışarıya bu insanların din hizmetlerini görecektir, onların bu manada kimlik ve kişiliklerini korumalarına yardımcı olacak bir görevli göndermeyi akıl etmedi. Oradaki toplumun dini ihtiyacını, o veya bu cemiyetten karşılamasından da şikayetten geri kalmadı. O sebepten burada bir yanlışlık var. Bir hakkı teslim anlamında söylüyorum. Bir particilik mülahazasıyla da söylemiyorum. İlk defa din görevlisi gönderme hadisesi 1980'in Ağustosunda gündeme geldi. Ama devletin o zaman bu kadar sa-

yıda din görevlisini yurtdışına gönderme imkanı yoktu. Bir kısmını devlet bütçesinden, bir kısmının parasını da - bizim için bir ölçüde ayıp ta olsa- bir başka ülkenin, fiili maksatla kurulduğu ifade edilen, bir başka yardım kuruluşunun, hizmet kuruluşunun bütçesinden karşılamak gibi bir durumla karşı karşıya geldik. 1980'de Anavatan Partisi iktidara geldiği zaman yurtdışına büyük çapta din görevlisi gönderildi. Bu gün çok şükür hariciye munsuplarından daha fazla, din görevlimiz vardır.

Ancak benim de müşahadem odur ki artık bu model eskimiştir. Yani Almanya'ya Belçika'ya, Hollanda'ya ve şimdi yeni bir dünya açıldı, Ortaasya'ya buradan din görevlileri göndermek suretiyle bu hizmetleri orada ifa etmek, hele hele mükemmel tarzda ifa etmek artık mümkün değildir. Hani bir söz vardır. Taşıma suyla değirmen dönmez. Değirmeni nereye kuracaksınız, suyunu da oradan getirmek mecburiyetindediniz. Bu bazen bizim maddi imkanlarımızı aşıyor. Bazen de hizmetin mükemmel bir şekilde yürütülmesi açısından beraberinde çok büyük zorluklar getiriyor.

İşte bugün burada böyle bir okulun açılmış olması bir model değişikliğidir ve doğru olanıdır. Türkiye ancak 30 sene sonra böyle bir modeli yakalayabilmiştir. Bu noktaya gelebilmiştir. İnşallah aradan geçen zamanı süratle telafi edecek bu noksanlıkları gidermemiz gerekir diye düşünüyorum.

İkinci arzetmek istediğim husus şudur.

Din konusu bizim toplumumuzda belli kesimlerinde, özellikle aydın kesimlerinde halen kuşkuyla bakılan, varlığı toplumumuz için adeta bir lüks olarak görülen bir telakki içerisinde dirler. Açıkta söylemeler dahi, değişik kavramların arkasına sığınarak, dine karşı bir tavır alma gayretleri vardır. Bunu

Artık Türk insanı ve Türk toplumu ve bu ülkeyi yönetenler, din konusuna çok farklı bakmalıdır. Din adamına çok farklı bakmalıdır. Türkiye'nin bu mânâda bir idrak gecikmesine tahammülü yoktur.

Din toplumun bütün kesimleri için, bütün müesseseleri için lüzumludur.

Bir milletin çimentosudur, tuğlaları bir birine bağlayan harçtır.

üzüntüyle müşahede ediyorum. Ama şunun kesinlikle bilinmesi lazımdır. Din çağımızın değişmez evrensel gerçeğidir. Bunu çok açık söylüyorum, ilim adamları söylüyor. Önümüzdeki 21. yüzyıla ilgili, özellikle sosyologların çok açık ifadeleri var. 21. yüzyıl kimine göre bilgi çağıdır, kimine göre iletişim çağıdır, kimine göre insan hakları çağıdır. Bunların hepsi doğrudur. Ama bunlardan çok doğru olan bir şey var ki o da 21. yüz-

yılın din çağı olacağıdır. Tekrar maneviyat çağı olacağıdır. Evet 21. yüzyıl bu manada bir din çağıdır ve ben inanıyorum ki 21. yüzyıl bir İslam çağıdır, Müslümanların çağıdır.

Nasıl insanlar, önemli bir güne gelirken kendinden başlamak üzere bir takım hazırlıklar yaparsa; bir çağın ihtiyaçlarına göre her toplumun hazırlık yapması mecburiyeti de vardır. Dolayısıyla eğer 21. yüzyıl bu manada bir din çağı olacaksa, bir İslam çağı olacaksa, kabul ettiği günden beri bu dine en büyük hizmeti vermiş şerefli bir milletin insanları olarak bu ihtiyacı yüreğimizde hissedip ona göre tedbir almak ta hepimizin boynunun borcudur. Dolayısıyla bugün burada yapılan hizmet bu manada önemlidir. kaldı ki geçtiğimiz 200 yıllık dönemde özellikle Hristiyanlığın ortaçağdaki tatbikatından, o ceberrut, o insanları perişan eden zulme maruz bırakan tatbikatandan dolayı, dine karşı yürütülen bir takım felsefi akımların, dine karşı ikame edilmek istenen bir takım müesseselerin dinin boşluğunu da doldurmadığı çok açık olarak ortaya çıkmıştır. Ve onun içindir ki yine aynı sosyologlar diyorlar ki bu 200 yıllık gecikme insanlık tarihinde bir idrak gecikmesidir. Artık Türkiye'nin ve bütün insanlığın böyle bir gecikmeye tahammülü kalmamıştır. Eğer halen dünya gerçeğini kavrayamayanlar varsa ben onları şansın idrak özürülüler diyorum ve bizim toplumumuzda malesef sayısı az da olsa idrak özürülüler vardır. Şimdi bize düşen dini doğru anlamak, doğru kavramak, doğru yorumlamak ve doğru tesbit etmektir. Eğer siz dini böyle anlamazsanız, dinin önemini anlamazsanız, sonra dinin boşluğundan ortaya çıkan problemlerle ilelebet boğuşmaya maruz kalırsınız. Malesef bizim toplumumuzda dini sadece bir ibadet meselesi olarak kabul eden bir anlayış vardır.

Halbuki bugün din toplumun bütün kesimleri için, bütün müesseseleri için lüzumludur. Bir milletin çimentosudur, tuğlaları bir birine bağlayan harçtır. O harcı koymadığınız zaman bu bütünlüğü, bu birliği temin etmeniz mümkün değildir. Ama günümüz dünyasında din bir ölçüde devlet için çok önemli bir güvenlik unsuru olmaya başlamıştır. Özellikle 90'lı yıllardan başlayarak Sovyetlerin dağılmasıyla beraber Ortaasya'da çok ciddi misyoner faaliyetleri vardır. Bizim soydaşlarımızın, vatandaşlarımızın olduğu yerde büyük ölçüde misyonerler cirit atmakta çok ciddi paralar harcayarak öyle bir propagandayla oralarda kendi inançlarını yaymaya çalışmaktadırlar.

Özellikle Ortaasya Cumhuriyetleri ve Avrupa'daki vatandaşlarımızın bir taraftan böyle bir misyonerlik faaliyetlerinin mevzuu ve muhatabı olurken, öbür taraftan da, İslamı bizden farklı anlayan, İslamı siyasallaştıran, İslamı bir başka ırkın, bir başka devletin politik propaganda aracı haline getirmeye çalışan bizim dışımızdaki başka ülkelerin, devletlerin gayretlerine sahne olmaktadır. Eğer siz Türkiye olarak bu gerçeği kavrayamazsanız. Yani dinin devletle bu manada ilişkisini kavrayamazsanız, dinin güvenlik açısından

önemini kavrayamazsanız. Sizin dolduramadığınız o boşluğu yarın başkaları doldurur. Ondan sonra da nasıl 20 sene, 30 sene sonra bu idrak noktasına geldiysek Eyvah! keşke biz bu faaliyete çok önce başlasaydık dersiniz. O zaman da iş işten geçmiş olur. Bunu devletin içinden gelen biri olarak söylüyorum. Bunu bir Türk aydını olarak, bunu okuyarak, görerek ve yaşayarak söylüyorum. Artık Türk insanı ve Türk toplumu ve bu ülkeyi yönetenler,

din konusuna çok farklı bakmalıdır. Din adamına çok farklı bakmalıdır. Türkiye'nin bu manada bir idrak gecikmesine tahammülü yoktur.

Bugün Türk Cumhuriyetlerinde, komşumuz olan bu ülkenin kendi anladığı manada İslamı oralarda yaymak ve o toplumları kendisine çekebilmek için, eğer yazılanlar doğruysa, kendi bütçesinden aleni, açıktan, örtülü ödenek kısmına karışmıyorum, açıktan

ayırdığı para 500 milyon Dolardır. Gönderdiği molla sayısı da 1200'dür. Şimdi 1200 molla, 500 milyon Dolar paranın gücüyle Azerbaycan'da, Türkmenistan'da, Kazakistan'da ne yapıyor sanıyorsunuz. Ne yapmaya gittiğini zannediyorsunuz. Bu gerçeği görmeyenler varsa, herkes bu toplumda

dini ve din adamını doğru yere oturtmalıdır. Din adamı sadece cenaze kaldırmak için değil, ölüm yıldönümlerinde mevlüt okutmak için değildir. Bu dine en büyük saygısızlıktır. Dini hiç anlamamaktır. Onun için ben bu müesseseyi açanlara ve katkı sağlayanlara çok teşekkür ediyorum. Bundan çok daha önemlisi, çocuklarını bu müesseye gönderenleri alınların-

Din adamı sadece cenaze kaldırmak için değil, ölüm yıldönümlerinde mevlüt okutmak için değildir. Bu dine en büyük saygısızlıktır.

Dini hiç anlamamaktır.

Öğrenciler tarafından yapılan el işleri sergisi.

dan öpüyorum. Çünkü din hizmetini siparişle satın alamazsınız. Hepimiz dinin hizmetindeyiz, dinin görevlisiyiz. Çünkü din hepimize lazımdır. Çünkü din hepimizin aydınlık geleceğidir. Hele bu din İslam ise, İslam bütün çağların gerçeğidir. Bu milletin elinde böyle bir imkan, böyle bir fırsat var. Dolayısıyla biz geleceğe bu manada ümitle bakıyoruz. Geleceğimiz aydınlık olacaktır. Bu gerçek daha fazla anlaşılmaya başlanmıştır. Vatandaşlarımızdan bu gerçeğin kavranmasında, bu müesseselere daha fazla katkı sağlamalarını rica ediyorum.

Öncelikle desteğimizi bu müesseselere vermeliyiz. Bu müesseselere çocuklarımızı göndermezsek, din görevlisini nereden temin edeceğiz. Kendi toprağınızdan din görevlisi yetiştirmezseniz, dışarıdan ithal muz getirir gibi ithal din görevlisi gelmez ki. Bu gerçeği biz Devlet olarak, Diyanet olarak tesbit ettik.

Türkiye Diyanet Vakfı çok ciddi çalışmaların içerisinde, bu gün burada bir misalini görüyorsunuz. Özellikle Ortaasya Cumhuriyetlerinde, Azerbaycan'da, Türkmenistan'da, Afganistan'da, Sayın Cumhurbaşkanının katılımıyla bir süre önce Romanya'da bu manada o toplumun içinden çıkan insanların, o topluma hizmet etmesi manasında orada okullar açıyor, orada Türk bayrağı dalgalanıyor. Orada Türk'ün İslam anlayışı benimsenilmeye, anlatılmaya çalışılıyor. Hem de o toprağın insanların. Dolayısıyla doğru bir yolda olduğumuzu, doğru bir karar verdiğimiz zannediyorum. Ama meselenin el birliğiyle savunulması, el birliğiyle destek verilmesi gerektiği kanaatini taşıyorum. Bu müessese Devletimize, milletimize bütün Müslümanlara hayırlı olsun.

Tören konuşmalarından sonra Devlet Bakanı Sayın Cemil Çiçek tarafından Anadolu İmam-Hatip Lisesi yurt binasının temeli atıldı. Daha sonra da okulun resmi açılışı yapıldı.

Türkiye Diyanet Vakfı'nca yapımı gerçekleştirilen Bozyazı Anadolu İmam-Hatip Lisesi İdare ve Tedrisat binası ile yurt binası, Hollanda'da yaşayan Türk çocuklarının okumasını temin etmek, Hollanda'da yaşayan Türk vatandaşlarına "Din Görevlisi" yetiştirmek, Milli kimliklerine sahip ve Hollanda kültürü ile uyumlu öğrenciler yetiştirmek amacıyla inşa edilmiştir.

Okul, Anadolu liseleri programlarına göre eğitim yapmaktadır. Öğrenciler, Anadolu liseleri giriş sınavındaki esaslara göre Hollanda'da Milli Eğitim Bakanlığı'nca yapılan sınavla alınmaktadır. Okulun, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarımızın çocuklarının eğitimi için açılması sebebiyle okula Türkiye'den öğrenci alınmamaktadır.

Bozyazı İmam-Hatip Lisesi
Yurt binasının
temeli Devlet Bakanı
Cemil Çiçek ile
Diyanet İşleri Başkanı ve
Türkiye Diyanet Vakfı
Mütevelli Heyeti Başkanı
Mehmet Nuri Yılmaz
tarafından atıldı.

Türkiye Diyanet Vakfı'ndan KUZEY IRAK ve KIRIM'a Yardım

Türkiye Diyanet Vakfı tarafından, Kuzey Iraklı Türkmenlere 6 milyar, Kırım'daki Müslümanlara da 2.5 milyar TL. değerinde gıda, giyecek ve çeşitli malzemeler gönderildi.

Kuzey Irak'ta yıllarca Osmanlı Devletinin idaresi altında rahat ve uzur içinde yaşayan Türkmenler bugün, açlık ve sefalet içinde yaşama mücadelesi vermektedir. Yıllarca soykırıma tabi tutulan bölgenin mazlum insanları, bütün baskı ve şiddete rağmen benliğini muhafaza etmekte ve ayakta durmaya çalışmaktadır.

Aynı durum Kırım'da da yaşanmaktadır. Yıllarca Komünist baskı altında ezilen, sürgün edilen, camileri, evleri yıkılan, çocuklarından, eşlerinden, vatanından ayrı düşen insanlar bugün tekrar ana yurtlarına dönerek, büyük sı-

kuntılar içinde, zor şartlar altında yaşama mücadelesi vermektedirler.

Bu kardeşlerimizin yaralarını sarmayı kendine bir görev kabul eden Türkiye Diyanet Vakfı, bu insanların acılarını bir nebze olsun dindirmek, acil ihtiyaç duydukları malzemeleri karşılamak amacıyla sürekli gönderdiği yardımlara bir yenisini daha ekleyerek; Kur'an-ı Kerim, çeşitli yayınlar, çeşitli gıda maddesi ve giyecek eşya gönderdi.

Kuzey Irak'a gönderilen yardımlar Vakıf görevlileri nezaretinde ihtiyaç sahiplerine dağıtılırken, Kırım için gönderilen yardımlar da müşavirlik kanalıyla soydaşlarımıza dağıtıldı.

Yapılan Yardımlardan Görüntüler

Kuzey Irak'a gönderilen yardımlar
Vakfımız görevlileri tarafından
ihtiyaç sahiplerine ve öğrencilere dağıtıldı.

Vakfımız görevlilerince yardım paketlerini ihtiyaç sahiplerine dağıtımından görünümler.

Vakfımızca gönderilen yardımlarla tefriş edilen mescidden bir görünüm.

KURBAN KAMPANYASI

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yurtiçindeki ve yurtdışındaki vatandaşlarımızdan kurbanlarını vekâlet yoluyla kestirmek isteyenlere yardımcı olmak amacıyla, 1996 YILI KURBAN BAYRAMI'nda da Başkanlığın organizesinde Türkiye Diyanet Vakfı aracılığıyla VEKÂLET YOLUYLA KURBAN KESİM KAMPANYASI düzenlenmiştir.

Geçmiş yıllarda ve bu yıl gerçekleştirilen Vekâlet Yoluyla Kurban Kesim Kampanyasına katılan vatandaşlarımızın kurbanları güvenli bir şekilde kesilerek yurtiçindeki muhtaç vatandaşlarımız ile yurtdışındaki ihtiyaç sahibi din-daş ve soydaşlarımıza ulaştırılmıştır.

Bu hizmetten alınan olumlu sonuç ile vatandaşlarımızın organizasyona gösterdiği güven ve ilgi dikkate alınarak Diyanet İşleri Başkanlığı organizesinde ve Türkiye Diyanet Vakfı aracılığı ile 1997

yılı Kurban Bayramında da kurbanlarını vekâlet yoluyla kestirmek isteyen vatandaşlarımıza yardımcı olunması amacıyla yeni bir kampanya başlatılmıştır.

Kurbanların bir bölümü ülkemizde kesilmiş, bir bölümü de bedelleri gönderilerek Din Müşavirliklerimiz nezaretinde Türk Cumhuriyetleri ve topluluklarında kestirilerek mahallinde ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır.

Yurt içinde kesilen kurban etlerinin bir kısmı öğrenci yurtlarındaki öğrenciler ile fakir ve muhtaç vatandaşlarımıza dağıtılmıştır. Kesilen kurbanlardan elde edilen paralar geçmiş yıllarda olduğu gibi bu yıl da mahallerinde kurban kestirilmesi veya kurban etlerinin kendilerine ulaştırılması mümkün olmayan Türk Cumhuriyetleri ve topluluklarına ulaştırılmıştır.

Vakfımız Ödemiş Şubesi tarafından yaptırılacak, yatılı kız Kur'an kursu ve iş yerleri ile yatılı hafız yetiştirme kursu inşaatlarının temeli düzenlenen bir törenle atıldı.

Törene İzmir Müftüsü Mehmet Altunkaya, İlçe Kaymakamı Ünal Erdoğan, Belediye Başkanı Münir Bezzet, İlçe Müftüsü ve Vakfımız Şube Yönetim Kurulu Başkanı Gıyasettin Bilici, çevre İlçe kaymakamları, belediye başkanları, İlçe müftüleri ve kalabalık bir topluluk katıldı.

Tören münasebetiyle konuşma yapanlar; insan yetiştirmenin önemi ile Kur'an kurslarının cemiyet içerisindeki yeri ve faydaları üzerinde durdular. İnşaatların bir an önce bitirilerek insanlığın hizmetine sunulması temennisinde bulundular.

İnşaatların 1996 birim fiyatları ile 20 milyar TL'ye malolacağı tahmin edilmektedir.

ÖDEMiŞ ŞUBESİ

SULUSARAY ŞUBESİ

Vakfımız Sulusaray şubesi tarafından, Merkez Cami'nin temeli düzenlenen bir törenle atıldı. Temel atma törenine, İlçe Kaymakam Vekili Cevat Öz, İlçe Müftüsü ve Vakfımız Şube Yönetim Kurulu Başkanı Hayri Erenay ve kalabalık bir topluluk katıldı.

Tören münasebetiyle bir konuşma yapan İlçe Müftüsü Hayri Erenay, Merkezde yapılacak bu caminin ilçeye büyük bir canlılık kazandıracağını ve ilçede dini hayatın canlandıracağını belirterek temel atılan cami hakkında bilgi verdi. 35 milyara malolması planlanan caminin altında 35 adet dükkan da yer alacak.

Törende bir konuşma yapan Kaymakam Vekili Cevat Öz de, bu hizmetin büyük hayırlara vesile olacağını ve İlçe halkının desteğiyle yakın bir zamanda bitirileceğini ümit ettiğini belirterek, İlçe müftülüğünü hizmetlerinden dolayı kutladı.

Modern Kimyanın Kurucusu CABİR B. HAYYAN

*Prof. Dr. Esin Kahya
Türkiye Diyanet Vakfı
Yayınları,
Ankara, Kasım 1995,
264 Sayfa*

Değerli bilim tarihçisi Prof. Dr. Esin Kahya'nın hazırladığı bu kitapta Cabir b. Hayyan'ın bilimsel cephesini, bilime katkılarını geniş bir şekilde öğrenme fırsatı buluyoruz. Bu kitabı okuyanlar onun ne büyük bir bilgin olduğunu daha kolay anlayacaklardır.

Fakat Cabir'i daha da büyük kılan ve ilmi hayatını tamamlayan onun tefekkürü yahut düşünce hayatıdır. Cabir'in bilimi ve bilim örneği olarak da Kimya'yı temel alıp ortaya koyduğu düşünce sistemi, bilim hayatı gibi değerli ve orijinal çizgiler taşır. Bunun için batılı bir kısım araştırmacılar, Cabir'e özel bir önem vermişler ve ömürleri boyunca, adeta onun üzerine araştırma yapmışlardır. Paul Kraus bunlardan biridir. Kendisi hem Cabir'in eserlerini doğru olarak yayımlamaya çalışmış; hem de eserleri ve fikirleri üzerinde yorumlar yapmış, bunları da kitap halinde neşretmiştir.

Ama Cabir'in esas tefekkür cephesini yakından işleyenlerden birisi Pierre Lory'dir. Fakat gerek Paul Kraus, gerek Pierre Lory, gerekse H. Corbin ve diğerleri, hepsi Hristiyanlık inancının dar penceresinden bakmışlar ve onun fikirlerini kendi istikametlerinde yorumlamak için zorlamışlardır. Bu hususta Hilmi Ziya Ülken'in çalışmalarını anmamak mümkün değil, çünkü o, Türkiye'de Cabir'in tefekkürü hakkında ilk ciddi araştırmayı yapan ilim adamıdır.

Cabir b. Hayyan, üzerinde önemle durulması ve onun fikir sisteminin çeşitli yönleri üzerinde etraflı araştırmalar yapılması lazım gelen bir şahsiyettir. Çünkü bu, kendi kültürümüzü, kendi ilim ve medeniyet değerlerimizi tanımamız açısından bir zorunluluktur. Ne var ki yakın dönem tarihimiz bu zorunluluğun ihlalleriyle maalesef doludur.

Bir örnek olarak; Tübitak yayınları arasında çıkan ve Prof. Dr. Cemal Yıldırım'a ait Bilimin öncülleri adlı kitaba bakanlar, Arşimet'ten başlayarak bütün batılı bilim adamlarını ele almış; ama İslam dünyasından bir tanesine bile yer vermemiş olduğunu hayretle görebilirler. Yaşadıkları döneme Cabir Asrı, İbni Heysem Asrı, Biruni Asrı gibi isimler verdikten ve Batı'daki bilimsel ve fikri faaliyetleri derinden etkileyen bu gibi bilgilerin dünya bilimine hiç mi katkıları olmamıştır? Batılı araştırmacılar bizim Batı hayranlarından daha insafı galiba!

Bu yüzden Prof. Esin Kahya'nın çalışması, Türk kültürü açısından bir aşağılık kompleksinin tashihini de içeriyor.

İBRAHİM MÜTEFERRİKA VE USULÜ'L-HİKEM Fİ NİZAMİ'L-ÜMEM

İbrahim Müteferrika ismi, matbaayla özdeş bir isimdir bizde. Ama bununla birlikte devrinin çok yönlü simalarından birisidir O. Çeşitli devlet hizmetleri yanında, devrinin ansiklopedik ve cidden her noktadan kültürlü ve her yönüyle metodist bir alimidir. Genel idari ve siyasi kültürü mükemmel, zamanın yeni fikir ve buluşlarına vakıf, İslamiyet hakkında çok içten benimsediği bilgisi de kuvvetlidir. Hiçbir şahsi emeli olmadığı gibi tarafsız çalışmaları ile faydalı ve lüzumuna inandığı konuları yayınlanması gayesinden uzaklaşmamıştır. Memleketin içine düştüğü bozuklukları giderme çabasıyla "Usulü'l-Hikem Fi Nizami'l-Ümem: Milletlerin Düzeni Hakkındaki Bilgelik Kaideleri" isimli bir eser kaleme almıştır.

İbrahim Müteferrika'nın bu mühim eseri, 18. Yüzyıl Türkiye'si için kıymetli bir başvuru kaynağıdır. Bugün bile geçerliliğini koruyan bir çok tesbit ve teklifleri içeren eser, bilim ve siyaset adamlarımızın uzak kalamayacağı öz kültür malzemelerimizden birisidir.

*Adil Şen
Türkiye Diyanet Vakfı
Yayınları,
Ankara, Kasım 1995,
206 Sayfa*

HALKIMIZA TEŞEKKÜRLER

Diyanet İşleri Başkanlığı'nca organize edilen ve işlemleri Türkiye Diyanet Vakfı tarafından yürütülen "1996 Yılı Vekâlet Yoluyla Kurban Kestirme Kampanyası"na yurtiçinden ve yurtdışından 5861 vatandaşımız katılmıştır.

Kurbanların 1584 adedi yurtdışında, 4277 adedi yurtiçinde, din görevlilerimizden oluşan komisyonların nezaretinde, Kurban Bayramının birinci ve ikinci günleri dini kaidelere uygun olarak kestirilmiştir.

**HALKIMIZA, GÖSTERMİŞ OLDUĞU
YAKIN ALAKA İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ.**

Saygılarımızla

**T.C. DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI
TÜRKİYE DİYANET VAKFI**

